

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**ERENDİZ ATASÜ'NÜN ROMANLARININ YAPI VE
TEMA BAKIMINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS

HASAN POLAT

GAZİANTEP
TEMMUZ 2012

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**ERENDİZ ATASÜ'NÜN ROMANLARININ YAPI VE
TEMA BAKIMINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HASAN POLAT

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIR

GAZİANTEP
Temmuz 2012

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ERENDİZ ATASÜ'NÜN ROMANLARININ YAPI VE TEMA BAKIMINDAN
İNCELENMESİ

Hasan POLAT

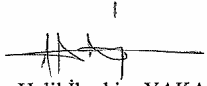
Tez Savunma Tarihi: 09.07.2012

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIR

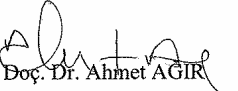
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylıyorum.

Doç. Dr. Halil İbrahim YAKAR

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIR

Tez Danışmanı

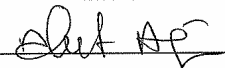
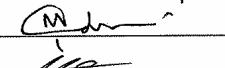
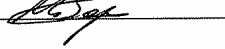
Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIR (Jüri Başkanı)

Yrd. Doç. Dr. Murat ÇELİKDEMİR

Yrd. Doç. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI

İmzası

ÖZET
ERENDİZ ATASÜ’NÜN ROMANLARININ YAPI VE TEMA BAKIMINDAN
İNCELENMESİ

POLAT, Hasan
Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIR
Temmuz 2012, 103 sayfa

Yaptığımız çalışmada son dönem yazarlarından Erendiz Atasü’nün romanları derinlemesine incelenmiştir. Çalışmamızı önemli kılan nokta, yazarın daha önce incelenmeyen eserlerinin tahlilinin yapılması ve okurların eserleri her boyutuyla anlamasına yardımcı olmasıdır. Çalışmamız farklı başlıklara ayrılarak sistematik bir şekilde hazırlanmıştır. Bu başlıkların belirlenmesinde Atasü’nün romanlarındaki yapı ve temalar dikkate alınmıştır. Bu kavramlar açıklanırken çağdaş romancılığın unsurları göz önünde tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Erendiz Atasü, roman, yapı ve tema.

ABSTRACT
THE ANALYSIS OF ERENDİZ ATASÜ'S NOVEL'S IN TERMS OF
THEME AND STRUCTURE

POLAT, Hasan
Master of Arts Thesis, Department of Turkish Language and Literature
Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIR
July 2012, 103 pages

In this work, the novels of Erendiz Atasü have been examined deeply. The point that makes this work important is to analyze Erendiz Atasü's novels which have not been studied before from different perspectives. In this work, these novels have been studied systematically and divided into different parts. During the determination of these parts, the structures and the themes of Erendiz Atasü's novels have been taken into consideration. In this works, the features of the contemporary novels played quite important roles.

Key Words: Erendiz Atasü, novel, theme and terms.

Ön söz

“*Erendiz Atasü’nün Romanlarının Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi*” adlı çalışmamızda, Erendiz Atasü’nün *Dağın Öteki Yüzü*, *Gençliğin O Yakıcı Mevsimi*, *Bir Yaşadönümü Rüyası*, *Açıkturumlar Çağı* ve *Güneş Saygılı’nın Gerçek Yaşamı* olmak üzere yayımlanmış beş romanı derinlemesine incelenmiş, bu sayede yazarın hayat hikâyesi ve sanat anlayışının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Temel olarak çalışmamızda Atasü’nün romanlarının incelenmesine yer verilmiştir. Romanlar modern romanın unsurları üzerinden olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman, mekân, bakış açısı ve temalar yönüyle incelenerek, bu eserlerin ortak ve farklı yönlerine dikkat çekilmiştir.

Atasü’nün gerek bir kadın yazar olarak gerekse kadın sorunlarına duyarlılık gösteren konu ve işleyişe sahip eserleri bakımından Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olması, çalışmamızı daha anlamlı kılmaktadır.

Bu çalışmanın her safhasında benden yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer hocalarım Yrd. Doç. Dr. Ahmet Ağır’a ve Yrd. Doç. Dr. Ahmet Özpaya, her konuda yanımda olan aileme katkı ve desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Temmuz, 2012

Hasan Polat

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
GİRİŞ	1
1.1. HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	1
1.2. ESERLERİ	2
1.2.1. Öyküleri	2
1.2.2. Romanları	2
1.2.3. Denemeleri	2
1.3. ALDIĞI ÖDÜLLER	3
1.4. HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR	3
1.4.1. Eserleri Üzerine Çalışmalar	3
1.4.1.1. Öykü ve deneme kitapları	3
1.4.1.2. Dağın öteki yüzü	9
1.4.1.3. Gençliğin o yakıcı mevsimi	12
1.4.1.4. Bir yaşdönümü rüyası	14
1.4.1.5. Açıkoturumlar çağı	16
1.4.1.6. Güneş saygılı'nın gerçek yaşamı	17
1.4.2. Akademik Çalışmalar	18
1.4.2.1. Sempozyum bildirileri	18
1.4.2.2. Tezler ve seminerler	19
1.4.3. Özyaşamsal Çalışmalar	21
1.4.4. Kendisiyle Yapılan Röportajlar	22
ERENDİZ ATASÜ'NÜN ROMANLARININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ.....	26
2.1. ROMANLARIN TANITIMI	26
2.1.1. Dağın Öteki Yüzü	26
2.1.2. Gençliğin O Yakıcı Mevsimi	27
2.1.3. Bir Yaşdönümü Rüyası	28
2.1.4. Açıkoturumlar Çağı	29
2.1.5. Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı	29
2.2. OLAY ÖRGÜSÜ.....	30
2.2.1. Dağın Öteki Yüzü	31
2.2.2. Gençliğin O Yakıcı Mevsimi	34
2.2.3. Bir Yaşdönümü Rüyası	37
2.2.4. Açıkoturumlar Çağı	39
2.2.5. Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı	42

2.3. ZAMAN	45
2.4. MEKÂN	49
2.5. ŞAHİS KADROSU	57
2.5.1. Asıl Kahraman veya Birinci Derecedeki Kahraman.....	57
2.5.1.1. Vicdan	57
2.5.1.2. AyşeAysu	57
2.5.1.3. Feride.....	58
2.5.1.4. Meral	58
2.5.1.5. Güneş saygılı	59
2.5.2. Hasım veya Karşı Güç.....	59
2.5.2.1. Burhan.....	60
2.5.2.2. Hacı muhiddin efendi.....	60
2.5.2.3. Bay temel tonyalı.....	60
2.5.2.4. Tüccar ağabey	61
2.5.2.5. Şef.....	61
2.5.2.6. Bayhan.....	61
2.5.2.7. Rody s.....	61
2.5.2.8. Kapıcı hasan.....	62
2.5.2.9. Ali	62
2.5.3. Arzu edilen ve korku duyulan nesne.....	62
2.5.3.1. Raik	63
2.5.3.2. Fethi.....	63
2.5.3.3. Can	63
2.5.3.4. Ferhat	64
2.5.3.5. Kâmuran	64
2.5.3.6. Haydar.....	64
2.5.3.7. Doğan.....	65
2.5.3.8. Şair	65
2.5.4. Yönlendirici	66
2.5.4.1. Turhan.....	66
2.5.4.2. Orhan	66
2.5.4.3. Visalettin bey.....	66
2.5.4.4. İlhami başoğlu.....	66
2.5.5. Yardımcı	67
2.5.5.1. Nefise	67
2.5.5.2. Tomris	68
2.5.5.3. İzgen	68
2.5.5.4. Neslihan	68
2.5.5.5. Zehra	68
2.5.5.6. Müberra	69
2.5.5.7. Dr. metin	69
2.5.5.8. Sedat.....	69
2.5.5.9. Murat.....	70
2.5.6. Tarihsel Öneme Sahip Kişiler	70
2.5.6.1. Mustafa kemal atatürk.....	70
2.6. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI	71
ERENDİZ ATASÜ'NÜN ROMANLARININ TEMA BAKIMINDAN İNCELENMESİ.....	77
3.1. ATATÜRK HAYRANLIĞI	77

3.2. ATATÜRKÇÜLÜK	78
3.3. LAİKLİK	80
3.4. SİYASET	82
3.5. AŞK VE CİNSELLİK	85
3.6. AYRILIK	87
3.7. ALDATMA	89
3.8. KADIN SORUNLARI	89
3.9. CİNSEL İSTİSMAR	90
3.10. DOSTLUK	92
3.11. KUŞAK ÇATIŞMASI	92
3.12. GÜNEYDOĞU'DA YAŞANANLAR	93
3.13. VATAN	96
3.14. TÜRKÇE	96
SONUÇ	98
KAYNAKLAR	101
ÖZGEÇMİŞ	103
VITAE	103

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Erendiz Atasü, 1947'de Ankara'da doğdu. 1968'de Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesinden mezun oldu. Aynı fakültede uzun yıllar öğretim üyesi olarak çalıştıktan sonra 1997'de Farmakognozi profesörlüğünden emekliye ayrıldı.

Feminist bilinçle kaleme aldığı öyküleri 1981'den bu yana, Sanat Edebiyat'81, Düşün, Çağdaş Türk Dili, Varlık gibi dergilerde; edebiyat sorunları, kitaplar, kadın özgürlüğü, laik toplum ve Cumhuriyet devrimleri üzerine deneme, inceleme ve makaleleri Saçak, Çağdaş Türk Dili, Cumhuriyet Kitap, Radikal Kitap Varlık, Papirüs gibi dergilerde, Cumhuriyet, Aydınlık gazetelerde yayımlanmış ve yayımlanmaktadır.

Atasü'nün beş romanı, sekiz öykü ve altı deneme kitabı ve çeşitli ödülleri vardır. Kimi öyküleri başka dillere çevrilmiş, İngiltere, ABD, Fransa, Almanya, Hollanda, İsviçre, İtalya, Çek Cumhuriyeti ve Hırvatistan'da yayımlanan öykü antolojilerinde yer almıştır.

Dağın Öteki Yüzü İngilizceye çevrilmiş ve İngiltere'de yayımlanmıştır. *Lanetliler* Almancaya, *Bir Yaşadönümü Rüyası* Yunancaya çevrilip bu ülkelerde yayımlanmıştır.

Atasü'nün yapıtları içerdikleri kadınların öznel tarihi, Cumhuriyet devrimlerinin kadın bireyin gözüyle irdelenmesi, kadın erkek ilişkilerinin ve kadın cinselliğinin kadınlar tarafından kavramlaştırılması gibi izlekler ve sorunsallar açısından olduğu kadar, biçim özellikleri, dil ve imge örgüleri bakımından da çeşitli edebiyatçılar ve edebiyat bilimciler tarafından incelenmiştir.

1.2. ESERLERİ

1.2.1. Öyküleri

Kadınlar da Vardır, Varlık Yayınları, İstanbul, 1983, 1984; Bilgi Yayınevi, Ankara, 1997; Can Yayınevi, İstanbul, 2004; Everest Yayınları, İstanbul, 2011.

Lanetliler, De Yayınevi, İstanbul, 1985; Afa Yayınları, İstanbul, 1989; Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998.

Dullara Yas Yakışır, Afa Yayınları, İstanbul, 1988, 1989, 1989, 1990; Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998.

Onunla Güzeldim, Afa Yayınları, İstanbul, 1992; Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998.

Taş Üstüne Gül Oyması, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1997, 1997, 1998.

Uçu, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998; Can Yayınevi, İstanbul, 2004.

İncir Ağacının Ölümü, Everest Yayınları, İstanbul, 2011.

Hayatının En Mutlu An'ı, Everest Yayınları, İstanbul, 2010, 2010.

1.2.2. Romanları

Dağın Öteki Yüzü, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995, 1996, 1996; Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, 2001; Everest Yayınları, İstanbul, 2008, 2009.

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, 2000.

Bir Yaş Dönümü Rüyası, Can Yayınları, İstanbul, 2002, 2002, 2003; Everest Yayınları, İstanbul, 2009.

Açıkoturumlar Çağı, Epsilon Yayınları, İstanbul, 2006, 2006; Everest Yayınları, İstanbul, 2010.

Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı, Everest Yayınları, İstanbul, 2011.

1.2.3. Denemeleri

Benim Yazarlarım, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2000.

Kadınlığım, Yazarlığım, Yurdum, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001.

İmgelerin İzi, Can Yayınları, İstanbul, 2003.

Kavram ve Slogan, Can Yayınları, İstanbul, 2004.

Düşünce sefaletinin Kıskaçında, İmge Yayınları, İstanbul, 2008.

Bilinçle Beden Arasındaki Uzaklık, Everest Yayınları, İstanbul, 2009.

1.3. ALDIĞI ÖDÜLLER

Akademi Kitabevi Öykü Birincilik Ödülü	1982, <i>Kadınlar da Vardır</i>
Orhan Kemal Roman Ödülü	1996, <i>Dağın Öteki Yüzü</i>
Yunus Nadi Öykü Ödülü	1997, <i>Taş Üstüne Gül Oyması</i>
Haldun Taner Öykü Ödülü	1998, <i>Taş Üstüne Gül Oyması</i>
Dünya Kitap Yılım Telif Kitabı Ödülü	2010, <i>Hayatın En Mutlu An'ı</i>
Yunus Nadi Öykü Ödülü	2010, <i>Hayatın En Mutlu An'ı</i>

1.4. HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

1.4.1. Eserleri Üzerine Çalışmalar

1.4.1.1. Öykü ve deneme kitapları

Adnan YÜCEL, "Erendiz Atasü ile Söyleşi", Sanat Edebiyat'81, 21, 21-23, Şubat 1983.

Ali CENGİZKAN, "Taş Üstüne Gül Oyması", Adam Öykü,15, s.158-9, Nisan 1998.

Asalet ERTEN, "Erendiz Atasü'nün 'Harput'ta Var Bir Kilise' Öyküsünü Çevirirken", Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi, 10, s.51-55, Aralık 2000.

Ayla KUTLU, "Bir Kitabı Okurken Bir Yazarı Görmek", Cumhuriyet Kitap, 624, s. 12-13, 3 Ocak 2002: *KADINLIĞIM, YAZARLIĞIM, YURDUM* üstüne inceleme.

Ayla KUTLU, "Duyarlı ve Nitelikli", Cumhuriyet Kitap, 977, s.22-23, 6 Kasım 2008: Yazar Ayla Kutlu, *İncir Ağacının Ölümü* hikayelerini değerlendirirken, özellikle *Beyaz Fil*, *Operada Bir Gece*, *Özlemek ve Torun* adlı hikayelerin üstünde duruyor:

"Bu iki hikaye (Beyaz Fil ve Operada Bir Gece) de, altını kalın çizgiyle çizmek istiyorum, sanatçı hikayeleri.... Okura zengin duygu düğümleri ve çözümleri sunuyor. Vurgulanmamış bir güç olarak hikayelerin arka planlarında okura, sanatçı benmerkezciliğini sürekli hatırlatarak, ama sözle belirlenmiş bir değerlendirme yapmayarak, insanı çok etkileyen bir atmosfer yaratıyor. "

Ayten SÜRER, "Erendiz Atasü ile Öykü, Kadınlar ve Feminizm Üzerine Söyleşi", Saçak, 50, s.47-49, Mart 1988.

Ayten SÜRER, "Yazarın Yaşantısı da Malzemesidir", Cumhuriyet Kitap, 407, s. 10-11, 4 Aralık, 1997: *TAŞ ÜSTÜNE GÜL OYMASI, ONUNLA GÜZELDİM, KADINLAR DA VARDIR* üzerine yazarla söyleşi.

Beatrix CANER, "Sosyal Duruşu Olan Bir Yazar: Erendiz Atasü", Gösteri, 284, s.31, Ekim.

Berat ALANYALI, "Ruh iklimleri: 'Kapıcı Zebercet'in Önlenemeyen Yükselişi' Üzerine" Öykü Teknesi, 6, s.16-18, Kasım-Aralık, 2008: *İncir Ağacının Ölümü* kitabındaki *Kapıcı Zebercet'in....* Öyküsünün çözümlenmesi: "...öykünün kadın bakış açısından yoksun olduğun kim söyleyebilir? Hem öyle bir bakış, öyle bir dil ki, tek tek bireyler üzerinden değil; toptan yeriyor eril yapıyı. Şiddetle erillik özdeşleştiriliyor öyküde ve şiddetin gelenekle bağı kuruluyor! Erilliği yapısında taşıyan kurumlarıyla toplum da tarih de payını alıyor bu eleştiriden."

Buket UZUNER, "Direnmek ya da Boyun Eğmek", Cumhuriyet Kitap, 161, s. 6, 25 Mart 1993: *ONUNLA GÜZELDİM* üzerine.

Canan KORYÜREK, "Yaratma Ateşi Küllenmemişler Hep Yazacaktır", Cumhuriyet Kitap, 577, s. 6-7, 8 Mart 2001: *BENİM YAZARLARIM* üstüne yazarla söyleşi.

Canan KORYÜREK, "Mutlu Anlar", Cumhuriyet Kitap, 1064, s.8, 8 Temmuz 2010.

Cumhuriyet Ankara, "Belleksiz Bir toplum Haline Geliyoruz", Cumhuriyet Ankara, 212, s.16, 25 Temmuz 2008: Yazarla *Ankara ve Düşünce Sefaletinin Kıskaçında* adlı deneme kitabı üstüne söyleşi.

Çağlar DEMİRBAĞ, "Bir Ağaç Niye Ölür?", Radikal Kitap, 380, s.8, 27 Haziran 2008: *İncir Ağacının Ölümü* üstüne değerlendirme.

Dilek DİRENÇ, "Bir Yazar Geçmişe Bakarken: Kuşaktan Kuşağa Kadınlar", Tarih ve Toplum, 35(207), s.13-18, Mart 2001: *LANETLİLER*'deki *Arda Kalan* öyküsünün ve *DAĞIN ÖTEKİ YÜZÜ* romanının, kadınların alternatif tarihi - edebi metin ilişkisi açısından kıyaslamalı olarak incelenmesi.

Dilek DİRENÇ, "Hep Yaşayan Söze Methiye: Taş Üstüne Gül Oyması" 4. Didim Uluslararası Sanat Edebiyat Günleri, 17-18 Ağustos 2007; Akköy Kültür-Sanat-Edebiyat Dergisi, 8(44), s.10-14, Eylül-Ekim 2007.

Dilek DİRENÇ, "Erendiz Atasü'den Yaşlılığa dair Öyküler: *HAYATIN EN MUTLU ANI* üstüne inceleme" Varlık, 112479 2011/06, s.62-7, Haziran 2011.

Dilek DOLTAŞ, "Kadın-Erkek Eşitliği ve Aşk Kurumları", Varlık, 1045, s. 38-45, Ekim 1994: *DULLARA YAS YAKIŞIR*'dan kitabın adını taşıyan öykünün ve *Madam Butterfly Ölmeyi Redederse* öyküsünün, Leyla Erbil ve Nazlı Eray'ın çalışmalarıyla karşılaştırılması; üç yazarın kadın sorunsalına bakışlarındaki benzerlik ve ayrılıkların edebi metne nasıl yansıdığına kıyaslamalı olarak incelenmesi.

DÜŞÜN, "Öyküyle İlgili Sorunu Gündelik Yaşamı Sürdürürken Çözüyorum", Düşün, 13, s. 58-60, Nisan 1985: *LANETLİLER* üzerine yazarla söyleşi.

Elif Şahin HAMİDİ, "An'ın Mutluluğudur Bir Ömür Boyu Süren", Remzi Kitabevi Kitap Gazetesi, 56, s.6 : *HAYATIN EN MUTLU ANI* üstüne.

Faruk ŞÜYÜN, "Kadınlar Da Vardır", Varlık, 910, s. 32, Temmuz 1983: Yazarla söyleşi.

Feride SABUNCUOĞLU, "Erendiz Atasü'den Anılmaya Değer An'lar", Dünya Kitap, 226, s.5, 6 Ağustos 2010: *HAYATIN EN MUTLU ANI* üstüne

Füsün ERBULAK, "Onunla Güzeldim ve Erendiz Atasü" ,Varlık, 1016, s. 59-60, Mayıs 1992: *ONUNLA GÜZELDİM* 'deki öyküler konuları ve yazarın feminizmi açısından inceleniyor.

Gamze AKDEMİR, "Tadını çıkara çıkara yazdım", Cumhuriyet Kitap, 958, s.4-5, 26 Haziran 2008 : Yazarla *İncir Ağacının Ölümü* adlı öykü kitabı üstüne söyleşi.

Gamze AKDEMİR, "Mazi İçimizde Sürer Gider", Cumhuriyet Kitap, 1060, s.4-5, 10 Haziran 2010: *HAYATIN EN MUTLU ANI* üstüne yazarla söyleşi.

Gülgün ARIGÜMÜŞ, "Dullara Yas Yakışır", Yaba Öykü, 22(53), s.229, Ocak-Şubat, 1989.

Gürsel AYTAÇ, "Erendiz Atasü Örneğinde Eleştirel Deneme", Bkz. Akademik Çalışmalar: *İMGELERİN İZİ* üzerine.

Gürsel AYTAÇ, "İncir Ağacının Ölümü", Varlık, Kitap eki, s. 8-9, Mayıs 2009; Edebiyat Yazıları, Phoenix, s. 251-55, Ankara, 2009: *Yazar özellikle Opera'da Bir Gece öyküsünü inceliyor.*

Gürsel AYTAÇ, "Erendiz Atasü'nün Denemeleri", Cumhuriyet Kitap, 1015, s. 4, 30 Tem. 2009; Edebiyat Yazıları, Phoenix, s.313- 320, Ankara, 2009: *Yazar, Erendiz Atasü'nün Bilinçle Beden Arasındaki Uzaklık ve Düşünce Sefaletinin Kıskacında adli deneme kitaplarını incelemekte.*

Gürsel AYTAÇ, "Erendiz Atasü'den Yeni Öyküler", Kurgu, 5, s.150, Kasım-Aralık 2010: *HAYATIN EN MUTLU AN'I* üstüne.

Gülsüm BÜLBÜL, "Özlemek", Öykü Teknesi, 6, s.9-10, Kasım-Aralık, 2008: *İncir Ağacının Ölümü* kitabındaki *Özlemek* öyküsünün çözümlenmesi: *"Bu öyküde, özlem duygusunun yıllarla birlikte bir kadında nasıl değişime uğradığı öylesine ayrıntılı, ince ve duyarlı anlatıyor ki, tüm kadın ve erkekler bir daha hatırlasın istedim."*

Irmak ZİLELİ, "Çağımız Edebiyatın Özünü Çatışıyor", Remzi Kitabevi Kitap Gazetesi, 31, s. 1, 4-5 31 Temmuz 2008: *Yazarla İncir Ağacının Ölümü* üstüne söyleşi:

" İncir Ağacının Ölümü, toplumsal gerçeklerimizin küçük ölçekli izdüşümleri gibi.... Erendiz Atasü'nün öykülerinde toplumsal olaylar ve politik gerçekler öykü mekanına yayılmış bir sis gibi."

İsmail YILDIZ, "En Mutlu An'dan Solgun Kareler", Radikal Kitap, 16 Temmuz 2010: *HAYATIN EN MUTLU AN'I* üstüne.

İlknur KALAN, "Yazarın Görevi Gerçekliğe Nüfuz Etmek", Aydınlık, 523, s. 22-23, 27 Temmuz 1997: *TAŞ ÜSTÜNE GÜL OYMASI* kitabıyla ilgili, yazarla söyleşi.

Kamuran Semra EREN, "Üç İmli Sözcüklerin Öyküsü", Cumhuriyet Kitap, 465, s.8-9, 14 ocak 1999: *Yazarla UÇU* kitabı üstüne söyleşi.

Kamuran Semra EREN, "Erendiz Atasü ile 'Benim Yazarlarım' Üstüne", Hürriyet Gösteri, 227, s.46-47, Nisan 2001: Yazarla *BENİM YAZARLARIM*'a dair söyleşi.

Kamuran Semra EREN, "Mezar Taşı Yazılarının Modern Edebiyat Yapıtlarında Metinlerarasılık Oluşturmasına Bir örnek= Erendiz Atasü'den Taş Üstüne Gül Oyması", Türkiyat Enstitüsü Uluslararası Sempozyumu, İstanbul, Kasım 2004.

Karin KARAKAŞLI: "Ölümcül ve Yaşamsal Fotoğraflar", Milliyet Kitap, s.22, Temmuz 2008: *İncir Ağacının Ölümü* üzerine değerlendirme: "Erendiz Atasü insan hayatının en belirleyici anlarına odaklanıyor.... Kişinin kendisiyle, ana-kız-torun üçgeninde kuşaklarla, eş-sevgili üzerinden ilişkilerle, 'dost mu düşman mı ?' diye sorduran arkadaşlarla, ülkeyle, düzenle, kainatla hesaplaşması..."

Kemal DURMAZ, "Yeni Bir Tür Aşk Üzerine", Edebiyat Dostları, 23-24, s.9-13, Mart-Nisan 1989: Yazarın *DULLARA YAS YAKIŞIR* kitabındaki aşka, cinselliğe, kadın özgürlüğüne bakışının tartışılması.

Korkut AKIN, "Hüzünlerden Süzülen Umut!", Dünya Kitap, 71, s.10-11, 5 Eylül 1997 : *TAŞ ÜSTÜNE GÜL OYMASI* ile ilgili inceleme ve yazarla söyleşi.

M.Ş.ONARAN, "Erendiz Atasü'den Yorum Öyküleri", Cumhuriyet Kitap, 965, s. 22, 14 Ağustos 2008: *İncir Ağacının Ölümü* öykülerinin hayatın yorumlanması olarak değerlendirilmesi.

M.Ş.ONARAN, "Hayatın En Mutlu An'ı", Cumhuriyet Kitap,1069, s.22, 12 Ağustos 2010.

Miraç Zeynep Özkartal, "Olgunluk Çağının Öyküleri", Milliyet Kültür/Sanat, s.22, 30 Haziran 2008 : Yazarla *İncir Ağacının Ölümü* üstüne söyleşi.

Muzaffer UYGUNER, " 'Kadınlar da Vardır' Üzerine", Aydan Aya de, s.92-93, Haziran 1984.

Muzaffer UYGUNER, "Atasü'nün Son Öykü Kitabı", Çağdaş Türk Dili, 22, s.511-12, Aralık 1989: *DULLARA YAS YAKIŞIR* üstüne.

Muzaffer UYGUNER, "Erendiz Atasü'nün Öyküler", Çağdaş Türk Dili, 53, 39-41, Temmuz 1992: *ONUNLA GÜZELDİM* üzerine.

Muzaffer UYGUNER, "Taş Üstüne Gül Oyması", Cumhuriyet Kitap, 392, s. 12, 21 Ağustos, 1997.

Nazım YILDIRIM, "Lanetliler", Varlık, 934, s.28-29, Temmuz 1985.

Necati MERT, "Kadınlar Da Vardır", Somut, s. 9, 23 Eylül 1983.

Oya Batum MENTEŞE, "Üç kadın Öykücü ve Üç Dil", Frankofoni, 4, s. 255-62, 1992: Tomris Uyar, Nazlı Eray ve Erendiz Atasü'nün (özellikle *DULLARA YAS YAKIŞIR*'daki) öykülerinin "écriture feminine"(kadın biçemi) açısından incelenmesi.

Pınar Göksan AKER, "İmgeler Eczacısı Erendiz Atasü ile, Yaşam, Yazın Kitaplar ve 'Uçu' Üzerine", Ankara Kültür Sanat Rehberi, 26, s.35-46, Ekim 1999: *UÇU* kitabı üzerine değerlendirme ve yazarla söyleşi.

Pınar Göksan AKER, "Erendiz Atasü ile Çağrışımlar Dünyasına ve Geçmişe Bir 'Uçu's", A.Ü. Tömer Dil Dergisi, 85, s.79-86, Kasım 1999: *UÇU* üzerine değerlendirme ve yazarla söyleşi.

Reyhan YILDIRIM, "Hayatın En Mutlu An'ı", Varlık Kitap Eki, 219, s.8, Ağustos 2010.

Şahin YILDIRIM, "Soyut Bir Yolculuk", Cumhuriyet Kitap, 722, 18 Aralık 2003; Cumhuriyet Kitap, 731, 19 Şubat 2004: *İMGELERİN İZİ* üstüne.

Selen TOKCAN, "Kadını Yazan Yazar= Erendiz Atasü", Bir Gün, 18 Temmuz 2004: Yazarla Kadınlar da Vardır'ın yeni basımı üstüne söyleşi.

Selim İLERİ, "İçtimai mevki itibariyle...", Zaman, 30 Mayıs 2010: *HAYATIN EN MUTLU AN'I* üstüne.

Sevda ÇALIŞKAN, "Taş Üstüne Gül Oyması" (İng.), World Literature Today, Oklohoma,USA, Autumn 1997 issue.

Sevda ÇALIŞKAN, "UÇU (Evanescence) " (İng.), World Literature Today,73(2), Oklohoma,USA, Spring 1999 issue.

Sevim GÜNGÖREN, "Vakit Geç Değil", Saçak, 33(4), s. 56-58, Mayıs 1984: *KADINLAR DA VARDIR* üstüne, öykülerin konuları ve yazarın kadın sorunsalına bakışıyla ilgili görüşler.

Şahin YILDIRIM, "Birikimden Damıtılmış Yazılar", Cumhuriyet Kitap, 744, 20 Mayıs 2004: *KAVRAM VE SLOGAN* üstüne.

Şahin YILDIRIM, "Öykü Bir Tomurcuk Patlaması gibi Doğar", Dünya Kitap, 226 s.6-8, 6 Ağustos 2010: *HAYATIN EN MUTLU ANI* üstüne yazarla söyleşi

Tarık GÜNEY, "Taş Üstüne Gül Oyması" ,Öykü Teknesi, 6 , s.19, Kasım-Aralık, 2008: *Taş Üstüne Gül Oyması* kitabına adını veren öykünün çözümlenmesi.

Talat HALMAN, "Onunla Güzeldim"(İng.), World Literature Today,Oklohoma, spring 1993 issue; Talat Halman "Yaralanmaya Açık Kişilikler" (Türkçe çev.), Cumhuriyet Kitap, 205, s. 5, 27 Ocak, 1994.

Tomris UYAR, "Lanetliler", Yeni Gündem,18, s. 38, 16-31 Mart 1985.

Ülkü YALIM, " Adı Hüzün Veren Kitap", çağdaş Türk Dili, 14, s.88-89, Nisan 1989: *DULLARA YAS YAKIŞIR* üstüne.

1.4.1.2. Dağın öteki yüzü

Ahmet GÜNBAŞ, " 'Dağın Öteki Yüzü' ne Bakarken", Cumhuriyet Kİtap, 552, s. 14-15, 14 Eylül, 2000.

Ayşegül YÜKSEL, "Kurmaca ve Gerçeğin Buluştuğu Noktada Geçmiş ve Şimdi ile Hesaplaşma: Erendiz Atasü'den Dağın Öteki Yüzü", Berna Moran'a Armağan: Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış (Yayına Hazırlayanlar, Nazan Aksoy, Bülent Aksoy), s. 233-261, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997: Romanın "çok düzlemlili kurmaca örüntüsü"nü, yapısalcı bakış açısıyla incelenmesi: Saptanan üç anlatı düzleminin alt birimleri ve birbirleriyle ilişkileri açısından çözümlenmesi.

Barry THARAUD, "Uludağ'dan Görünüm" (İng.)("The View from Mount Uludağ"), Edebiyat - The Journal of Middle Eastern Literatures, University of North Dakota (USA), 13 (1/2003): "Tarihi olayların, kuşaklar boyu aktarılmış aile anılarının ve

kurmacanın iç içe dokunduğu büyüleyici bir kitap" diye nitelendirdiği yapıtta eleştirmen, tarihsel-siyasal içeriğin insan ruhunun araştırılabilmesi için bir fon oluşturduğunu vurguluyor; ve bu uzun incelemesinde "20. yüzyılın vahşeti ve insan doğasının kırılğanlığı karşısında, her zamankinden de çok sevgiye muhtaç olan roman kişilerinin toplumsal ve kişisel hayal kırıklıkları ve ihanetlerle" yüzleşmedeki tutumlarını irdeliyor. Tharaud romanın başlangıç ve sonuç bölümlerinde Virginia Woolf'un etkisini varsayıyor ve bu bölümleri diğer kısımlar kadar başarılı bulmuyor.

Burcu ÖZCAN, "Dağın Öteki Yüzü'nde Ben", Kum, 2, s.8, Nisan 1999. Roman üstüne kişisel izlenimler.

CUMHURİYET KİTAP, "Dağın Öteki Yüzü' İngilizcede", Cumhuriyet Kitap, 453, s.13, 22 Ekim 1998; Edebiyatçılar Derneği Haberler, 61, Kasım 1998: Romanın, British Council tarafından Cumhuriyetin 75. yılında İngiliz okura tanıtılacak kitap olarak seçilmesi üzerine, BC edebiyat faaliyetleri koordinatörü Pınar Uşşaklı ile röportaj.

Çimen GÜNAY, "Cumhuriyet'e Feminist Bir Bakış: Erendiz Atasü ve 'Dağın Öteki Yüzü' I", Papirüs, 39, s. 38-42, Mayıs 2000.

Çimen GÜNAY, "Cumhuriyet'e Feminist Bir Bakış: Erendiz Atasü ve 'Dağın Öteki Yüzü' II", Papirüs 40, s.34-39, Haziran 2000: Birbirini izleyen bu çalışmalarda yapıt, Cumhuriyet tarihini feminist bilinçle işleyen modernist bir roman olarak irdelenmektedir.

Dilek DİRENÇ: Bkz: Öykü ve deneme kitapları üstüne, Dilek DİRENÇ.

Dilek DOLTAŞ, " Tarihi Yeniden Yazmak: 'Dağın Öteki Yüzü' ", Aydınlanmanın Kadınları (yayına hazırlayan: Necla Arat), s.271-287, Cumhuriyet Kitapları, İst., 1998; Postmodernizm:Tartışmalar ve Uygulamalar, s.171-192, Telos Yayıncılık, İst., 1999: Roman, edebiyat kuramlarının ışığında irdelenmekte ve kadın gözüyle ve öznel bakış açısıyla tarihi içselleştirip yeniden yorumlayan, edebi türleri harmanlayan, postmodern okumalara açık, katmanlı bir yapıt olarak değerlendirilmekte.

Elizabeth MASLEN, "Çağdaş Türkiye'nin Tarihi", Cumhuriyet Kitap, s.1, 24 Ağustos 2000: Çevirmenin roman üstüne görüşleri.

Erendiz ATASÜ, "Edebiyattaki Kadın İmgelerinde Cumhuriyet'in İzdüşümleri", 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler (yayına hazırlayan Ayşe Berkay Hacımiraçoğlu), s. 129-141, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998: Yazar kendi yapıtına bakıyor. Nezihe Meriç'in *KORSAN ÇIKMAZI*, Adalet Ağaoğlu'nun *ÖLMEYE YATMAK*, İnci Aral'ın *ÖLÜ ERKEK KUŞLAR* romanlarındaki ve *DAĞIN ÖTEKİ YÜZÜ*'ndeki kadın karakterlerin, Cumhuriyet devrimlerinin yansımaları açısından değerlendirilmesi.

Erendiz ATASÜ, Ayla KUTLU, "Soruların Aynasında İki Yazar", Varlık, 1070, s. 44-48, Kasım 1996: İki yazar son yapıtlarını ve edebiyat anlayışlarını tartışıyorlar.

Gürsel AYTAÇ, "Dağın Öteki Yüzü", Cumhuriyet Kitap, 305, s. 4-5, 21 Aralık 1995: Yapıtın bir "dönem romanı" olarak ve yazarının fenci kimliğinin edebi metne yansımaları açısından değerlendirilmesi.

Hülya IŞIKDEMİR, "Erendiz Atasü ile 'Dağın Öteki Yüzü'nde", Düşlem, 12, 17-23, Bursa, Nisan 1998: Romanın belgesel, kurgusal ve simgesel yanları üstüne yazarla söyleşi.

Mahzun DOĞAN, "Orhan Kemal Ödülünü Kazanan Erendiz Atasü: 'Acı İnsanı Duyarlılaştırıyor' ", Dünya Kitap, 56, s.11, 14 Haziran 1996: Yazarla söyleşi.

M.Sadık ASLANKARA, " 'Dağın Öteki Yüzü'nde Bir Gezinti", Cumhuriyet Kitap, 332, s. 12-14, 27 Haziran 1996: Romanın Cumhuriyet tarihi, "intihar" ve "ihnet" izlekleri açısından, Adalet Ağaoğlu'nun *ÖLMEYE YATMAK*'ı ile kıyaslamalı irdelenmesi.

NEWS LETTER "Dağın Öteki Yüzü" (İng.) ("The Other Side of The Mountain"), News Letter, Ankara, Sept., 2000.

Oya Batum MENTEŞE, "Erendiz Atasü ve 'Dağın Öteki Yüzü' ", Varlık, 1110, s. 49-52, Mart 2000: Tarihsel roman kavramının zaman içinde uğradığı değişimler ve çağdaş edebiyat kuramları açısından romanın irdelenmesi.

Oya Batum MENTEŞE, "Cumhuriyetin 75. Yılında Kadın Yazınından Örnekler: Erendiz Atasü, Mina Urgan, Şadan Karadeniz", H.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cumhuriyetimizin 75. yılı özel sayısı, s. 69-80, 1999.

Saime GÖKSU, "Kemalizmin İçinden: Atatürk'ün Mirası" (İng.), ("Kemalism Within: The Legacy of Atatürk"), *Turkish Area Studies*, 51, s.46-48, Oxford, Nov. 2000: Özellikle kadın özgürlüğü bağlamında Kemalist bir ruh taşıyan romanın aynı zamanda Kamalizmi içinden eleştirdiği ileri sürülüyor.

Tarık Dursun K., "Erendiz Atasü'nün Hakkıdır!", *Yeniyüzyıl*, 9 Ocak 1996.

Tom HOLLAND, "Ottomania" (İng.), *The Daily Telegraph*, London, August 12, 2000: Tarık Aziz'in Osmanlı dönemini konu alan *TAŞ KADIN'* ıyla (*THE STONE WOMAN*) *DAĞIN ÖTEKİ YÜZÜ'* nü (*THE OTHER SIDE OF THE MOUNTAIN*) karşılaştıran eleştirmen, tercihini , "Türkiye'nin ruhunu dile getirebilen, son kertede Türk ve bir o denli Avrupa edebiyatının biçimsel özelliklerini yaratıcı tarzda özümseyebilmiş" diye nitelediği *DAĞIN ÖTEKİ YÜZÜ'* nden yana kullanıyor. *Cumhuriyet Kitap*,577, s.6, 8 Mart 2001: Tom Holland'ın yazısının yalnızca *DAĞIN ÖTEKİ YÜZÜ'* ile ilgili bölümlerinin Türkçe çevirisi.

Ülkü Y. GÜNAY, " 'Dağın Öteki Yüzü'nde Ne Var?" , *Çağdaş Türk Dili*, 9(100) , 59-61, Haziran 1996

Vanesa LARSON, "Türk Destanı" (İng.) ("Turkish Epic"), *Worldview*, 15(3), s.48-49, Washington, July-Sept. 2002: Romanın, tarihsel içerik, biçem ve yazarının ülkesine bakışı açılarından değerlendirilmesi

Yasemin ALPTEKİN, "The Other Side of the Mountain", *Journal of Turkish Literature*, 2, s.93-104, 2005: Romanın Yin-Yan felsefesi bakış açısıyla incelenmesi.

Yıldız ECEVİT, "İçtenlikli Bir Yazar: Erendiz Atasü", *Cumhuriyet Kitap*, 305, s. 1, 4-6, 21 Aralık 1995: Romanın "Kemalist ideolojinin estetize edilmesi" bağlamında değerlendirilmesi ve yazarla söyleşi.

1.4.1.3. Gençliğin o yakıcı mevsimi

Ahmet YILDIZ, "Erendiz Atasü ile GENÇLİĞİN O YAKICI MEVSİMİ üstüne söyleşi", *Ada Edebiyat*, Mart 2000.

Aydın Özakin, " Cesaret, Erdem, Mutluluk", Cumhuriyet Kitap, 534, s. 17, 11 Mayıs 2000.

Ayla KUTLU, "Zamanı Parçalara Ayıran Bir Roman", Cumhuriyet Kitap, 518, s. 10-11, 20 Ocak 2000: Romanın iki ana izleğini - toplumsal tarih ve kadın cinselliği- süren inceleme, bir kurgu ögesi olarak zamanın kullanılışı üstünde duruyor.

Ayten SÜRER, "Cumhuriyet'in Üçüncü Kuşağının Çırpınışı", Hürriyet Gösteri, 218, s. 62-65, Nisan 2000: Roman üzerine yazarla söyleşi.

Ceylan KORYÜREK, "Kadınların Ödediği Bedel Hep Ağırdır", Milliyet Sanat, 489, s. 44-46, 1 Ekim 2000: Yazarla söyleşi.

Dilek DOLTAŞ: "Cinsellik, Yaşam ve Zaman Üzerine", Cumhuriyet Kitap, 509, s. 16-17, 18 Kasım 1999: Romanın kurgusuna yerleştirilmiş zaman kavramı; imge-simge dokusu; ve kadın cinselliği izleğinin işlenişi üzerine inceleme.

Erendiz ATASÜ, " 'Gençliğin O Yakıcı Mevsimi'nin Okurlarına", TEB Haberler, s.42-43, Kasım-Aralık 1999. Yazar, kendisini romanı yazmaya götüren etmenleri anlatıyor.

Eren AYSAN, " Erendiz Atasü'nün Son Romanı: Gençliğin O Yakıcı Mevsimi, Bir İlişkiler Tarihi", Edebiyat ve Eleştiri, 47, s. 55-58, Ocak- Şubat 2000: Roman karakterleri ve karakterlerin tarihsel ortamdan nasıl etkilendikleri üzerine inceleme.

Feridun ANDAÇ, "Bilinçlilik Yolunda Bir Yazar: Erendiz Atasü", 60 Yazarın Portresi, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, www.superonline.com/edebiyat/gundem/atasu.htm: Erendiz Atasü'nün sanatının değerlendirilmesi. Ağırlıklı olarak GENÇLİĞİN O YAKICI MEVSİMİ üstünde duruluyor.

Feridun ANDAÇ, "Bilinçlilik Yolunda Bir Yazar: Erendiz Atasü", 60 Yazarın Portresi, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, Dünya Cumartesi-Pazar, s.4, 27-28 Eylül 2003: Erendiz Atasü'nün sanatının değerlendirilmesi. Ağırlıklı olarak GENÇLİĞİN O YAKICI MEVSİMİ üstünde duruluyor.

İlknur KALAN, "Cumhuriyet Devrimi Cephesinin Edebiyatımızdaki Tezi", *Aydınlık*, 641, s. 27, 31 Ekim 1999: Romana tarihsel çerçevesinden bakış.

İlknur KALAN, "Satırlardan Sızan Hüzün", *Kadınlar Dünyası*, s. 34-35, 1 Aralık 1999: Yazarla söyleşi.

Kamuran Semra EREN, "Gençliğin O Yakıcı Mevsiminde Nasıldınız?", *Cumhuriyet Kitap*, 509, s. 14-15, 18 Kasım 1999: Roman, "Yüzey yapısına kadın erkek çatışması yansıyan, derin yapısında ise, yaşanan 'şimdi' den gençlik çağına gönderilmiş sosyopsikolojik bir özeleştiri" olarak tanımlanmakta.

Kamuran Semra EREN, "Acı Veren İzlerden Güzellik Yaratmaktır, Önemli Olan", *Cumhuriyet Kitap*, 509, s.14, 18 Kasım 1999: Yazarla söyleşi.

Kaya AKYILDIZ, "Unut, Sevme Beni", *Birikim*, 141, s.94-100, Ocak 2001: Romanı, Kemalizmin üst-kültür seçkinciliğine bağlılığı dolayısıyla başarısız bulan Akyıldız, yazara, cinselliği anlatmak istiyorsa, pornografiye baş vurmasını öneriyor.

Oya Batum MENTEŞE, "Kadın Dilinde Aşk: 'Gençliğin O Yakıcı Mevsimi' ", *Varlık*, 1119, s. 11-15, Aralık 2000: Edebiyat tarihinde "kadın yazar"ın evrimleşmesi ve çağdaş edebiyat kuramları açısından romanın aşkı ve kadın cinselliğini inceleyişi irdeleniyor.

Zeynep ALİYE, "Türkiye: Az Sevilmiş Çocuklar Ülkesi", *Cumhuriyet Kitap*", 532, s. 11, 27 Nisan 2000.

1.4.1.4. Bir yaşdönümü rüyası

Argiro MANTOGLOU, "Kilit Altındaki Kadın Bedenini Yazmak; Türkiye'nin Çağdaş Bir Kadın Yazarından Bir Çılgık Romanı", *Bibliothiki*, 405, s.18-19, 26 Mayıs 2006: Romanın kadın edebiyatı açısından dil ve kurgu özelliklerinin incelenmesi, Çev:Pınar Karababa, *Varlık*, 112479, s.66-67, Eylül 2007.

Asuman KAFAOĞLU-BÜKE, "Bir Yaşdönümü Rüyası", *Cumhuriyet Kitap*, 660, s.23, 10 Ekim 2002: Romanın "ön yüzündeki" toplumsal temalar ve "arkada"ki temalar, bastırılmış cinsel kimlikler, kimlik arayışı üstünde duruluyor.

Dilek DOLTAŞ, "Çalıkuşu' nun Feride'si 90'lı Yıllarda Yaşasaydı", Cumhuriyet Kitap, 656, s.6-7, 12 Eylül 2002: Romanın "çağını izleyen" bir yapıt olarak ve kişilikler açısından incelenmesi, *ÇALIKUŞU* romanıyla karşılaştırılması.

Feridun ANDAÇ, "Hep Dönek Marksistler'le mi Uğraşacağız?", Dünya Cumartesi-Pazar, s.4, 27-28 Eylül 2003: Yazarla "Bir Yaşadönümü Rüyası" ve diğer kitapları üstüne konuşma.

Kamuran Semra EREN, "Erendiz Atasü Bu Kez de 'Bir Yaşadönümü Rüyası' ile Geliyor", Cumhuriyet Kitap, 656, s.1, 4-5, 12 Eylül 2002: Roman üstüne inceleme ve yazarla söyleşi.

Konur ERTOP, " Edebiyatta Yaratıcılığın Bir Yolu: Gelenekten Yararlanma", Dünya Pazar, s.8, 21-22 Eylül 2002: Roman, *ÇALIKUŞU* ile ilgili göndermeleri açısından ve bir "karşı ütopya" olarak değerlendiriliyor.

Mustafa Şerif ONARAN, "Uyunmayan Bir Düşün Yorumu", E, 42, s.14-16, Eylül 2002: Romana, içerdiği düşünsel temalar aracılığıyla yaklaşıyor.

Nalan BARBAROSOĞLU, "Erendiz Atasü ile Söyleşi", Varlık, 1142, s.46-49, Kasım 2002: Romanla ilgili söyleşi.

Nermin SAYIN, "Erendiz Atasü'nün Son Romanında Feride yahut Bir 'Kırık' Bezbebek", Dünya Kitap, 131, s.18, 6 Eylül 2002: Romanın baş kişisi üstüne.

Nur ORAL, " Bir Yaşadönümü Rüyası: Hayatı Keşfetmenin Romanı", Hürriyet Gösteri, 241, s.5-8, Eylül 2002: Roman hakkında yazarla söyleşi.

Oya Batum MENTEŞE, "Erendiz Atasü ve 'Bir Yaşadönümü Rüyası'", Cumhuriyet Kitap, 656, s. 5-6, 12 Eylül 2002: "Çok yönlü ve çok katmanlı" olarak nitelenen roman, feminist özellikleri ve toplumsal temalarla, aşk, cinsellik, iç çatışmalar ve kimlik arayışı gibi temaları birbirlerine bağlı geliştirmesi açısından ele alınıyor.

Oya Batum MENTEŞE, "Erendiz Atasü'nün Romancılığı ve 'Bir Yaşadönümü Rüyası'", Frankofoni, Bizim Büro Basımevi, s. 359-368, Ankara, 2004.

Şebnem ATILGAN, "Toplumsal ve Kişisel Bir Yaşadönümü Rüyası: Erendiz Atasü", E, 42, s.9-13, Eylül 2002: Roman üstüne yazarla söyleşi.

Tamer KÜTÜKÇÜ, "Bir Yaşadönümü Rüyası", Varlık, 1150, Kitap Eki, s.6-9, Temmuz 2003: Yapıtın başarılı bir toplumsal tarih romanı olarak değerlendirilmesi.

Tülin ER, "Bir Rüya", Varlık, 1142, s.50, Kasım 2002: Roman üstüne izlenimler.

Sema ULUDAĞ, "İç Dünyaya Tutulan Ayna", Radikal Kitap, 77, s. 10, 6 Eylül 2002: Roman üstüne yazarla söyleşi.

Şahin YILDIRIM, "Bir Yaşadönümü Rüyası", Cumhuriyet Kitap, 708, s.14, 11 Eylül 2003: Romanın kadın psikolojisi incelemesi olarak değerlendirilmesi.

1.4.1.5. Açıkoturumlar çağı

Ayla KUTLU, "Açıkoturumlar çağı", Cumhuriyet Kitap, 845, s.3, 27 Nisan 2006: Romanı küreselleşmenin bir eleştirisi olarak yorumlayan bir inceleme.

Çiğdem ÜLKER, " Açıkoturumlar Çağı", Edebiyat ve Eleştiri, 86-87, s.20-23, Haziran 2006: Romanın içeriğindeki ilaç sorunu, küreselleşmeci aydınların deşifre edilmesi, günümüzdeki gerçeğin sanallaşması gibi temaların ışığında incelenmesi.

Duru OKAY, "Küresel İnsan", Remzi Kitabevi Kitap gazetesi, 2, s.6, şubat 2006: Romana küreselleşme eleştirisi bakış açısıyla yaklaşım.

Dürrin TUNÇ; "Açıkoturumların açıkta bıraktığı", Picus, Ocak 2006: Yazarla Roman Üstüne Söyleşi.

Günseli Sönmez İŞÇİ, "Açıkoturumlar Çağında Yabancılaşmalar", Varlık, 112479, s.35-42, Aralık, 2008: Romanın modernist edebiyatın bir örneği olarak irdelenmesi. Yapıtı organik bütünlüğü sağlayan üç temel motif açısından inceleyen Günseli İşçi, bu motifleri, "Doğunun gölgesi", "duyarlık kaybı", " şeylerin görüldüğünden farklı olabilmeleri" olarak belirliyor, yazarın bu üç temel motifi kurguya ve kişilerin iç dünyalarına nasıl yerleştirdiğini tartışıyor. Romanın okura bir ayna tuttuğunu ve onu "Neden? Nasıl? Burası neresi? Ben yurttaş olarak kimim?" soruları üstüne düşünmeye sevk ettiğini ileri sürüyor.

Faik ATAÇ, "Kadın Duyarlılığını Edebiyatımıza Kazandıran Yazar: Erendiz Atasü", Hedef Sağlık, 7(25), s.30-32, Haziran 2006.

İnci ARAL, "Doğunun Gölgesi", Radikal Kitap, 253, s.10-11, 20 Ocak 2006: Roman üstüne inceleme.

K.Semra EREN, "Bu Roman Çok Tartışılmalı, Açıkoturumlara Konu Olmalı", Cumhuriyet Kitap, 832, s.5-6, 26 Ocak 2006 : Roman üstüne inceleme.

K.Semra EREN, "Erendiz Atasü'de Dil ve Biçem: Açıkoturumlar Çağı", 4. Didim Uluslararası Sanat Edebiyat Günleri, 17-18 Ağustos 2007; Akköy Kültür-Sanat-Edebiyat Dergisi, 8(44), s.14-16, Eylül-Ekim 2007.

Oya Batum MENTEŞE, "Erendiz Atasü ve Açıkoturumlar Çağı", Varlık, 1182, s.57-60, Mart 2006: Romanın kurgusunun ve tarihsel-toplumsal içeriğinin irdelenmesi.

Pınar HİSAR, " Erendiz Atasü'yle Söyleşi", Edebiyat ve Eleştiri, 86-87, s.14-19, Haziran 2006: Yazarla yapılmış üstüne konuşma.

Tolga MERİÇ, "Açıkoturumlar Çağı"; Caretta, 5(6), s.84-87, Mart 2006.

Şahin YILDIRIM, "Bir Türkiye Panoraması Çizmek İstedim.", Cumhuriyet Kitap, 832, s.4-5, 26 Ocak, 2006: Roman üstüne yazarla mülakat.

Şahin YILDIRIM, "Erendiz Atasü ile Söyleşi", Virgül, 94, s.28-29, Nisan 2006.

1.4.1.6. Güneş saygılı'nın gerçek yaşamı

Dilek DİRENÇ, "Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı", Varlık, 112479 20011/12, s.72-77, Aralık 2011: Romanın izlekleri, imgeleri ve metinlerarasılık yönlerinden çözümlenmesi (Önemli not: Varlık'taki alıntıların sayfa numaraları manuskripte, bağlantıdaki alıntıların sayfa numaraları romanın birinci baskısına aittir).

Dilek DİRENÇ, "Dağın Öteki Yüzü'nden Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı'na, Atasü'nün İlk Romanından Son Romanına 'Geleceğe' Yolculuk": İki romanın gelecek tasavvurları yönünden kıyaslanması.

Gamze AKDEMİR, "Türkiye'ye Dair Yüzeysel Olmayan Bir Hikaye Anlatmak İstedim", Cumhuriyet Kitap, 1138, s. 16-17, 8Aralık, 2011: Yazarla roman üstüne söyleşi.

Naim Atabağsoy, "Bir Kadının Kişisel Tarihi", Milliyet Sanat, s.106-7, Aralık 2011: Yazarla roman üstüne söyleşi.

Nermin SAYIN, "Çorak Toprağın Son Kır Çiçeği", Dünya Kitap, 241, s.38-9, Aralık 2011: Romanın, kahramanın "gerçek" yani içsel yaşamına odaklanan bir çözümlemesi.

Selim İLERİ, "Erendiz Atasü'yle Otuz Yıl" Radikal Kitap, 558, s.27, 25 Kasım 2011: Selim İleri'nin Erendiz Atasü'nün 30. Sanat Yılı panelinde (Tüyap, 20 Kasım 2011) roman üstüne yaptığı konuşma.

Sırma KÖKSAL, "Doğru Yaşanmayan Hayatlar", Radikal Kitap, 560, s. 4-5, 9 Aralık 2011.

1.4.2. Akademik Çalışmalar

1.4.2.1. Sempozyum bildirileri

Çimen GÜNAY, "Cumhuriyete Feminist Bir Bakış", Türk Kadın Roman ve Öykü Yazarları Sempozyumu, Bilkent Üniversitesi, Ankara, 8-10 Nisan 1999 (Bkz: *DAĞIN ÖTEKİ YÜZÜ* üstüne çalışmalar, Çimen Günay).

Dilek DİRENÇ, "Kuşaklar ve Kültürler Arasında: Kadın Belleğinin Araştırılması"(İng.), ("Between Generations Across Cultures: Exploring Female Memory"), The International Fiction Review, 29(1-2), s.62-68, 2002: Ayla Kutlu, Erendiz Atasü ve Amerikalı yazarlar Eudora Welty ve Katherine Anne Porter'ın yapıtlarının kadınların öznel tarihine yaklaşımları açısından karşılaştırılması.

Dilek DOLTAŞ, "Tarihi, Kurmacayı ve Kuramı Uzlaştırabilmek: Dağın Öteki Yüzü için Estetik Bir Okuma"(İng.) ("Making History, Fiction and Theory Reconcile: An 'Aesthetic Reading' of The Other Side of The Mountain", PALA Centennial Conference on 'New Pasts, Old Futures', Bern University, April 1998.

Gürsel AYTAÇ, "Erendiz Atasü örneğinde Eleştirel Deneme", Bursa Edebiyat Günleri, Nisan 2004.

K.Semra EREN, "Erendiz Atasü'nün Romanlarında Zaman ve Uzama Bakış", 8. Bursa Edebiyat Günleri, Mart 2003.

K. Semra EREN, Bknz= Öykü ve Deneme Kitapları Üstüne Çalışmalar: Türkiyat Enstitüsü Uluslararası Sempozyumu, İstanbul, 2004.

K.Semra EREN, "Açıkoturumlar çağı'nda Uzamlar", Dil, Yazın, Değiş bilim Uluslararası Sempozyumu, Süleyman Demirel üniversitesi, (Isparta), 1 Haziran 2006: Romanın kurgusuna, küreselleşme açısından etkili mekanların yerleştirilmesinin incelenmesi.

Sevda ÇALIŞKAN, "Bir Somutlama Ustası: Erendiz Atasü", Türk Kadın Roman ve Öykü Yazarları Sempozyumu, Bilkent Üniversitesi, Ankara, 8-10 Nisan 1999; Varlık, 1159, s.34-38, Nisan 2004: *KADINLAR da VARDIR, LANETLİLER, DULLARA YAS YAKIŞIR, ONUNLA GÜZELDİM, TAŞ ÜSTÜNE GÜL OYMASI ve UÇU* öykü kitaplarında ve *DAĞIN ÖTEKİ YÜZÜ'* nde düşünsel sorunsalın imge ve simgelerle ifade edilmesinin incelenmesi.

Sibel İzmirli, "Suicide in The Other Side of the Mountain and Mrs. Dalloway", 5.IDEA Conference, Atılım Üniversitesi, Ankara, 24-26 Nisan 2010.

Oya Batum MENTEŞE, "Kültürün Tarihi, Tarih Kültürü" (İng.) ("The History of Culture, The Culture of History"), Proceedings of the Second Cultural Studies Seminar, s.45-53, Ege Üniversitesi, İzmir, 1997: *DAĞIN ÖTEKİ YÜZÜ'*nün ve Pat Barker'ın *REGENERATION* adlı romanının tarihe yaklaşımları açısından karşılaştırılmaları.

1.4.2.2. Tezler ve seminerler

Ayşegül GÜNGÖR (tez yöneticisi: Gürsel AYTAÇ), "Erendiz Atasü'nün 'Dağın Öteki Yüzü' Romanında Yer Alan Eleştiriler", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Şubat 1997.

Bilge ZİLELİ (seminer yöneticisi: Sevda ÇALIŞKAN), "Bir Kadının Keşfi"(İng.) ("A Woman's Discovery"), ODTÜ, 9 Ocak 2001.

Buket ŞAFAK, (tez yöneticisi: Bilge CİLASUN), "Erendiz Atasü'nün Öykülerinde Kadın Teması", Hacettepe Üniversitesi, 1999.

Cumhur Yılmaz MADRAN (seminer yöneticisi: Sevda ÇALIŞKAN), "Geriye Bakışta Tarih: 'Dağın Öteki Yüzü'nde Kadın Bakış Açısı" (İng.) ("History with Hindsight: A Feminine Perspective in 'The Other Side of The Mountain' "), ODTÜ, Şubat 2001.

Filiz AK (tez yöneticisi: Oya ÇİTÇİ), "1980 sonrası Türk Romanında Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset": Erendiz ATASÜ, Oya BAYDAR ve Ayla KUTLU'nun romanları üstüne çalışma, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, 2005.

Hüseyin ARAK (tez yöneticisi: Gürsel AYTAÇ), "Çağdaş Alman ve Türk Romancılarının Eleştiri Yazıları: Hermann Hesse, Thomas Mann, Selim İleri, Erendiz Atasü", Erciyes Üniversitesi, 2001.

Karin SCHWEISSGUT, FREMDHEİTSERFÄHRUNGEN, Verlag Otto Harrassowitz, Wiesbaden 2006: Yazar, Berlin Frei Üniversitat Türkoloji bölümüne doktora tezi olarak sunduğu yapıtında, günümüz Türk kadın yazarlarının altısının (Ayla Kutlu, İnci Aral, Latife Tekin, Erendiz Atasü, Aslı Erdoğan ve Nevra Bucak) 1980 -2000 arasında yayımladıkları kimi hikaye ve romanlarından yola çıkarak, yabancılaşma kavramını inceliyor. Yabancılaşmanın toplumsal ve kültürel yabancılaşma olarak sınıflandırılabilceğini ileri süren yazar, kültürel yabancılaşmayı Erendiz Atasü'nün *Bir Tren Yolculuğu* ve *Yabancı Bir Göğün Altında* öykülerinden yola çıkarak tartışıyor.

Mine ÖZYURT (seminer yöneticisi: Sevda ÇALIŞKAN), "Peçeyi Kaldırmak: Erendiz Atasü'nün 'Dağın Öteki Yüzü' Adlı Yapıtı Üstüne Bir İnceleme" (İng.) ("Unveiling the Veil: A Study on Erendiz Atasü's 'The Other Side of The Mountain' "), ODTÜ, Aralık 2000; "Unveiling the Veiled Self", Edebiyat, Vol 13, No: 2, s.199-209, 2003.

Nil KORKUT (seminer yöneticisi: Sevda ÇALIŞKAN), " 'Dağın Öteki Yüzü'nde Bir İzlek Olarak Kadınlarda Bedensel Yabancılaşma" (İng.) ("Woman's Bodily Alienation as a Theme in 'The Other Side of The Mountain' "), ODTÜ, 31 Ocak, 2001.

Selen AKTARİ (seminer yöneticisi: Sevda ÇALIŞKAN), "Otobiyografik Bir Roman Olarak 'Dağın Öteki Yüzü' " (İng.) (" 'The Other Side of The Mountain' As An Autobiographical Novel"), ODTÜ, 2 Nisan 2001.

Tuba PALABIYIK (tez yöneticisi: Şerif AKTAŞ), "Erendiz Atasü'nün Hikayelerinde Kadın ve Problemleri", Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 2003: Atasü'nün öykücülüğü üstünde genel bir değerlendirme ile başlayan tez, öykü kahramanı kadınları ve işlenişlerini aşağıdaki perspektiflerden ayrıntılı ve kapsamlı biçimde incelemektedir: Sosyal ve cinsel kimlik arayışında; siyasi düşünce ve olaylar karşısında; toplum ve erkek baskısı karşısında; aşk arayışında; anne olarak.

1.4.3. Özyaşamsal Çalışmalar

Zeynep ALİYE, "Erendiz Atasü", Yüz Yüze Edebiyat, Bilgi Yayınevi, Nisan 2001.

Zeynep ALİYE, "Erendiz Atasü",4. Didim Uluslararası Sanat Edebiyat Günleri, 17-18 Ağustos 2007: Akköy Kültür-Sanat-Edebiyat Dergisi, 8(44), s. 7-10, Eylül-Ekim 2007.

Feridun ANDAÇ, "Erendiz Atasü: Edebiyat Bir Ayrıntılar Sanatıdır", www.yenisayfa.com; Edebiyatımızın Kadınları I, s.125-145, Dünya Kitapları, Mart 2004: Yazarla yaşamı ve yapıtı üstüne kapsamlı söyleşi.

Erendiz ATASÜ, "Sıradan Bir Kadın", Broy, 55-56, s. 4-5, Mayıs-Haziran 1990; Kadınlığım, Yazarlığım, Yurdum, Bilgi Yayınevi, Ekim 2001.

Erendiz ATASÜ, "Yazarlığımın Hikayesi", Gündoğan Edebiyat, 4, s. 21-25, Güz 1992; Kadınlığım, Yazarlığım, Yurdum, Bilgi Yayınevi, Ankara, Ekim 2001

Erendiz ATASÜ, "Dağın Öteki Yüzü'ndeki Bursa", Bursa'da Yaşam, Temmuz 2000, s. 30-35.

Işık KANSU, "Sözcüklerin Eczacısı", Cumhuriyet Dergi, 690, s. 4-5, 13 Haziran 1999; Çocukluğa Yolculuk (öyküsel röportajlar), Bilgi Yayınevi, Mayıs 2002.

Esmâ YİĞİTOĞLU, Türk Kadınlarının Hikayesi (Met Eigen Ogen: Verhalen van Turkse Vrouwen) (Hollandaca), s.20-21, Bosch en Keuning N.V. Baarn, Amsterdam, 1983.

Şahin YILDIRIM, "Erendiz Atasü ile Söyleşi", Agora, 36, s.63-70, Nisan 2004.

1.4.4. Kendisiyle Yapılan Röportajlar

Ayça TEZER, "Yazar Erendiz Atasü Son Kitabında Kadın Hakları Başlığı Çerçevesinde İnsan Haklarını Temel Alıyor: 'Yeni Kadın Baskılarla Mücadeleden Doğar' ", Cumhuriyet, 20 Aralık 2001: *KADINLIĞIM, YAZARLIĞIM, YURDUM* üstüne.

Bahar TANRISEVER, "Erendiz Atasü'nün 'Taş Üs tüne Gül Oyması' Öyküsü Haldun Taner Ödülüne Değer Görüldü: 'Edebiyat Sosyal Reçeteler Sunmaz' ", Cumhuriyet, 8 Haziran 1998.

Begüm DURMUŞOĞLU, "Cumhuriyet Tarihinden Bir Kesit", Milliyet Sanat, 386, s.39, 15 Haziran 1996: *DAĞIN ÖTEKİ YÜZÜ* üstüne.

Begüm DURMUŞOĞLU, "Mekanların Özel Tarihi", Radikal, 25 Haziran 1997: *TAŞ ÜSTÜNE GÜL OYMASI* üstüne.

Birgit KOLDE, " Erendiz Atasü'nün Portresi: Kadınlar da Vardır" (Almanca) ("Ein Portrait von Erendiz Atasü: Die Frauen Sind Auch Noch Da"), Labecula, 4(92), s. 44, Nov.- Feb. 1993.

DİIALOG, "Erendiz Atasü'yle: Aşka, Kadınlara ve Yalnızlığa Dair", Dialog, 2, s.12, Ocak 1989.

Duygu DURAN, "Yitip Gidenlerin Ardından", Cumhuriyet, 10 Ocak, 1996: *DAĞIN ÖTEKİ YÜZÜ* üstüne.

DÜNYA, "Erendiz Atasü'nün Yeni Romanı Gün Sayıyor", Dünya Kültür- Sanat, 8 Ağustos 2002: *BİR YAŞDÖNÜMÜ RÜYASI* üstüne.

Ece BAKTIAYA, "Feride, Serhat ve Diğerleri", Cumhuriyet Gazetesi, 10 Şubat 2003: *BİR YAŞDÖNÜMÜ RÜYASI* üstüne.

Elif ERGU, “ Hayatın Her Alanında Kadınlara Haksızlık Yapılıyor”, Sabah Melodi, 1 Temmuz 1997: *TAŞ ÜSTÜNE GÜL OYMASI* üzerine.

Elif ERGU, “Gençliğin O Yakıcı Mevsimi”, Sabah Melodi, 3 Şubat 2000

Elif TANRIYAR, “Bir Kadın, Bir Hayat”, Vizyon, 2002(9), s.114-15, Eylül 2002: *BİR YAŞDÖNÜMÜ RÜYASI* üstüne.

Emrah GÜLER, “The Other Side of Erendiz Atasü” (İng.), Turkish Daily Mail, Ankara, s. 3, July 23, 2000: Romanın İngilizceye çevrilip İngiltere’de yayımlanması üzerine yazarla söyleşi.

Evin DOĞRU, “Erendiz Atasü’den Bir Kez Daha Şiirsel ve Duyarlı Bir Anlatım: Kadın Olmak Zor”, Star, 30 Ekim 1999: *GENÇLİĞİN O YAKICI MEVSİMİ* üstüne.

Fatmagül BERKTAY, “Kendime Ait Bir Masam Bile Yok”, Söz, 5 Ocak, 1988.

Fecir ALPTEKİN, “İlk Basamak Hayatın Kendisidir”, Cumhuriyet, 8 Aralık 1998: *UÇU* üstüne.

Faik ATAÇ, "Edebiyatımıza Kadın Duyarlığını Getiren Yazar: Erendiz Atasü", Hedef Sağlık, 25, s.30-32, Yazarla eczacılık geçmişi, edebiyat hayatı, görüşleri ve eczacıları konu alın yeri yapıtı Açıkoturumlar çağı üstüne söyleşi.

Filiz AYGÜNDÜZ, “Aşkta Teklemeler”, Milliyet, 15 Ağustos 1999: *GENÇLİĞİN O YAKICI MEVSİMİ* üstüne.

Gül ERÇETİN, “Erendiz Atasü, Son Romanında 68 Kuşağıyla Yüzleşirken Cinsellik Temasını da İnceliyor: Kadınlar Cinselliği Nasıl Yaşar?”, Cumhuriyet, 17 Kasım 1999: *GENÇLİĞİN O YAKICI MEVSİMİ* üstüne.

Gürhan UÇKAN, “İsveç Türk İşçi Dernekleri Federasyonunun Konuğu Erendiz Atasü Aramızdaydı” ,Yeni Birlik, 21(1), s.10, Ocak 1998.

Hakan DÖNMEZ, “Yazar ve Eczacı Erendiz Atasü: ‘Edebiyat; En Etkili İlaç’ ”, Actual Medicine, 2(2), s.100, Şubat 1994.

İpek KARADAĞ, “Uçucu Hallerin Öyküleri”, Radikal, 6 Şubat 1999: *UÇU* üstüne.

Nazan MENGÜ, "Kırık Bir Hayat", www.hürriyetim.com.tr: *BİR YAŞDÖNÜMÜ RÜYASI* üstüne.

NOKTA, "Uykumuzu Çalarak Yazdık", Nokta, (1)20, s.44-45, 11-17 Temmuz 1983.

NOKTA, "Lanetliler", Nokta, 3(13), s.7, 7 Nisan 1985.

Nuray SOYSAL, "Kanadı Kırık Demokrasiye İronik Bakış", Tempo, 03/946, s.106-7, 20 Ocak 2006. *AÇIKOTURUMLAR ÇAĞI* üstüne yazarla söyleşi.

Nuray SOYSAL, "Siyasetin İç Dünyalardaki Etkilerini Sorguladım", Tempo, 34-767, s.83, 22 Ağustos 2002: *BİR YAŞDÖNÜMÜ RÜYASI* üstüne.

Osman BAYRAM, Selin ÇELİK: "Yazar Erendiz Atasü: 'Türk Yazını Yüzeyselleşiyor!' ", Kırmızı Beyaz, 21, s. 38-40, Kasım, 2010.

Ömer LEVENTOĞLU, "Bugünün Kaosunu Anlatabilirim Kendimi Kutlayacağım", Öküz, 80, s.16-17, Ocak 2001.

Petek US, " Atasü'nün Kıskanç Sevgilisi", Milliyet, 30 Nisan 1998.

Serap KARAMAN, "Atasü: Yaşamın Bir Anlamı Olmalı", TEB Haberler, s. 56-57, Mayıs- Haziran 1996.

Serpil GÜLGÜN, "10 Yıl Önce Bu Romanı Yazamazdım", Milliyet Sanat, 2002(522), s.98-99 Eylül 2002: *BİR YAŞDÖNÜMÜ RÜYASI* üstüne.

Serpil GÜLGÜN, "Ne Dedikleri Beni İlgilendirmiyor", Milliyet Kültür Sanat, 5 Eylül 2002: *BİR YAŞDÖNÜMÜ RÜYASI* üstüne.

Songül BAŞ, "Atasü'nün Kaleminden Yazarlar", Sabah Başkent, 10 Aralık 2000: *BENİM YAZARLARIM* üstüne.

Tolga MERİÇ, "Açıkoturumlar Çağı", Caretta, 6, s.84-87, Mart 2006: Edebiyatla 25.yılıni dolduran yazarla yeni yapıtı Açıkoturumlar çağı üstüne söyleşi.

T. Zeynep YÜREGİR, "Erendiz Atasü'den 'Çağdaş Hayaller- Çağdaş Yalanlar' Üzerine 1", Yeni Adana, 7 Mayıs 2002: Yazarın "11. Kardiyoloji Öğrenci Kurultayı"nda yaptığı konuşmanın tam metni.

T. Zeynep YÜREGİR, “Erendiz Atasü’den ‘Çağdaş Hayaller- Çağdaş Yalanlar’ Üzerine 2”, Yeni Adana, 8 Mayıs 2002.

T. Zeynep YÜREGİR , “Erendiz Atasü’den ‘Çağdaş Hayaller- Çağdaş Yalanlar’ Üzerine 3”, Yeni Adana, 9 Mayıs 2002.

Vasile GARNET, “ Erendiz Atasü: Türkiye Toplumunu Çok- kültürlüdür” (Rumence) (“Erendiz Atasü: ‘Turcia a Fost Intotdeauna o Societate Multiculturala’ ”) Contrafort, V (11-12), s. 20, Noiemb.-Decemb 1998. (www.erendizatasu.com).

İKİNCİ BÖLÜM

ERENDİZ ATASÜ'NÜN ROMANLARININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

2.1. ROMANLARIN TANITIMI

2.1.1. Dağın Öteki Yüzü

Dağın Öteki Yüzü, Erendiz Atasü'nün yayımlanan ilk romanıdır. “Nefise ve Vicdan”, “Bursa’da Zaman”, “Selanik’i Unuttun” gibi adlarla 11 bölümden oluşan romanda, cumhuriyetin ilk yıllarında yaşayan idealist insanların yaşantıları yalın bir biçimde anlatılır. Roman, 20. yüzyılın sonlarında yaşayan kadın anlatıcının, anne ve babasına ait kitaplığı ve mektupları keşfetmesi ve bunlar üzerinden cumhuriyetin kuruluş yıllarına dönük kurgulamaları üzerinde şekillenir. Vicdan Hayreddin ve ailesinin etrafında gelişen romanın her bir bölümünde, bu aile bireylerinin yaşadığı olaylar herhangi bir zaman sırası izlenmeden anlatılır.

Vicdan ve kocası Raik, cumhuriyet değerlerine sıkı sıkıya bağlılık ve Atatürkçülük bilinci ekseninde ele alınmış idealist bir kuşağın temsilcisi durumundadırlar. Romanda tüm ideallerini bunun üzerine kurmuş ve memleketi hizmet için kendi istek ve arzularından vazgeçmiş bu kişilerin heyecanlı, kararlı ve umut dolu kişiliklerinden, hüznü ve biraz da karamsar ruh haline doğru dönüşümleri gözler önüne serilir. Nazım Hikmet Ran ve şiirleri aracılığıyla, yer yer dönemin politik olaylarına da göndermeler yapılan romanda, Vicdan ve Raik’in kapitalistleşen dünya karşısındaki yenilgileri anlatılır.

Vicdan, cumhuriyete ve Atatürk devrimlerine inançlı birisi olarak yakın arkadaşı Nefise ile çatışma içinde bulunan bir kişidir. Nefise, kadınlığını ve yaşamak istediklerini dizginlemeyen bir yapıdayken; Vicdan, tüm arzularına bu adanmışlık duygusuyla engeller koyar. Bu çatışma Vicdan ve Nefise’nin arkadaşlıklarının

bitmesine sebep olur; fakat ilerleyen yıllarda Vicdan bastırıldığı duyguların huzursuzluğuyla yapmak isteyip de yapamadıklarına ulaşması için kızını Nefise gibi yetiştirmek isteyecektir. Kadınlığını ve yaşamak istediklerini engellemiş olmasını bu şekilde telafi etmeye çalışır.

Aile bireylerinin mesleki ve sosyal yaşantıları nedeniyle 1930'lar Türkiye'si ile günümüz Türkiye'si arasındaki tarihi olaylara da yer verilen romanda, "Selanik'ten Anadolu'ya Göç", "Dersim İsyanı", "Kore Savaşı" gibi tarihi olaylar da roman kişilerinin gözüyle yer alır. Tarihsel öneme sahip biri olarak Atatürk de romanda hem idealize edilmiş bir varlık olarak hem de bir roman kişisi olarak bulunur. İdealize edildiği yerlerde insanüstü özellikler gösteren Atatürk, roman kişisi olduğu iki yerde güçlü ve sarsılmaz bir duruşa sahip bir komutan olmaktan ziyade, yalnızlık yaşayan, hasta ve hüzünlü bir kişi olarak yer alır. Dolayısıyla, bu bölümlerde lider yanından çok insan yanıyla görülür.

Anlatıcının roman kişilerine kayıtsız ve tarafsız kaldığı söylenemez. Özellikle Atatürk ilke ve devrimlerine inanmış roman kişilerinin anlatımında coşkulu ve heyecan dolu bir anlatımı tercih eder. İç monolog yöntemiyle, yer yer bu kişilerin düşüncelerine katıldığını hissettirir. Son bölümde anne ve babasının mezarında, cumhuriyet ülküsünden uzaklaşmış bir kuşağın içinde olduğu bilincine varır ve oradan, bir sonraki kuşağa bu bilincin tekrar aşılması konusundaki kararlılığıyla ayrılır. Roman, umutlu bir sonla biter.

2.1.2. Gençliğin O Yakıcı Mevsimi

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi, Erendiz Atasü'nün yayımlanan ikinci romanıdır. "Buz Kristali", "Elmas Parçası" ve "Tünelde" gibi adlarla altı bölümden oluşan romanda, "1976", "1975" ve "İkinci Gün" gibi zamanı belirten alt bölümler bulunur. Romanın başkışisi olan AyşeAysu'nun gençliğini ve cinselliğini keşfedişini anımsaması üzerine kurulu olan roman, zaman kurgusu bakımından kronolojik bir sıraya sahip olmayan çok değişken yapısı itibarıyla de oldukça dikkat çekicidir. İlk gençlik yıllarında, Fethi ile tensel bir yakınlaşma içine giren AyşeAysu'nun, genç kızlıktan kadınlığa geçişi ve bu ilişkinin kalıcı olmaması üzerine yaşadığı sorgulamalar ve kadınsı duyarlılık etkili bir dille anlatılır.

Roman, yaşanan evlilik dışı birliktelik üzerinden erkek ve kadın cinselliği ya da erkek ve kadının cinselliğe bakışlarındaki farklılıklar üzerine kuruludur. AyşeAysu'nun şahsında kadının bedensel ve ruhsal hazzı birlikte yaşama eğilimi

ayrıntılı olarak irdelenir. AyşeAysu'nun iki isimli olması ve ikinci isminin büyük harfle başlayarak ilk ismiyle bitişik yazılmış olması tesadüf değildir. Aysu kendini toplumsal kurallara uyma noktasında uyumlu bir yönünü temsil ederken, Ayşe tutkularını her şeyin önünde tutan bir yönelimin tarafındadır.

Fethi'ye tutkuyla bağlanan AyşeAysu, Fethi'nin kayıtsızlığını ve onun yaşanan bu birlikteliği görmezden gelerek başka biriyle evlenmiş olmasını hazmedememesine rağmen, yaşadığı bu kısa süreli ilişkiyi yaşamında önemli bir dönüm noktası olarak görmektedir. Roman, kadınsı duyarlılığı bir kadın anlatıcı gözüyle anlatmış olması bakımından dikkat çekicidir.

2.1.3. Bir Yaşdönümü Rüyası

Bir Yaşdönümü Rüyası, Erendiz Atasü'nün yayımlanan üçüncü romanıdır. Romanda, 1970'li yıllardan başlayıp 21. yy'a devam eden süreçte, nesiller arası farklılıklar ve kadın sorunları ile kadınların duygusal değişimleri ele alınır.

Feride'nin yaşam serüveni ve sosyal etkileşimleri üzerine kurulu roman, yine onun hayatından kesitler sunan "I-Gençlik ve Geçmiş", "II-Orta Yaşa Uyanmak" ve "III- Hayatın Sonrası" olmak üzere üç ana bölümden oluşur. Bu ana bölümler içinde "Üveylik", "Sevme Zamanı" ve "Beklenmeyen Konuk" gibi 33 ayrı başlıkla adlandırılmış alt bölümler vardır.

Romanda Feride'nin yaşadığı dönemin siyasal olaylarından bağımsız olarak, kendi kadınsı içgüdüleriyle tutku ile bağlandığı Ferhat'la olan ilişkisi ve sonrasındaki evliliği anlatılır. Romanın merkezinde Feride'nin Ferhat'ın önceki evliliğinden olan çocuğu Şirin'i annelik duygularıyla benimsemesi ve devamında Ferhat'ın ölümüyle onun kızıyla geriye kalan yaşam öyküsü verilir. Kendisine kocasının bir emaneti olarak kalan Şirin'e güzel bir yaşam kurma mücadelesi yanında, kendisinin bir erkeğin varlığına olan ihtiyacı yeni aşklara sürüklenmesine neden olur. Sedat'la evliliği ve onun ölümüyle Şirin'in yaşıtı Kâmuran'a olan gizli aşkı; roman içinde kadın ve yaşam ikilemine vurgu yaptığı kadar, Feride ve Kâmuran isimleri ile Reşat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu" romanına da göndermede bulunur. Romanda, kadının yalnızlığı ve beklentilerine kavuşamaması Feride'nin yaşam serüveni üzerinden anlatılır.

2.1.4. Açıkoturumlar Çağı

Açıkoturumlar Çağı Erendiz Atasü'nün yayımlanan dördüncü romanıdır. Romanda 1994-1998 yılları arasında biri eczacılık yapan, diğeri eczacılık fakültesinde öğretim üyesi olan iki kadının yaşamları üzerinden Türkiye'deki politik gelişmeler ile ekonomik, sosyal değişimler ayrıntılarıyla gözler önüne serilir.

Roman, "Açıkoturumlar Çağı", "Aspir Çiçeğinin Peşinde..." ve "Kader Ağlarını Örüyor..." gibi adlarla 24 bölümden oluşur. Romanın başkişisi Eczacı Meral ve gençliğinde cezaevinde iki yılını geçirmiş öğretim üyesi arkadaşı Neslihan, Türkiye'nin günden güne kötüye giden haline bir çözüm bulabilmek adına bir açıkoturumdan diğereine koşturup durmaktadırlar. Liberalizm ve özelleştirmeler, Şeriat-Laiklik ikilemi, Güneydoğu Sorunu ve beraberinde gelen ölümler gibi birçok konuya temas edilen romanda, roman kişilerinin kendi özel yaşamlarında da bir arayış içinde olmaları ve yaşadıklarının olumsuz etkileri kendisini gösterir. Romanda, Meral'in yıllar önce üniversiteden arkadaşı Haydar'la farklı kişilerle evli olmalarına rağmen yaşadığı yasak ilişki ve sonrasında hem Haydar'la hem de eşi Fuat'la ayrılması üzerinden kadının arayışı ve bu arayışlarına cevap bulamayışı sonrası yaşadığı mutsuzlukları gözler önüne serilir.

2.1.5. Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı

Erendiz Atasü'nün beşinci ve son romanı olan *Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı*, roman başkişisi Güneş Saygılı üzerinden bir yaşam öyküsü anlattığından biyografik bir roman niteliğindedir.

"Romanın dış biçimi özünde biyografiktir. Bir yanda hayatı asla tümüyle kavrayamayan bir kavramsal sistem ile, öte yanda tamamlanmışlık için biçimde ütopyk olduğu için asla böyle bir tamamlanmışlığa ulaşamayan bir hayat karmaşası arasındaki gidiş geliş, ancak biyografinin belirlediği o organik nitelikte nesnelleştirilebilir." (Lukács, 2003: 83).

Güneş Saygılı, yaşamında karşılaştığı insanları ve politik olayları yılların verdiği olgunlukla irdeler. Romanda, hayatının sonuna yaklaşmış bir bireyin yalnızlığını ve kişiler arasındaki ilişkilerin görünmeyen yüzleri yalın bir biçimde anlatılır. Tüm yaşadıkları ile Güneş Saygılı, romanın sonunda kendi gerçekliğine ulaşmaya çalışan bir aydın olarak karşımıza çıkar.

1970'li yıllar ve sonrasındaki 35 yıllık bir zaman diliminde geçen roman, cumhuriyetin ilk yıllarında doktor bir ailenin yaşadığı evde başlar ve uzun yıllar

sonrasında yine aynı evde Güneş'in ölümüyle sona erer. Anne ve babasının vefatından sonra yalnız başına bu evde yaşayan Güneş'in yaşamı, aşkları ve yazarlık hayatı geriye dönüşlerle gözler önüne serilir. 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 darbelerinin acıları da Güneş'in yaşamına paralel olarak cereyan eder. Bu darbeler sonucu sol siyasetin tükenişi, sol kültüre sahip insanların darbe sonrası rant sistemine entegre olması gibi meseleler de romanda işlenir. Sol kültürden gelen sevgilisi Doğan'ın cezaevine girmesi nedeniyle aralarındaki ilişkinin bitmesi, devamında bir başkasıyla uzun süreli bir ilişki yaşaması ve bir süre sonra bu ilişkinin de bitmesi nedeniyle Güneş'in yaşadığı yalnızlık ve arayış romanın ana kurgusunu oluşturur.

Romanda sadece insanların ve ilişkilerin yozlaşması değil, yaşanan kentin virüsler aracılığıyla gündün güne yok oluşu da işlenir. Bölümlerin öncesinde "Gözün Görmediği Uzamlar ya da Virüsler" gibi isimlerle sürekli tekrarlanan ara bölümlerde kentin bu dönüşümü anlatılır. Ankara, ekonomik ilişkilerin ve insanî duyarlılığın yozlaşmasıyla gündün güne hastalıklı bir şehre dönüşür ve kentin birçok bölgesi salgın sonucu boşaltılmak zorunda kalır. Roman, bu nedenle sadece hayalleri yıkılan ve inancını kaybeden insanların değil; aynı zamanda, politik ve sosyal nedenlerle gündün güne tükenen, yıkım yaşayan bir kentin de romanıdır. Güneş, bu yok oluş süreci tanıklığı içinde intihar ederek yaşamına son verir. Roman, bu nedenle karamsarlık ve umutsuzluk yüklüdür.

2.2. OLAY ÖRGÜSÜ

Anlatmaya bağlı edebî metinler için olay örgüsü temel unsurların başında gelir. Olay ögesi, romanlar için hayatî önemdedir ve roman kurgusunun temelini oluşturur.

"Hiç kimse, bir romanı, bir kişinin salt hayatını öğrenmek için okumaz; böyle bir beklenti içinde bulunanların roman yerine biyografik kitaplar okumaları daha uygun düşer. Sonra herhangi bir mekânın güzelliğine tanık olmak veya zamanın seyrini idrak etmek için romana başvurmak akıl kârı olamaz. Romanın bu tür ihtiyaçlara cevap vermediğini söylemek istemiyoruz. Ancak, bir romanda parça güzelliğinden çok, bütünsel güzellik önemlidir. Roman okunurken, varlığını ve esintisini hissettiğimiz güzellik burada, bütünsellikte yatmaktadır. Romanı bitirip iki avucumuz arasına aldığımızda yaşadığımız tatlı muhasebe, genellikle bu noktada yoğunlaşır: Hatırimizde kalan nedir? Romanın hayatı çağrıştıran yönüdür; bir kelimeyle vak'adır." (Tekin, 2003: 63-64).

2.2.1. Dağın Öteki Yüzü

Anlatıcının, vefat etmiş annesine ait mektup ve resimleri bulması ile başlayan roman, bulduğu bu nesnelere üzerinden geçmişe ve yaşananlara dair kurgulamalar yapmasıyla devam eder. Anne ve babasının kuşağının çektiği zorlukları ve yaşadıklarını kavramaya çalışan anlatıcı, o güne kadarki yaşadıklarına ilk kez anlam verebilmeyi öğrendiğini düşünür ve özgürleştiğini hisseder. Annesinin kurduğu ve uzun yıllar çalıştığı üniversitedeki bölümün ellinci yılı münasebetiyle onur plaketi ile ödüllendirilmesi haberi, henüz vefat etmeden önce hasta yatağında verilir Tören gününden önce vefat etmesi nedeniyle bu plaket anlatıcıya, “kızı yazar ...’a”ya takdim edilir (Atasü, 2009a: 26). Anlatıcı bu vesileyle onun başarıları ile yüzleşir ve hastalık yaşadığı son zamanlarını hatırlar.

Annesine ait notları ve mektupları okudukça annesinin sert, asık yüzlü ve kederli görünen kişiliğinin altına gizlenmiş olan yumuşak, neşeli ve sevinç dolu kişiyi keşfeden anlatıcı, onun babasıyla arasındaki güçlü sevgi bağını görür ve kendi döneminde böyle güzel aşkların yaşanamayacağını düşünür. Aynı zamanda bir yazar olan anlatıcı, kadının karamsar ruh hallerini anlattığı bir eseri için zaman zaman bu yazısıyla meşgul olur.

Annesi Vicdan’ın İngiltere’ye burslu olarak gittiği yakın arkadaşı Nefise’yle aralarındaki ilişkiyi de onlara ait mektuplaşmalar ve resimler üzerinden keşfeden ve anlamlandırmaya çalışan anlatıcı, bulduğu fotoğraflarda Vicdan ile Nefise arasında bir çelişkinin başladığını gözlemler. Mektuplardan birinde Nefise’nin, Vicdan’a Berlin yolculuğu nedeniyle kendisine kırgın olup olmadığını sorması, anlatıcının bunlar üzerine de kurgulamalar yapmasına neden olur.

Vicdan’ın babası Hayreddin Bey’in ölümüyle birlikte, kocasının vasiyeti gereği gönülsüz de olsa İstanbul’daki ağabeyinin yanına gitmek zorunda kalan annesi Fitnat Hanım, burada mutsuz günler geçirir. Bu tüccar ağabey, düşman askerleriyle iyi ilişkiler içerisindedir ve bu durum Fitnat Hanım’ı fazlasıyla rahatsız eder. Fitnat Hanım, kocası gibi milli mücadeleye inanan bir kadındır. Ağabeyinin yanındaki zorunlu ikametinden kurtulmasının tek yolunun evlenmek olduğunu düşünür ve çocuklarını yatılı okula verir. Bu dönemlere denk gelen İstanbul’un işgalden kurtuluşu, Vicdan’ın ve Fitnat Hanım’ın psikolojisini olumlu etkileyen tek olaydır.

Cumhuriyetin ilanından sonra Cambridge Üniversitesi’nde burslu okumak üzere İngiltere’ye gitmeye hak kazanan Vicdan ve Nefise, burada yakın arkadaş olurlar. İlerleyen yıllarda aralarında yaşanacak kırgınlıklar ise yine burada yaşanır.

Vicdan'ın Cambridge Üniversitesi'nde düzenlenen mezuniyet balosuna katılmaması ve baloya Nefise'nin Hugh Eliot'la gittiğini öğrenmesi ilişkileri için bir kırılma noktasıdır. Aslında Hugh Eliot'la Vicdan arasında bir yakınlaşma söz konusudur ve Nefise, bunu biliyor olmasına rağmen arkadaşından gizli böyle bir buluşma gerçekleştirir. O günden sonra da aralarındaki yakınlık eskisi gibi olmaz. Ayrıca Nefise'nin bir İngiliz teğmenin kendisine evlilik teklif ettiğini heyecanla anlatması da Vicdan'ı üzer. Çünkü onun için bu yakınlaşma sadece tenseldir ve cumhuriyet ideallerine bağlı birisi böyle bir teklifi dikkate dahi almamalıdır. Aralarındaki ilişkinin kırılma noktalarından biri de Nefise'nin oradaki yabancı dostlara şaka yollu da olsa Vicdan'dan daha Türk olduğunu ispata çalışmasıdır. Vicdan Selanikli ve sarışıdır, Nefise ise esmerdir ve Karamanlı olduğundan Anadolu'nun özünden geldiğini iddia eder. Yaşanan tatsızlıklar sonunda, Nefise kendisine teklif edilen evlenme isteğini reddederek, Atatürk'ün çağrısına uyar ve vatanına hizmet etmek için ülkesine döner.

Ülkeye döndükten yıllar sonra Nefise, pankreas kanseri olduğu için Ankara Numune Hastanesi'ne yatar ve Vicdan, uzun bir küslükten sonra onu ziyaret ederek aralarında duygusal anlar yaşanmasına neden olur. Nefise Vicdan'a karşı beslediği kıskançlıktan dolayı özür diler ve bir süre sonra vefat eder. Vicdan, Nefise'nin vefatıyla tüm yaşanan tatsızlıklara rağmen yıkılır.

Anlatıcı, Vicdan'ın Uludağ'a tırmandığı resminden hareketle, o yıllara dair düşüncelere dalar. Vicdan'ın kardeşleriyle birlikte Uludağ'a çıkması, kadınların sosyal yaşamda özgürleşmesi konusunda sembolik bir önem taşır. Uludağ'a tırmanma fikri Vicdan'ın kardeşi Burhan'a aittir. Bursa'ya bir akrabalarını ziyaret etmek için giderler ve çocukken gözlerinde tırmanılması mümkün görünmeyen Uludağ'a çıkmaya karar verirler. Bu tırmanış esnasında Vicdan, kısa bir süre önce görüştüğü Gazi'yi düşünür.

Reis-i Cumhur Hazretleri'nin Dolmabahçe Sarayı'ndaki çalışma odasında, Gazi'nin hemen yanı başındaki koltuğa oturarak onunla sohbet imkânı bulan Vicdan için bu görüşme, yaşamının en önemli anlarından biridir. Her ikisinin de Selanikli olması, sohbetin daha samimi bir ortamda gerçekleşmesini sağlar. Mustafa Kemal, Vicdan'ın İngiltere'de yaşadıklarını dinledikten sonra, ondan kadın hakları ile ilgili Türkiye'de yapılan inkılapları İngiltere'nin BBC radyosundaki bir programda anlatmasını ve oradan döndükten sonra da manevi kızlarına İngilizce dersleri vermesini ister. Vicdan'ın bu görüşmede Mustafa Kemal'le ilgili gözlemi onun bitkin

ve hasta olduğunu şeklidir. Vicdan, Türkiye'deki kadın devrimi üzerine Mustafa Kemal'in isteği doğrultusunda bir konuşma yapar ve İngiltere'nin ciddi gazetelerinden birine de bu konuda röportaj verir. Dolmabahçe Sarayı'na İngilizce dersleri vermek için sık sık gitmesine rağmen, Gazi ile bir daha karşılaşmaz.

Vicdan, kardeşleri Burhan ve Reha ile birlikte bu düşünceler ile Uludağ'ın tepesinde, Atatürk'ün de çok sevdiği halk türküsü olan "Vardar Ovası"nı söyleyerek hoşça vakit geçirir. Hayallerinde bir rakı sofrasındadırlar ve birbirlerine karşı sevgi doludurlar.

Burhan ve Reha'nın çocuklukları, babalarının ölümünden sonra Kuleli Askeri Lisesi'nde geçer. İlerleyen yıllarda görev yaptıkları Dersim'de bir karakol baskınına şahit olurlar ve isyancıların yaptığı kötü olaylar karşısında öfkelenirler. Dersim'e yakın bir karargâhta Burhan, Reha ve okuldan da arkadaşları olan Üsteğmen İzzet sohbet ederlerken, gerçekleştirilen harekât üzerine vicdan muhasebesi yaparak, bu harekâtın gerekli olduğu ve artık geleceğe bakılması gerektiği noktasında uzlaşırlar. Burhan ilerleyen yıllarda geçirdiği kaza sonucu askerlikten malulen emekli olur ve Hukuk Fakültesi'ni bitirerek avukatlık yapmaya başlar. Reha ise 1960 İhtilâli nedeniyle askerlikten emekliye ayrılır. Reha, emekliliğinden sonra çevresinde kimsenin olmayışı ve gittikçe daha da yalnızlaşması gibi nedenlerle kendini yetersiz hisseder ve psikolojik sorunları nedeniyle intihar eder.

Fitnat Hanım'ın ikinci evliliğinden çocuğu Cumhuriyet, Kore Savaşı'na katılan bir askerdir. Ablası Vicdan'la burada savaşırken sık sık mektuplaşırlar. Bu yazışmalar sürerken, Vicdan Kore şiirlerini okumakta ve incelemektedir. Vicdan'a göre Türkiye'nin orada Amerika ile birlikte savaşması anlaşılabilir bir durumdur ve müttefiklere destek verebilmek uğruna askerlerin canını tehlikeye atmak, Osmanlı'nın son dönemlerinde yaptığı hataların bir tekrarıdır. Cumhuriyet'in bir bacağı aldığı yaralar neticesinde kesilir. Bu durum Vicdan'ı derinden sarsar.

Diğer kardeşi Burhan'ın doğum yeri olan Selanik'i nüfus cüzdanından sildirerek, İzmir olarak değiştirmiş olması Vicdan'ın onu hayatından çıkarmasına neden olur. Vicdan'a göre Burhan bu davranışıyla Atatürk'e ve cumhuriyet değerlerine ihanet etmiş biridir. Ölümüne yakın günlerinde hafıza yitimi yaşayan Burhan, Selanik'i anavatanı olarak özleyerek son nefesini verir.

Anlatıcı, özel yaşamında evliliği kötü gittiği için boşanır. Sonrasında birliktelik kurduğu kişiyi, her zaman birlikte gittikleri bir restoranda başka bir

kadınla görür ve onlara saldırır. Bu şekilde intikam aldığını düşünür. Annesi Vicdan'la kadın erkek ilişkilerini sorguladığı bu konuşmada kıskançlık-saldırganlık, aldatılış-öç ve serbest birliktelik gibi konularda tartışırlar. Anlatıcı, yaşadığı bu deneyim sonunda erkekleri hayatından çıkarma kararı alır.

Fitnat Hanım, kızı Vicdan'ın Dolmabahçe'ye özel dersler için gitmesini fırsat bilerek ondan Gazi Hazretleri ile tekrar görüşmesini ve ekonomik sıkıntıya giren üvey babasından bahsederek yardım istemesini önerir. Bu durum, Vicdan'da derin sorgulamalar yaratır ve bu öneriden dolayı utanç-öfke karışımı hisler yaşar. Atatürk'ün devlet yönetimi ve dünya sorunları ile ilgili gözlem ve değerlendirmelerinin olduğu bu bölümde, sağlık durumunun bozulmaya başladığı görülür.

“Yaveri çağırmaq üzere zile doğru uzanırken, ELİNİ KARACIĞERİNİN ÜSTÜNE KOYDU, GÖVDESİYLE DOST OLABİLİR MİYDİ? AĞRI DİNMIŞTI.”¹ (Atasü, 2009a: 240).

Anlatıcı mektuplaşmalara dayanarak ailesine ait tarihi çözmeye çalışmaktadır. Mektupların yazıldığı sıralarda nişanlı olan Raik ve Vicdan, birbirlerinden uzakta yaşamaktadır. Vicdan, görevi gereği Ankara'da bulunduğundan mektuplarda Milli Eğitim'de müfettiş olarak görev yapan Raik'in, 1945'lerde il il dolaşırken ulaşımdaki zorluklardan bahsetmesi nedeniyle Türkiye'nin o dönemdeki yaşadığı yoksunluklar gözler önüne serilir.

Romanın sonunda anlatıcı, annesiyle babasının mezarına uzanarak özgürleştiğini hisseder. “Yozlaşmış bir toplum içinde, sahih değerlere ulaşmak adına yapılan sahih bir arayışın” (Goldmann, 2005: 25) sonunda onlarda var olan cumhuriyet ve çağdaşlık ülküsünü kendisinden sonraki nesle aktarmak üzere mezarlıktan çıkarak, kendisini bekleyen kızı ile buluşur.

2.2.2. Gençliğin O Yakıcı Mevsimi

AyşeAysu, henüz boşanmış bir kadın olarak yeni bir ilişkiye açılmak ister. Bu beklentilerle, sürpriz bir ilişki bulabilmek adına 1985 baharında aracıyla yola koyulur. Yolda ilerlerken, birkaç ay önce bitkin ve çökmüş olarak gördüğü on yıl önce ayrıldığı Fethi'yi, bu kez bakımlı ve zinde olarak, yanında genç bir kızla görür. Kızla elleri kenetlenmiş olan eski sevgilisi çok mutlu görünmektedir. Bu gördükleri nedeniyle sürpriz aramak için yola koyulmasına vesile olan cinsel heyecanının

¹ Metinde kullanılan büyük harfler, romanda kullanıldığı şekilde nakledilmiştir.

geçtiğini fark eder ve anlarına yönelir. Geçmişe yoğunlaşan AyşeAysu, 1978'deki evlendiği ve mutlu evlilik yaşadığı günleri; biraz daha geriye giderek 1976'da yumurtalığındaki kist nedeniyle ameliyat olacağını öğrendiği muayene odasından çıkmasını, 1975 yılında Ankara'daki asistanlık yıllarını ve meslek odasındaki sol siyasete dair günlerini hatırlar.

İlk kez fakülte binasının merdivenlerinde karşılaştığı Fethi ile AyşeAysu'nun arasında cinsel bir çekim oluşur ancak bu ilk karşılaşmada tanışma ortamı bulamazlar. Fethi'yle ilerleyen günlerde en yakın arkadaşı Tomris'in eşi olan Turhan'ın odasında tanışırlar. AyşeAysu, Fethi'yi evine davet eder. Fethi ile tanışmaya dek kızının mutluluğuna sevinen AyşeAysu'nun annesi, Fethi'yi evlerine konuk edip, tanışma fırsatı bulduktan sonra biraz kaygılanmaya başlar. Fethi, onu uğurlamak için birlikte inen AyşeAysu'yla asansörde birlikte olmaya çalışır ve ona karşı saldırgan davranır. Kızı döndüğünde ağzında ve boynunda beliren morlukları fark eden annesi, üzülmemesi için ona bir şey sormaz. Yeni boşanmış olan Fethi ise evine dönerken bir zafer sarhoşluğu içindedir. Boşandıktan sonra, kendisinden etkilenen bir genç kızın varlığını bilmenin etkisiyle özgürlüğüne kavuştuğunu hisseder. O gece, evde uyuyan iki buçuk yaşındaki kızı Şirin'in yanına gidene dek çok mutludur. AyşeAysu ise, Fethi'nin yeni boşandığını ve bir kızı olduğunu öğrendikten sonra anlayışla karşılar.

Asansörde yaşanan olayın ertesi günü, Fethi'nin AyşeAysu'ya aralarında bir evlilik olabileceğini düşünmemesi gerektiğini ve ilişkilerinin herkesten gizli yaşanmasını istediğini belirtmesi nedeniyle AyşeAysu karamsar bir ruh haline bürünür. Aynı gece, AyşeAysu'nun annesi de kızının bu mutsuz halini gözlemlediği için düşüncelidir ve uyuyamaz. Aynı karamsarlık, aralarındaki konuşmadan sonra Fethi için ve Şirin'i gördükten sonra annesine teslim ettiğinde Fethi'yi gören eski karısı için de geçerlidir.

Bu karamsar ruh halleri içinde, bedensel olarak arzuladığı Fethi ile ilgili huzursuzluklarını bir kenara bırakan AyşeAysu, ilişkiden sonraki üçüncü günde, yakın arkadaşı Tomris'in de ilişkiyi kurtarabileceği konusundaki telkinleriyle hiçbir sorun yokmuş gibi davranır. Mutlu görünen AyşeAysu'nun karşısında, Fethi de mutlu ve heyecanlı bir ruh haline girer ve bu atmosfer içinde yaptıkları konuşmalarda, artık bekâret zarının gereksiz bir şey olduğuna hükmederler ve Fethi'nin hastanedeki odasında gece nöbeti esnasında beraber olurlar. Ancak bu birliktelik AyşeAysu için tam bir hayal kırıklığıdır. Fethi ruhsuz ve adeta kadın

cinselliğini yok sayan bir tutum içerisinde. İlk birlikteliğini yaşadığı bu kişi, duygusal olarak AyşeAysu'ya yakınlık göstermez. Birkaç gün sonra Fethi, tüm arzularına rağmen, evlilik dışı bu ilişkinin yükünü kaldıramayacağını düşünerek zor da olsa ayrılma kararı verir. Bu durum, AyşeAysu'nun birkaç gün içinde tanışıp hayatında çok önemli şeyler yaşadığı kişiden, yine aynı hızla ayrılmış olmasının şaşkınlığını yaratır. Bunu kabullenemeyen AyşeAysu, bu ilişkinin devam edebilmesi için ilerleyen günlerde Fethi'yi askerlik yaptığı Divriği'ye giderek ziyaret eder ancak yine de ilişkiyi kurtaramaz. Fethi'nin sağ görüşlü stajyer bir öğrenci tarafından bıçaklanarak hastaneye kaldırılmasına ve geçirdiği ameliyat sonrası narkozdan uyanığında eski karısının ve kızının Fethi ile olan sevgi dolu ilişkisine şahit olan AyşeAysu, onunla bir daha görüşmez. Turhan ölümü nedeniyle düzenlenen cenaze merasiminde, Fethi'yi ikinci eşiyile yaşlanmış olarak 22 yıl sonra gören AyşeAysu, onunla tokalaşır ve ona karşı hiçbir şey hissetmez.

AyşeAysu, yumurtalığındaki bir kist nedeniyle ameliyat geçirir. Ameliyatını liseden sınıf arkadaşı Dr. Metin yapar ve aralarındaki yaklaşma kısa sürecek bir evlilikle sonuçlanır. 1977'de Dr. Metin'le evlenen AyşeAysu'nun ertesi yıl bir çocuğu olur ve 1985 yılında ise eşinden boşanır. Romanın başında, yeni bir tensel arayışa yönelen AyşeAysu, bu boşanma ilanı ile birlikte 1985 yılının bir bahar günü yola koyulur.

AyşeAysu'nun yakın arkadaşı Tomris'in Turhan'la evlilik kararı da ilginç bir yaklaşma sonucu gerçekleşir. Kuduz hastası olan ve ölümden önce fenalaşan birine Turhan'ın gayet insani bir şekilde müdahalesi, aynı hastanede çalışan Tomris ve Turhan'ın evlenmelerine neden olacak bir yaklaşma yaratır. Ancak ilerleyen yıllarda, dönemin politik olayları ve psikolojik olarak yaşanan olumsuzluklar evlilik hayatlarına da yansır ve tüm bunlar farklı arayışlara yönelen Tomris'in, kocasını aldatmasına neden olur. Evli olduğunu bilmesine rağmen, onun bu ilişki üzerinden kendisine zarar veremeyeceğini düşündüğü Dr. Can ile, karısının evde olmadığı zamanlarda cinsel ilişkiler yaşar. Bir süre sonra, Dr. Can bu durumdan rahatsız olur ve bu birliktelikler sona erer. Artık evliliklerinin hiçbir anlamı olmadığını düşünen Tomris, Turhan'dan boşanır. Turhan yaşadığı ekonomik sıkıntılar nedeniyle genç yaşta ölür ve onun ölümünden sonra Tomris yeni aşklarla ilgilenmez. Bir süre sonra geçirdiği trafik kazası sonucu o da hayatını kaybeder.

AyşeAysu, Fethi ile yaşadıklarını kaleme alan bir yazardır. Birkaç yıl önce Tomris henüz ölmeden 1999 yılını 2000 yılına bağlayan yılbaşı gecesi, Tomris'in

evindeki sohbetleri anımsar. AyşeAysu'nun Tomris'le şarap eşliğinde Fethi'ye, Turhan'a ve yaşama dair ettikleri bu sohbet, gece oradan ayrılmasıyla son bulur. Erkeklerin tene şartlanmışlığının acizlik olduğu tespitiyle, yaşamı ve ilişkileri sorgulayarak yaşlı ve yalnız biri olarak 21. yy'a doğru yürür.

2.2.3. Bir Yaşadönümü Rüyası

Roman, Şirin'in hastane koridorunda bademcik ameliyatına götürüldüğü bir anda başlar. Ferhat'ın ölen karısından olan çocuğu Şirin ile Ferhat'ın yeni evlendiği eşi Feride ameliyathane önünde beklemektedir. Orada bekleyen Ferhat'ın annesi ve yakın akrabaları Feride'ye karşı soğukturlar. Feride'nin üvey bir anne olduğunu düşünmelerine karşın, üç buçuk yaşındaki Şirin ile Feride'nin arasında güçlü bir sevgi bağı söz konusudur. Ferhat, karısının ölümünden yaklaşık bir yıl sonra kızı Şirin ile birlikte Ankaralı genç aydınların yaz tatillerini geçirdiği Bodrum'a gelir ve Feride ile uzun bir aradan sonra burada karşılaşır ve evlenme kararı alırlar. Evlilikleri daha çok devrimci kuruluşlarda ve derneklere toplantılara koşuşturmakla geçer. 80 darbesinin olmasından birkaç hafta önce Ferhat, okulun bahçesinde iki sol grubun çatışmasını aralamaya çalışırken yediği bıçak darbesiyle hayatını kaybeder. Bundan sonraki dönemde, Şirin ve Feride hiç ayrılmaz.

Ferhat'ın ölümünden yaklaşık iki yıl sonra, Feride daha önceden de tanıdıkları ve kendisinden yaşça büyük olan Sedat'la bir yakınlaşma içine girer ve devamında evlenirler. Sedat, Feride ve Şirin arasında güzel bir uyum oluşur. Sedat, sol düşüncelerinden dolayı gençliğinde tıp fakültesinden atıldığı gibi, darbe sonrasında da öğretmenlikten atılan birisidir. Şirin'i, Feride'yle birlikte nüfusuna alırlar ve Şirin'le Sedat amcası olarak yakından ilgilenir.

Aradan geçen yıllar, Feride'nin Sedat'la olan ilişkisini sıradanlaştırır. Feride, ölen kocası Ferhat'ı arzuladığı gibi bir birlikteliğin Sedat'la olmadığı inancındadır. Sedat'ı sadakatle sevmektedir ama onun cinsel arzularına hitap edemeyişi ve heyecanlı birlikteliklere kapalı oluşu nedeniyle ondan gitgide uzaklaşmaktadır. Feride, eşi Sedat'a mutfakta cinsel içerikli dokunmalar ve şakalar yaparken, Sedat'tan beklemediği sertlikte cevaplar alır. Bu sırada rahatsızlanan ve kanama geçiren Feride'nin rahim ve yumurtalıklarının alınması gerektiği teşhisi konur ve bu durumun Sedat'la olan itişme ile ilgili olmadığını bilmesine rağmen yine de Sedat'la ilişkisinde bir kırılma yaşanmasına neden olur.

Feride, orta yaş bunalımı yaşamaktadır. Rahim ve yumurtalıklarının alınması için ameliyat olan Feride, ameliyatta bir talihsizlik sonucu cinsel hayatını engelleme ihtimaline neden olabilecek bir rahatsızlık yaşar ve bu nedenle uzunca bir süre tedavi görmek zorunda kalır. Cinsel yaşamına uzun bir süre ara vermek zorunda kaldığı bu ara, Sedat'la ilişkilerini daha fazla sorgular ve Sedat'tan boşanır. Şirin'le birlikte kimseye yaslanmadan yaşamayı öğrenmeye çalışan Feride, yaşdönümünün verdiği rahatsızlıklara ve emekliliğine adapte olmaya çalışır. Emeklilik sonrası yaşamını tez ve kitap dizgisi yaparak sürdürür. Sedat, arada bir Şirin ve Feride'yi ziyaret eder ve ziyaretlerde konuşulan konu genellikle Sedat'ın çok kafa yorduğu Kürt hareketidir. Sedat, Kürt Hareketi'nin ortaya çıkışı ve sonuçları ile ilgili bir rapor hazırlamaktadır.

Yıllar sonra, bir akşam yemeğinde Şirin'i ve onun eski erkek arkadaşı Özgürcan'ı ağırlayan Feride, gecenin ilerleyen saatlerinde eğlenmek için gidecekleri bir mekâna ısrarlar üzerine kendisi de katılır. Bu ortamda gençlere dair gözlemlerde bulunarak nesiller arası farklılıklara yoğunlaşır. Müzik ve eğlence anlayışı olarak bu nesil, kendi gençlik yıllarının ortamı ile kıyaslandığında, yozlaşmış ve sıradanlaşmış bir nesildir. Cinsellik ve kılık kıyafet konusunda biraz daha açık görüşlü olmaları ise onu heyecanlandırır. Siyasi konularda gençler arasında yapılan tartışmalar da eskilere benzememektedir. Feride'ye göre bu tartışmalar birbirlerinin düşüncelerine katkı sağlama düzeyinde olmayan, sıradan atışmalardır. Bulunduğu ortamdan sıkılan Feride eve döner. Başka bir mekâna gitmek için ayrılan Şirin ve arkadaşları da ondan bir süre sonra, Sedat'ın trafik kazası sonucu öldüğü haberiyle eve dönerler.

Sedat'ın ölümünden iki yıl kadar sonra, kendisinde Şirin'e ait emanetler bulunan Şirin'in arkadaşlarından Kâmuran, bunları bırakmak için eve gelir ve Şirin evde olmadığından kısa süreli de olsa Feride'yle edebiyat üzerine sohbet eder. Feride, başlangıçta sıradan ve itici bulduğu Kâmuran'a karşı, ilerleyen günlerde farklı duygular beslemeye başlar. Şirin'in arkadaşlarıyla Girit'e düzenledikleri geziye katılan Feride, burada Kâmuran'ın da olduğunu fark eder ve akşamüstü hep birlikte gittikleri tavernada, dans eden Kâmuran'a karşı cinsel bir heyecan hisseder. Uzunca bir süre karşılaşmayan Feride ve Kâmuran, edebiyat grubu toplantılarında karşılaşır. Kâmuran'ın yazdığı şiirler üzerine devam eden sohbetler, özel hayatıyla ilgili sınırlarını Feride'ye açmasına vesile olur. İlerleyen günlerde, Kâmuran Ankara'dan ayrılarak İstanbul'a yerleşeceğini söyler. Feride bu duruma çok üzülür ve bu

duygusal yoğunluğunu kızı Şirin’le paylaşır. Şirin, annesine Kâmuran’ın eşcinsel olduğunu açıklamak zorunda kalır, ancak Feride buna inanmak istemez.

Feride’nin ölümünden yıllar sonra yaptığı çalışmalar için maddi kaynak arayışında olan Şirin, annesinin bir zamanlar âşık olduğu, ilerleyen yıllarda zengin bir işadamı olan ve eşcinsel nitelikli kuruluşların onursal başkanlığını yürüten Kâmuran ile görüşür. Ancak, ondan beklediği cevabı alamaz.

Boşandıktan sonra yalnız yaşayan Şirin’in, boşandığı eşi ve annesinin ölümüyle birlikte, yurtdışında görevli oğlu dışında kimsesi kalmaz. Şirin, aralık ayının bir gecesinde, İstanbul’da İstiklal caddesinden konukevine doğru oğlunun evleneceğini ve seveceği bir torunun olacağını düşünerek umutla yürür.

2.2.4. Açıkoturumlar Çağı

Eczanesi olan Meral ve yakın arkadaşı Eczacılık Doçenti Neslihan, ülkenin gidişatından duydukları endişeye bir çözüm bulabilmek amacıyla açıkoturumları takip ederler. Meral, sık sık yıllar önce vefat etmiş olan eski arkadaşı, eşinin kardeşi Murat’ı anımsar ve iç seslerle adeta kendisine seslendiğini hisseder. Murat ve Meral yıllar önce yakınlaşan ancak birbirlerine açılmayan iki arkadaştır. Murat’ın siyasi nedenlerle derin güçler tarafından vurularak öldürülmesi sonucu aralarındaki yakınlaşma bir ilişkiye dönüşmez. Murat’ın kardeşi Fuat’ın ve aynı dönemde okuyan Haydar’ın da Meral’e ilgileri vardır. Meral’e açılabilirdiği için bunu ilişkiye dönüştürebilen Fuat olur ve kardeşi Murat’ın ilgisinden habersiz ölümünden sonra Meral’le evlenir.

Meral ve Neslihan’ın katıldığı ilk açıkoturumda konu “Demokrasi, Laiklik ve İslam”dır. Bu tartışmalar, izleyicilerin de gruplaştığı oturumlarda gerçekleşir. Bu kamplaşma ülkenin düştüğü bu kötü hallerin nedenini kuruluş ilkelerinden uzaklaşmış olmak olarak görenlerle, kuruluş ilkelerinin bizatihi kendisinin ülkeyi bu durumlara düşürdüğüne inananlar arasındadır. Meral ve Neslihan, açıkoturuma katılmış olanlardan birinin, yıllar önce mezun oldukları fakülteden arkadaşları Haydar olduğunu fark ederler ve kısa bir selamlaşma sonrası Meral onu Üniversiteliler adlı bir kafeteryaya kahve içmeye davet eder. Haydar’la Meral arasında tıpkı Murat’la olduğu gibi, üniversitede öğrencilikleri yıllarında birbirlerine açamadıkları bir yakınlaşma söz konusudur. Akşamki buluşmaya kadar Meral ve Neslihan, “Tezgâh Üstü İlaçlar” konulu bir başka açıkoturuma katılır. Burada da, eczane dışında satılabilecek ilaçlar hakkında konuşmalar yapılır. Kafeteryada oluşan

ortamda, yapılan bazı tartışmalar ve sohbet eşliğinde, evliliğinde aradığını bulamamış olan Meral’le üniversite yıllarında bastırıldığı duygularla yüzleşen Haydar arasında gizli bir çekim meydana gelir.

Meral’in Haydar’la karşılaştığı ve kafeteryada yakınlaştığı günün ertesinde, Fuat’ın ağabeyi ve eşi Nurten ile Neslihan’ın eşi Olgun ve şimdilerde üniversitede birlikte çalıştığı üniversiteden hocası Yıldız Işıkcın, Merallere yemeğe davetlidirler. Bu yemekte herkes bir şeylere odaklanır ve geçmişe ya da bulunulan anların dışına yönelir. Yapılan sohbetler ve geçmişe yolculuklar, bulunulan ana duyulan hoşnutsuzluğa ve ülkedeki ciddi sorunlara işaretir. Meral, Haydar’la bir gün önceki buluşmanın garip heyecanını, Yıldız Hanım ise bedende oluşan his kayıplarına dair birkaç gün önce şahit olduğu bazı olayları düşünür. Yıldız Hanım’a ev işlerinde yardımcılık yapan Hacer’in askerden dönen oğlunun acı hissetmediğini öğrenen Yıldız Hanım, bu duyu kaybını güneydoğudaki olaylar nedeniyle askerlikte yaşanan acı olaylara bağlar. Benzer bir olayı, bunları düşündüğü yemekte Vedat’ın da yaşadığına tanık olur.

Neslihan ve Yıldız Hanım, “Aspir” adı verilen bir çiçek üzerinde yaptıkları bilimsel çalışmalar için, bu bitkinin bulunduğu Güneydoğu Anadolu’ya sık sık giderler ve oradaki yaşama ve politik sürece dair gözlemler edinirler. Aspir çiçeği, yıllar sonra Meral’in evindeki akşam yemeğinde Vedat’ın elindeki cam kırıkları ve Yıldız Hanım’ın günler öncesine dair düşündüğü Hacer’in askerden dönen oğlunun kolundaki kesiklere ait duyu kaybına çare olabilecek türden bir bitkidir. Oraya gidip gelmeleri 70’li yılların sonundan itibaren başlar ve bu nedenle ayrılıkçı hareketin başlangıcını ve bölgenin değişimini yakından gözleme fırsatı bulurlar. Ziyaretlerden birinde, bölgede yaşayan Haydar’ın evinde misafir olurlar ve orada Ortadoğu’da Körfez Savaşı için görevlendirilen Amerikalı bir albayla, incelemeler için orada bulunan İsveçli bir sosyal hizmetler uzmanıyla karşılaşırlar. Bu kişilerin ayrılıkçı harekete dair olumlu düşüncelerinden, bu meselenin dış bağlantılarına dönük şüpheleri artar.

Haydar, Susuz köylülerine ait bir davanın Yargıtay’daki temyizini hızlandırmak için geldiği Ankara’da, Meral’le ikinci kez buluşur. Meral için evlilik dışı ve aldatmaya dönük bir ilişki yaşamak çok yanlış da olsa, Haydar’ın birkaç defa daha Ankara’ya gelip gitmesinden sonra, Niyazi’nin evinde buluşma teklifiyle Haydar’la cinsel birlikteliklere dayanan bir ilişki içine girer. Ankara’ya daha sık gelmeye başlayan Haydar’la aralarındaki birliktelik aylar süren bir ilişkiye dönüşür.

Haydar'ın Meral'i, Niyazi'nin amcası olan devrimci bir emekli öğretmen olan Visalettin Bey'le tanıştması ve sık sık onun yanına gitmeleri hem koyu sohbetlere, hem de Niyazi'nin evi dışındaki mekânlarda da farklı paylaşımlara yönelmelerine vesile olur.

Neslihan ve Yıldız Hanım, aspir çiçeği için yeniden güneydoğuya gittiklerinde, Yıldız Hanım ata binmek ister ve attan düşerek hayatını kaybeder. Neslihan, orada bulunan ayrılıkçıların kendilerine ait bayraklarını tabutun üstüne sermiş olmalarına ve Yıldız Hoca'nın bir Zaza kızı olduğuna vurgu yapan cümlelerine seyirci kalmaz. Ayrılıkçıların bayrağını tabutun üzerinden alarak, onun Milli Mücadele kahramanlarından birinin kızı olduğunu haykırır ve tabutu Türk bayrağına sararak Ankara'ya getirir. Yıldız Hanım'ın ölümüyle, yaptıkları bu bilimsel çalışmalar sona erer.

Neslihan'ın İstanbul'da oturan kız kardeşi Bayhan ve eşi Cengiz Aytamer, televizyonlardaki açikoturumlara katılan ve liberal düşünceleri savunan bir çifttir. Rody S. isimli Amerikalı bir dostlarıyla evlerinde bu politikaların gerekliliği üzerine sohbet ederler. Cengiz'in Sultan Abdülhamit ile ilgili olarak yazmış olduğu doktora tezini okuyup beğendiğini ifade eden Rody S. her şeye rağmen Cengiz'in Abdülhamit hakkında yazarken ulusçuluk fikrinden etkilenerek bazı yanlış çıkarımlarda bulunduğunu iddia eder. Tezinde Abdülhamit'i ödün veren ve daima geri adım atmış biri gibi gösteren Cengiz, değişiklikler yaparak onun bir denge adamı olduğunu, olumlu meziyetleriyle sunar. Tezin ilk halinde Mustafa Kemal dönemi ve Kıbrıs çıkartması süreci dışında ödünçü bir politika uygulandığını savunan Cengiz, tezin değişen halinde Abdülhamit dönemiyle gelişen denge politikasının delindiği Cumhuriyet sonrası dönemde sorunlu politikalar üretildiğini savunur ve bu dönemi eleştirir.

Haydar, Meral'le ilişkilerinin devam ettiği aylar sonrasında bir gün eczanede uyumak zorunda olduğunu belirterek Meral'den izin ister. Bu birkaç gün sonunda gözaltına alınır ve daha sonra serbest bırakılır. Çıktıktan sonra da bu kez birkaç günlüğüne başka birisinin eczanede kalması gerektiği konusunda ricada bulunur. Bir yerleri bombalamakla suçlanan, ancak masum olduğuna inandığını ifade ettiği çocuğun, saklanması gerektiğine inanan Meral bu izni verir. Birkaç gün sonunda çocuğu birileri gelip alır ve sonrasında güvenlik görevlileri Meral'i bu konuda sorgularlar. Bu konuda sağlıklı bilgi veremediğinden yirmi iki gün cezaevinde kalır. Serbest kaldıktan sonra, arkadaşı Neslihan'ın da haksız yere

bölücülükle yaftalanarak hapse atıldığını öğrenir. Aynı dönemde Visalettin Bey'in de vefat haberini de alan Meral, ciddi sarsıntılar yaşar. Kısa bir süre sonra, Neslihan'ın da suçsuz olduğu anlaşılır ve cezaevinden çıkar.

Meral ve Neslihan'ın cezaevinden çıkmalarını sağlayan kişi Orhan'dır. Orhan, Üniversiteliler adlı kafeteryada arkadaşı Timuçin Balkanlı'ya, Meral ve Neslihan'ın suçsuz yere hapse atıldıklarından bahseder. Birkaç gün sonrasında Timuçin Balkanlı, Neslihan'ın davasına bakan arkadaşı savcı Doğan Açıkalın'a bu durumdan bahsederek onun dosyayı daha dikkatli incelemesini ve Meral'le Neslihan'ın serbest bırakılmasını sağlar.

Tüm bu yaşanan olumsuzluklar, Meral'in hayatıyla ilgili ciddi kararlar almasına neden olur. Meral, Fuat'la boşanır ve Haydar'la olan ilişkisini de sonlandırır. Neslihan ise, kendi çabalarıyla aspir çiçeğinin insan duyularını yeniden kazanmaya etkisi ile ilgili denemeler yapmaya ve askeri hastanelerde çalışmalarına devam eder. Orada tanıştığı Ercan isimindeki bir gazi askerin kolundaki hissizliği geçici de olsa tekrar hissedilebilen duruma getirmeyi başarır. Ancak, bunun tam bir tedaviye neden olmasının önünde hâlâ araştırılmayı bekleyen engeller gördüğünden, Doğu'daki araştırmalara devam etme kararı alır. Diğer taraftan Meral ve Neslihan'ı serbest bırakan savcı Doğan Açıkalın, tayini Ankara'dan Siirt'e çıkarılarak bir nevi sürgün edilir.

Romanın sonunda emniyet sorgusunda aşağıya atılarak öldürülen Neslihan'ın kız kardeşi Gülbahar ile kafasına keskin bir nişancı tarafından kurşun sıkılarak öldürülen Fuat'ın kardeşi Murat, Meral ve Neslihan tarafından unutulmadıkları tesellisiyle dertleşirler.

2.2.5. Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı

Roman, Güneş Saygılı'nın otuz beş yıl öncesine, 1970'li yıllara dair yaşadıklarına dair anımsamalarıyla başlar. Ankara'da bir apartman dairesinde yalnız yaşayan Güneş'in bu anımsamaları onu ilk cinsel birlikteliğini yaşadığı Doğan'la aralarındaki kıvılcımın olduğu anlara kadar götürür. Güneş, doktor bir aileden gelen genç bir kızken, Teknik Elemanlar Derneği adlı sol eğilimli kişilerin bulunduğu bir dernekte karşılaştığı Doğan'la tutkulu bir birliktelik yaşar. Aslında Doğan, Güneş'in hayatına giren ikinci erkektir. Güneş ilk birlikteliği, derneğin başkanı ve Doğan'ın arkadaşı Ali ile yaşar ancak onunla yaşadıkları çok yüzeyseldir. Kısa süren bu ilişki heyecansızdır ve aralarında hiçbir yakınlaşma olmaz. Onunla

ayrıldıktan sonra tanıştığı Doğan'ı, anne ve babasının evde olmadığı bir gün eve davet eder ve asansörde başlayan yakınlaşma, uzun sürecek ev buluşmalarına vesile olur ve cinsel birliktelikler yaşarlar. Bu buluşmaların gerçekleştiği oda, Güneş'in uzun yıllar yaşayacağı odadır.

Güneş'in yaşadığı binada samimi olduğu tek kişi kapıcı Zekâ'nın karısı Zehra'dır. Zehra, ara sıra Güneş'in yalnız olduğu zamanlarda onu ziyarete gelen ve onunla dertleşen birisidir. Doğan'ın eve geliş gidişlerini fark eden bu aile, Doğan'ın da kendileri gibi sol bir örgüte bağlı olduğunu bildiklerinden, bu birliktelikten hoşnutturlar. Alevi olan bu kapıcı ailesinin sürekli hastalanan ve Güneş'in babasına tedaviye gelen Hasan isimli küçük çocuğu, ilerleyen yıllarda Güneş'in yalnız yaşayacağı aynı evin babasından sonraki yeni kapıcısı olacaktır. 12 Eylül darbesiyle birlikte Doğan'ın cezaevine girmesi bu ilişkinin boyutunu değiştirir. Doğan, cezaevindeyken teyzesinin kızıyla evlenmeye karar verir ve Güneş'ten ayrılacağına dair mektubu arkadaşı Ali'yle gönderir. Bu durum, Güneş'i daha çok üzer, çünkü Ali, yoğun bir şey yaşamış olmasalar da Güneş'in ilk sevgilisidir. Güneş, bu ayrılık mektubuyla yıkılır ve intiharı bile düşünür.

Bir süre sonra normal yaşamına dönmeye çalışan Güneş, sık sık görüştüğü bir aile olan İlhami ve Neriman Başoğlu çiftine konuk olduğu bir gece, haftalar öncesinde dinleyip etkilendiği bir şairle karşılaşır. Şair, karısıyla boşanmak üzere olan ve cezaevinden yeni çıkmış biridir. O gece oradan ayrılırlarken, havanın karlı olması nedeniyle araç bulamadıklarından yürürler. Bu uzun yürüyüşte yapılan sohbetler, aralarında ilerleyen günlerde yeni bir ilişkiyi başlatır.

Şairle uzun bir birliktelik yaşayan Güneş'in buluşmaları ve cinsel birliktelikleri, anne babasının ölümünden sonra da yaşamaya devam ettiği aynı evde devam eder. Bu birliktelik sürecinde Güneş'in hamile kalıp kürtaj olması onda ciddi bir tahribat yaratır. Şair'le ilişkisi, Güneş'in yazı hayatına ciddi katkıları olan bir süreçtir. Ancak, Şair'in, eski eşiyle görüşmeye gittiği bir gün, onunla birlikte olması ve ondan bir çocuğunun daha olması, uzun süre sonra bunu öğrenen Güneş'in, Şair'den ayrılmasına neden olur. Ancak kararlı olmayan bu ayrılık, Güneş'i küsüp barışmalarla devam eden bir sürece iter ve onun daha çok yıpranmasına neden olur. Tanışmalarına vesile olan İlhami Başoğlu'nun, bir konuşma için gittiği kentte kaldıkları otelin yakılarak orada bulunanlarla birlikte öldürülmesini doğal bir sonuç olarak gören Şair'in bu politik düşüncelerindeki değişim, Güneş için katlanılamaz bir durum halini alır ve Şair'den ayrılır.

Otelin köktendinciler tarafından yakılarak orada bulunan aydınların öldürülmesi, Güneş'in yaşamını etkilediği kadar ülkenin de üzerine bir karabulut gibi çöker. Yaşanılan şehir de göç, ekonomik rant ve kayırmacılıklar nedeniyle günden güne daha kötüye gitmektedir. Yaşanan kent apartmanları farelerin istila ettiği, sokakta çöp toplayanların çoğaldığı bir kent halini alır. Kapıcı olarak babasının bıraktığı görevi devam ettiren Hasan, asıl iş olarak gizlice kadınlara yaptırdığı kıyafetlerle bu yozlaşan ticari hayata dâhil olur. Onun da hedefi kısa yoldan zenginleşmektir ancak bu yaptıklarıyla aslında farkında olmadan zengin ve kirli ilişkiler içindeki tüccarlara hizmet eder.

Zehra'nın ölümü de Güneş için ayrı bir etki yaratır. Güneş, hayatı boyunca hiçbir zaman kuramadığı kadın kadına dostluğu onunla yaşar. Zehra ile ilişkisi, onun evine gelip gitmesi ile sınırlı olsa da, aralarındaki bağ Zehra'nın Güneş'in ilişkilerine ve evine gelen sevgililerine dair sırları biliyor olması nedeniyle güçlüdür.

Yıllar sonra yeniden Şair'le karşılaşan Güneş, onunla kısa süreli bir sohbet yaşar ancak onu Doğan'ı hissettiği kadar özlemediğini anlar. Ayrıca her ikisi de çok yaşlanmıştır. İlerleyen günlerde eski sevgililerinden Ali'yle de karşılaşan Güneş, onun ve eşinin davetiyle bir akşam yemeğinde buluşur. Buradaki sohbetleri Türkiye'deki siyasal dönüşümün ve darbeler sonrası solun umutlarının tükenmişliğinin göstergesidir. Güneş için Ali ve çevresindeki dostları, geçmişinden sıyrılmış birer yabancıdır. Bu hayal kırıklığının gecesinde Kapıcı Hasan'ın karısı Müberra, çocuğunun rahatsızlığı nedeniyle Güneş'ten yardım ister. O gece birlikte hastaneye giderler ve günler sonra teşhis edilemeyen bir virüs sonucu çocuk vefat eder. Bu günden sonra Güneş ve Müberra arasında mezarlık ziyaretlerine beraber gidip gelmeler başlar. İlerleyen günlerde Güneş'in zihninde, Ali'nin ölümü nedeniyle mezarlıkta onun gömülmesi sırasında Doğan'la karşılaşma olasılığına dair hayaller belirir. Böyle bir karşılaşma, onun nasıl davranacağına karar verememesi açısından heyecan verdiği kadar, karamsarlık da yüklüdür. Bu karşılaşmadan çekindiği için Ali'nin cenaze törenine katılmayan Güneş, Müberra'nın çocuğunu ziyaret ettikleri mezarlıkta tesadüfen de olsa tahmin ettiği üzere Doğan'la karşılaşır. Onu evine davet eder ve birlikte içtikleri kahve esnasında ona yakınlaşmaya çalışmasına rağmen beklediği karşılığı alamaz. Bu hayal kırıklığı ve şehrin içine yayılan salgın hastalıklar arasında geçen son günler Güneş'i oldukça karamsar bir ruh haline sürükler. Binanın, kentteki salgın nedeniyle boşaltılması gerekmektedir ve Güneş apartmanda kalan son

kişi olarak hayatının geçtiği ve anlarıyla yüklü bu odada hazırladığı patlayıcı maddeyi ateşe vererek intihar eder.

2.3. ZAMAN

Edebî eserlerde zaman kavramı, önemli bir unsurdur. Eserin yazıldığı zamanı ve eserin içinde geçen olayların yaşandığı zamanı kapsayan bu kavram, kronolojik bir sıra takip etmek zorunda değildir. Vaka zamanı ve anlatma zamanı denilen bu kavramların anlatıcısıyla ilişkili olarak değişken bir yapısı bulunur.

“Anlatıcı önce vakayı idrâk eder, sonra anlatır. Vakayla anlatma arasındaki münâsebetler, anlatıcının seçtiği söyleyiş şekliyle de alâkalıdır. Kısacası, anlatma esasına bağlı bir eserde metindeki fiiller vasıtasıyla ifâde edilen zamanın arkasında vaka veya vaka zincirinin meydana getirdiği bir zaman dilimi ve yerine göre, onların anlatıcı rolünü yüklenmiş fiktif kahraman tarafından idrâk edildiği bir an mevcuttur: 1930’larda cereyan eden bir vakanın anlatıcı tarafından 1945 yılında öğrenildiğini 1980’de şimdiki zaman kipi kullanılarak anlatıldığını düşünelim. Burada vaka zamanı 1930’lu yıllardır. Anlatma zamanı ise 1980 yılına aittir.” (Aktaş, 2005:108-109).

Erendiz Atasü’nün romanlarında vaka zamanı ve anlatma zamanı arasında farklılıklar söz konusudur. Genellikle vaka zamanı, anlatma zamanından yıllar öncesine dayandığından, olay örgüsü geriye dönüşlerle gelişir. Anlatıcı “yitik zamanda gömülü öykülerin peşinde koşarken” (Parla, 2007: 232) zaman içinde yolculuk yapar.

Dağın Öteki Yüzü’nde anlatıcı olaylara günümüzden bakar ve geçmişe dönüşlerle 1930’lardan başlayıp günümüze kadar gelen olayları anlatır. Anne ve babasına ait mektupları okumasıyla başlayan bu geriye dönüşler, onun ilk gençlik yıllarına ve annesi ile diğer aile bireylerinin hayatlarına dair kurgulamalarıyla devam eder. Romanda olaylar, kronolojik bir zaman çizgisinde cereyan etmez. Romanın her bir bölümünde farklı aile bireylerinin farklı zamanlarda yaşadığı olaylara yer verilir ve bu bölümler de kendi içinde kronolojik bir zaman sırası izlemez.

Anlatıcının annesi Vicdan’ın yaşam serüveni üzerine kurulu olan romanda, cumhuriyetin ilanından önceki süreçte yaşananlar da onun hayatı üzerinden anlatılır. Vicdan’ın annesi Fitnat Hanım, eşinin vefat etmesi nedeniyle yeniden evlenir ve çocuklarını yatılı okullara vermek durumunda kalır. Dönem İstanbul’un işgal altında olduğu 1920’li yıllardır. Tüm bu olumsuzluklara rağmen, İstanbul’un işgalden kurtulması ve cumhuriyetin ilanıyla her şey yoluna girmeye başlar.

1928 yılında Atatürk'ün isteğiyle yapılan sınav sonunda Vicdan, burslu olarak Cambridge Üniversitesi'nde okumaya hak kazanır ve İngiltere'ye gider. Burada yakın arkadaş oldukları Nefise ile güzel günler geçirirler. 1932 yılında Almanya'nın Berlin kentine yaptıkları bir gezi sonrası nasyonal sosyalizmi keşfederler.

1935 yazının sıcak bir temmuz günü, Vicdan ve kardeşleri Bursa'da Uludağ'a tırmanır. Bu tırmanış, cumhuriyet sonrası kadının ve bireyin özgürleşmesinin simgesi konumundadır. 1937 yılının bahar ayında Dersim civarında bir karargâhta Teğmen Burhan, ağabeyi Teğmen Reha ve Üsteğmen İzzet oradaki olaylarla ilgili olarak sohbet ederler. 1 Eylül 1939'da İkinci Dünya Savaşı başlar ve ertesi gün Raik, Gelibolu'ya asker olarak gider. Bu haber alındığında bir gemide dans ettiği Vicdan'la cumhuriyet dönemindeki eğlence baloları ve modern dansları gözler önüne serilir.

1942'nin Kasım ayında, Vicdan hastanede yatan ve aynı yıl vefat eden Nefise'yi ölüm döşegindeyken ziyaret eder. 1953 yılının bir mayıs gecesinde Vicdan'ın kardeşi Cumhuriyet'in de katıldığı Kore Savaşı'na dair görüntüler tasvir edilir. 1960 İhtilâli gerçekleştiğinde, Burhan ve İzzet ordudan çoktan ayrılmışlardır. 1970'lerde bir yaz günü, Emekli Albay Reha Yurdakul İstanbul sokaklarında amaçsızca dolaşır ve sonunda intihar ederek hayatına son verir. Vicdan ise, 1992 yılında vefat eder.

Anlatıcı, Sivas'ta Madımak Oteli'nde gerçekleşen olayları bildiğinden (Atasü, 2009a: 247), *Dağın Öteki Yüzü*'nde vaka zamanının 1920'li yıllar ile 1990'lı yıllar arasında geçmekte olduğu, anlatma zamanının ise 1993'te Sivas'ta gerçekleşen olaylardan haberdar olduğu dikkate alınır. 1993 sonrası olduğu tespitinde bulunulabilir.

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi, AyşeAysu'nun gençlik yıllarına dair anıları üzerine kuruludur. Vaka, 1970'li yıllar ile 1999'u 2000 yılına bağlayan yılbaşı gecesi arasında geçer. Olayların sürekli geriye dönüşlerle aktarıldığı bir yapıda olduğu romanda, bölümler kronolojik sıraya uyulmaksızın kendi içinde de geriye dönüşler ve anımsamalarla şekillenir. AyşeAysu ile Fethi'nin birlikteliklerinin şekillendiği olaylar birkaç güne sığdırılarak, hızla başlayıp biten bu ilişkiyi anlatmak adına "Öngün", "İkinci Gün" ve "Beşinci Gün" gibi adlarla bölümlere ayrılan altı güne sığdırılır.

1985 yılının bahar günlerinden birinde AyşeAysu, yeni bir ilişkiye başlayabilme umuduyla aracıyla seyredirken, eski sevgilisi Fethi'yi genç bir kızla görür ve romanda geriye dönüşler buradan itibaren başlar. Fethi'yle ilk tanışmalarını ve romanın merkezinde bulunan yaşanan ilişkiye ait bir haftayı anımsayan AyşeAysu, gençliğinin o ilk heyecanını hisseder. 1970'ler ile aracıyla seyrettiği 1985 yılı arasındaki zaman çok hızlı ilerlerken, Fethi'yle ilişki kurduğu beş günlük zaman dilimi daha yavaş ilerler ve yoğun yaşanmışlıklarla doludur.

Romanın sonunda AyşeAysu, 1999'u 2000 yılına bağlayan yılbaşı gecesinde Tomris'le şarap içmektedir ve anlatıcı bu gecenin birkaç yıl öncesine ait bir anı olduğunu belirtir. Buradan hareketle anlatma zamanının 2000 yılının birkaç yıl sonrası olduğu tespitinde bulunulabilir.

Bir Yaşadönümü Rüyası, 1977 yılının Haziran ayında Şirin'in ameliyat olduğu hastanenin koridorunda başlar. Romandaki üç ana bölüm dikkate alındığında "I- Gençlik ve Geçmiş", "II- Orta Yaşa Uyanmak" ve "III- Hayatın Sonrası" adlarıyla roman başkışisi Feride'nin yaşamına dair bir zaman kronolojisinin tercih edildiği görülmektedir. Roman, Feride'nin 1970'li yıllardaki gençlik yılları, 1990'larda yaşadığı orta yaş bunalımı ve ölümünden çeyrek asır sonrasını kapsayan bir vaka zamanı içinde gelişir. Romanda, Feride'nin yaşadığı aşklar ve bunalımlar kadar, bu yaşam serüveni paralelinde gerçekleşen toplumsal ve siyasi olaylar da anlatılır.

Birinci bölümde daha çok geriye dönüşlerle romanın başladığı 1977 yılından öncesine dair geriye gidişler söz konusudur. Geçmişe dönüşlerle 6-7 Eylül olaylarına ve 1960 İhtilâli gibi süreçlerde yaşananlar anlatılır. 12 Eylül döneminin yarattığı acılar ve yıkım, bu bölümde Feride'nin de hayatında kırılmalara neden olur. İkinci bölümde Şirin'in genç bir kadın olduğu ve Feride'nin Orta yaşa başlangıç yaptığı 1990'lar merkezî bir zamanı oluşturur. Feride'nin ölümünden sonrasını anlatan üçüncü bölümde vaka, aralık ayında Şirin'in İstanbul'da olduğu ve Feride'nin yaşamı üzerine düşündüğü 2000'li yılların ilk çeyreğidir. Şirin, yılbaşında evlenecek olan oğlunun kendisine bir torun kazandıracığı umuduyla yalnız başına kalacağı oteline doğru yürür. Bu kronoloji dikkate alındığında vaka zamanı, 1977 yılı ile Şirin'in yaşlandığı 2000'li yılların ilk çeyreğine yayılan yaklaşık elli yıllık bir dönemi kapsar.

Açıkoturumlar Çağı, Meral ve Neslihan'ın açıkoturumlardan birine katıldıkları 1994 yılında başlar. Geriye dönüşlerle üniversite yıllarına ve bu dönemde

yaşananlara da dönülen romanda, 1970’li yıllarda üniversite ortamlarında yaşanan politik süreçler de anlatılır. Keskin bir nişancı tarafından sol görüşe sahip olduğu için vurularak öldürülen Murat, Meral ve Neslihan’ın açıkoturuma katıldıkları 1994 yılından yirmi yıl önce vurulduğundan, 1974 yılında vurulduğu tespitinde bulunulabilir. O yıllarda Meral’in Murat’la ve Haydar’la yakınlaşmış olması; ilerleyen günlerde kendisine açılabilen Fuat’la evlenmiş olması düşünüldüğünde geriye dönüşlerle olayların geliştiği zaman 20. yy’ın son çeyreğidir. Ancak vaka zamanı romanın bölümlerinde üç yerde geçtiği üzere 1994-1998 yılları arasındadır.

“*Güneş Saygılı’nın Gerçek Yaşamı*” 1970’li yıllar ile günümüz arasında geçen olaylar üzerine kuruludur. Otuz beş yıllık bir zaman aralığında geçen roman, Güneş Saygılı’nın bu otuz beş yıllık sürede yaşadıklarını bulunulan andan geriye dönüşlerle anlatır. 21. yüzyılda yaşlanmış biri olarak yaşayan Güneş, deneyimleri ile çevresini ve yaşadıklarını sorgulayan bir aydındır. Gençliğinden itibaren hayattan istediklerini alamayışını ve buna paralel olarak ülkenin ve yaşadığı kentin olumsuz değişimini gözlemler. Güneş’in anne ve babası cumhuriyetin ilk kuşağının çocuklarıdır ve cumhuriyet değerlerine sıkı sıkıya bağlı idealist gençlerdir. Bununla birlikte kendi kuşağı olan ve 1971 ile 1982 darbelerini yaşamış olan kuşak, bu ideallerin çöküşüne ve karamsarlığa düşülmüş olmasına şahit olur.

Erendiz Atasü’nün romanlarında roman kişilerinin bakış açılarını ve olayları algılayış biçimlerini içinde buldukları zamandan bağımsız düşünemeyiz. Olaylara dönemlerinin sol kavramları ve değerleri üzerinden bakan roman kişileri, olaylar karşısında yaşadıkları dönemin kendilerine yaşattığı umut ve heyecanı hissederler ve en doğru yerde durduklarını düşünürler.

“Kültür, artık temelde farklı grupların bireysel üyeleri tarafından uygulanacak bir kurallar dizisi olarak değil de aktörlerin [edimde bulunanların] toplumsal yaşamın inançlarını, değerlerini ve diğer araçlarını yarattığı özgün yol olarak değerlendirildiği an, zamanın, toplumsal gerçekliğin yapısal bir boyutu olduğunu kabul etmek gerekir. Kişi ister “diyakronik” veya “senkronik,” ister tarihsel veya sistematik yaklaşımları seçsin, hepsi de *kroniktir* [süreklidir]. Zamana gönderme yapılmaksızın düşünülemez. Zaman, sadece bir ölçü değil, bir boyut olarak kabul edildikten sonra, bunu yorumlayıcı söylemden çıkarıp atma girişimi sadece çarpık ve büyük ölçüde anlamsız ifadelerle sonuçlanabilir.” (Fabian, 1999: 47-48).

Erendiz Atasü’nün beş romanında da anlatma zamanının romanların yazma zamanı olan 1990’ların sonu ile 2000’li yılların ilk çeyreği olduğu görülür. Roman anlatıcıları, her bir romanda 20. yüzyılın çeşitli dönemlerine ve bu dönemde

yaşananlara, geriye dönüşlerle göndermeler yapar. Bu zaman diliminde cereyan eden toplumsal olaylar, hem o dönemde yaşayan kişilerin gözünden hem de olaylara günümüzden bakan anlatıcının gözünden aktarılarak olayların zaman içinde farklı anlamlandırılan yönlerini gözler önüne serer. Olayların algılanmasında ve yorumlanmasında önemli olan zaman kavramı, toplumsal belleğin durumuna dair ipuçları verdiği için, Erendiz Atasü'nün romanlarında önemli bir konumdadır.

2.4. MEKÂN

Mekân ögesi, anlatmaya bağlı metinlerde anlatılan olayların geçtiği ve “romana özgü olay ya da olayların ve roman kişilerinin hareketlerine ayrılmış bir sahne olan yerdir.” (Çetin, 2006: 135). Romandaki olayların anlaşılmasında ve roman kişilerinin daha iyi tanınmasında belirleyici bir özelliğe sahiptir. Mekânın içinde diğer unsurların da barındığı söylenebilir.

“Dolayısıyla mekân çözümlene, özel yaşamımızla ilgili mekânların dizgesel ruhsal çözümlenmesi olacaktır. Geçmişin tiyatrosu olan belleğimizin dekoru, kişileri baskın rolleriyle korur. İnsan bazen zaman içinde kendini tanıdığını sanır, oysa tanıdığını sandığı şey, varlığın durağanlık kazandığı mekânlar içindeki bir dizi bağlanmalardır yalnızca; yitirilen zamanın peşine düştüğünde, zamanın akışını “durdurmak” isteyen varlığın. Mekân, peteklerinin binlerce gözünde, zamanı sıkıştırılmış olarak tutar. Mekân bu işe yarar.” (Bachelard, 1996: 36).

Erendiz Atasü'nün romanlarının tamamında ağırlıklı olarak dış mekân Ankara'dır. Bu kent dışında yaşananlar, roman kurgusu içinde genellikle ülkedeki ekonomik ve siyasi olaylar üzerinden simgesel anlam kazandırılarak verilir.

Dağın Öteki Yüzü'nde anlatıcı ve ailesi Ankara'nın Sıhhiye semtinde yaşarlar. Ankara Kalesi, Dikmen, Yenışehir gibi semt ve yapılar bu romanda ismen geçer. Vicdan, Nefise'yi hasta yatağında ziyaret için Ankara Numune Hastanesi'ne gider. Romanda farklı bazı kentlerde yaşananlar, tarihi olayların olay örgüsü içinde verilmesi adına simgesel olarak sunulur. İstanbul, işgal edildiği 1920'lerle; Alaşehir, Yunan askerlerinin burayı işgaliyle; Dersim, 1937-38 yıllarında bastırılan isyan ile; Kore, Türkiye'nin oraya asker göndermesi ile ve Sivas, 1993 Madımak Oteli yangını ile romanda yer bulur. Aslında roman kişilerinin birçoğunun burada yaşanmışlıkları vardır ancak anlatıcı bu tarihsel olayları aktarmak için özel olarak bu mekânlardan bahseder. Ankara, romanda genç cumhuriyetin başkenti olarak, umutların ve özgür yarınların simgesi durumundadır.

Vicdan'ın babası Hayreddin Bey emekli olduğunda, karısı ve üç çocuğuyla Alaşehir'e yerleşir, burada Yunan askerlerinin hâkimiyeti ele geçirmesi sonucu gözaltına alınır, ağır işkenceler sonucunda yine burada vefat eder. Alaşehir, Vicdan'ın babasının ölümünden sonraki dönemde, işgalden kurtulan ve özellikle Kuva-yı Milliye hareketinin güçlendiği bir yerdir. Fitnat Hanım, kocası Hayreddin Bey'in ölümünden sonra onun vasiyetine uyarak Vicdan, Reha, Burhan ve emektar yardımcısı Faika Kalfa'yla birlikte İstanbul'daki tüccar ağabeyinin yanına taşınır. Bu dönemde İstanbul işgal altındadır. İstanbul kenti, romanda işgalin verdiği bir yas havası ve kurtuluşuyla geleceğe olan umudun ve güzelliklerin habercisidir. Dersim, 1937-38'lerde Vicdan'ın kardeşleri Burhan ve Reha'nın teğmen olarak burada çıkan isyanın bastırılması için yapılan harekâta görev aldıkları yerdir.

Cumhur'un asker olarak gitmesi Kore'ye gönderilmesi ve Kore savaşları boyunca buradaki askeri birliklerin mevzilerinden ablası Vicdan'a mektuplar göndermesi, anlatıcının buraya anlamsız yere gidildiğini anlatması içindir. İngiltere, Vicdan ve Nefise'nin yurtdışında eğitim aldıkları ülke olarak, Almanya ise yurtdışında kaldıkları dönemde gezi için Berlin'e gittikleri dönemde dış mekân olur. Yurtdışında edinilen izlenim, gelişmişliği açıklar niteliktedir.

Vicdan'ın kardeşleriyle Uludağ'a tırmandıkları Bursa ili, romanda Ahmet Hamdi Tanpınar'ın aynı adlı şiirine gönderme yapılarak, "Bursa'da Zaman" adlı bölümde anlatılır. Romanda zirveye çıkma imgesiyle, genç Türkiye'nin umutlu geleceği ve yükselişine olan inanç simgelenir. Sivas, romanda Raik'in bir süre öğretmenlik yaptığı ve Âşık Veysel ile anılan bir yerdir. Anlatıcı tarafından olumsuz özelliklere sahip bir kent olarak nitelendirilir. Bunu, 1993 yılında Madımak Oteli'nin ateşe verilerek içindeki insanların öldürülmüş olmasıyla açıklar.

"Kıraç memelerinden akıttığı sütle yüzyıllar boyu âşıkların şiirini besleyen kentin imgesi, babamın sevdasıyla sarmaş dolaştı benim için. Aynı yer mi burası? Yangın yeri? İşte sütü kesilmiş, taş kesmiş memelerinden evladını söküp almış, yere çalmış, kendi elleriyle yakıyor, vicdanıyla birlikte! Hayır, anmam adını, dilim yanar! İstemem bu hain, zalim, şaşkın kenti!" (Atasü, 2009a: 247).

Romanın sonunda anlatıcı, anne ve babasının mezarları başında onların idealleri ve cumhuriyete bağlılıkları üzerine düşünür. Mezarlar, ölümü çağrıştırdığı kadar; buraya yapılan ziyaretle sahiplenmeyi ve vefayı gösterir. Anlatıcının, anne ve babasında fark ettiği inanç ve bağlılığı mezarlığın dışında bekleyen kızına aktarması

için buluşmaya gitmesi, mezarlık üzerinden unutulmuş bir devrin umutla yeşertilmeye çalışıldığına işarettir.

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi'nde de dış mekân Ankara'dır. AyşeAysu ve diğer roman kişileri Ankara'da yaşarlar. Kızılay, Cebeci ve Ayrancı gibi semtler romanın kurgusu içinde yer alır. AyşeAysu'nun yeni bir tensel birliktelik kurabilmek adına, aracılıyla çıktığı Ankara caddeleri, bilinmeyen ve tanınmayan insanlarla dolu olması bakımından sürprizlere açık mekânlardır. Romanın başladığı bu mekân, yıllar önce ayrıldığı sevgilisi Fethi'yi yolda bir başka kadınla görerek geçmişine döndüğü yerdir. Roman yine bu caddelerden birinde, umutla ama yalnız başına yeni bir yüzyıla yürüyen AyşeAysu'nun yürüyüşü ile sona erer.

Bir Yaşadönümü Rüyası'nda da dış mekân roman kişilerinin yaşadığı ve olayların geçtiği yer olan Ankara'dır. Cebeci, Çankaya, Kızılay... gibi Ankara'nın semtlerinde yaşayan kişiler olduğu gibi, bu kişilerin kente dair gözlemleri de söz konusudur. Ankara, Feride'nin gözünde son yıllarda olumlu bir yönde gelişme gösteremez.

“Feride'nin Ankara'ya alışılmış bakışı, aile ocağından uzaklaşmış bir ergen karşısında anne-babanın kapıldığı ikilemli duygular gibidir. Hem fazla tanıdık bu durmadan değişen kent, hem incitici ölçüde yabancı, Feride'nin beğeneceği tarzda gelişmemektedir. Hoyrat ve toydur. Tarih kaybolmuştur. Arsız beton kütlelerin gölgesinde. Milli Mücadele'nin simge binaları küçücük kalmıştır., küsmüş, incinmiştir duruşları. Ne Roma'nın izleri, ne Ahi Cumhuriyeti'nin yankıları...” (Atasü, 2009b: 237).

Aynı romanda, Şirin'in akademik çalışmalarına kaynak bulmak için ara sıra gittiği ve Kâmuran'ın Ankara'dan ayrılarak kendisine yeni bir yaşam düşlediği İstanbul, Türkiye'de uygulanan liberal politikaların somut olarak vücut bulduğu bir kent olarak karşımıza çıkar. İstanbul, somut bir dış mekân olmasının yanı sıra, politik olumsuzlukların simgeleştiği bir mekân olarak hissettirilir. Anlatıcıya göre, “neoliberalizmin kalbi”dir (Atasü, 2009b: 247). Girit, Şirin'in Feride'yle birlikte tatil yaptığı kenttir. Feride'nin Kâmuran'a ilgisi Girit'te açığa çıkar. Orada yıllar öncesinde yaşanmış göç dalgaları, Feride'nin ruhunda özgürlük hissi yaratır ve kendisinden yaşça küçük bir erkeği arzulamasına neden olur.

Açıkoturumlar Çağı'nda roman kişilerinin birçoğu Ankara'da yaşar. Kızılay, Doruk Sokak, Tandoğan, Maltepe gibi semtlerde geçen olaylar, Ankara'nın entelektüel ortamı hakkında bilgi verir. Bunun dışında, yer yer İstanbul'un da dış mekân olduğu romanda, Cengiz ve Bayhan Aytamer çifti, İstanbul'da boğaza karşı

manzarası olan bir evde oturur. Bu ikili, Türkiye'nin geleceğinde liberal politikaların olması gerektiğini savunan ve bunu televizyonlardaki açikoturumlara katılarak tüm yurttaşlara aşilamaya çalışan bir çifttir. Bu politikalara uygun bir yaşam tarzı İstanbul'da vardır. Anlatıcıya göre İstanbul, lüks gökdelenlerin, çöplüklerin üstüne inşa edildiği dev bir kenttir (Atasü, 2010: 172). Yıldız Hanım ve Neslihan'ın akademik çalışmaları için sık sık gittikleri Güneydoğu Anadolu Bölgesi, fiziki özelliklerinden çok politik sorunları ve orada devam eden ayrılıkçı şiddet ile yer bulur. Haydar'ın yaşadığı yer olan bölge, roman kişilerinin bu bölgedeki şiddet sorunu ile ilgili sorgulamalarına dayanak teşkil eder.

Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı'nda roman kişilerinin tamamı Ankara'da yaşar. Ayrıca romanda Ankara kenti, yalnızca roman kişilerinin yaşadığı bir mekân olarak değil, başlı başına romana dâhil edilmiş yaşayan bir varlık gibidir. Ankara'nın, göçler ve yerel yönetimi elinde tutanların uyguladığı yanlış politikalar yüzünden gündün güne kötüye gidişi, roman içinde olay örgüsüne paralel olarak ayrı bölümlerde anlatılarak verilir. Bu değişim, karamsarlık üretir ve hayal kırıklıkları yaratır. Romanda şehrin adı doğrudan anılmamakla birlikte, "Hitit Güneşi" (Atasü, 2011: 25) denmesinden bu kentin Ankara olduğu anlaşılır. "Gözün Göremediği Uzamlar" gibi adlardan oluşan bölümlerde, roman kişilerinin yaşadığı karamsarlık ve yıkılışa paralel olarak, şehrin yaşadığı yıkım ve şehirde yaşanan olumsuzluklar anlatılır. Yeraltında binlerce yıldır yaşayan virüsler, kentte uygulanan yanlış uygulamalar ve doğayı dışlayan politikalar sonucunda harekete geçer ve şehri yavaş yavaş zehirlemeye başlar.

"Asalaktır virüsler; doğanın en birinci asalağı. Asalaklar asalakları sever. Onun içindir; asalak insanların çoğaldığı dönemlerde virüslerin dünyayı istila etmesi." (Atasü, 2011: 241).

Sivas ili, doğrudan adı verilmeyerek orada bir oteldeki olaylar nedeniyle İlhami Başoğlu'nun öldüğu yer olarak trajik bir biçimde geçer. Romanda, bu ölüm ya da otelin yakılması olayı, Güneş'in dünyasında olduğu kadar, Türkiye'nin tarihsel belleğinde de ciddi bir kırılma noktası yaratır. "Son diriliş"in (Atasü, 2011: 186) gerçekteşiği yani cumhuriyetin temellerin atıldığı bu kent, bu olayla bir kötülüğe ev sahipliği yapar. Güneş, Şair'den burada yaşanan olaylara duyarsız kaldığı için ayrılır.

Erendiz Atasü'nün romanlarında geçen dış mekânların fizikî özelliklerinden çok sembolize ettikleri sosyal, tarihi olaylar ve yüklendikleri anlamla yer bulduğu

görülür. Mekân tasvirleri yoğun değildir, mekânların sadece isimleri ve anlatıcının bakış açısı üzerinden toplumsal bellekteki anlamları yansıtılır.

İç mekân olarak kullanılan yerlerin, Erendiz Atasü'nün birçok romanında benzerlik göstermesi oldukça dikkat çekicidir. Dernek ya da meslek odaları, asansör, kafeterya ve evlerin konuk odaları gibi iç mekânlar, roman başkişisi kadınların âşık oldukları kişilerle ilk karşılaşmaları ya da yakınlaşmalarını yaşadıkları mekânlar olarak öne çıkar.

Dağın Öteki Yüzü'nde iç mekân tasvirlerine çok fazla yer verilmez. Anlatıcının annesine ait mektup ve resimleri bulup, onlar üzerinden yaptığı keşifler daha çok mekânın değil, duyguların üzerinedir. Vicdan ve Nefise İstanbul'da Çapa Kız Muallim Mektebi'nde okurlar ve burada yatılı bir okulda okumanın yalnızlığını yaşarlar. Okulun koridorları ve sınıfları, İstanbul'un işgal günlerine rastlayan bir dönem olduğundan çok bunaltıcı bir mekân olarak sunulur. İstanbul'un işgalinin ortadan kalkması sonucu neşeli bir şekle bürünür.

“Yaşam Vicdan için, İstanbul'un kurtuluş gününe dek, bir yatılı okul koridoru kadar kapalı, gri ve dümdüzdü... Hava ve ışık yoktu... Sonra Refet Paşa girdi İstanbul'a. Bütün parasız yatılılar onu karşılamaya koştu; öksüz çocuklar ordusu, ellerinde çiçekler; genç dullar, bölük bölük, gözlerinde yaşlar... İstanbul'un yedi tepesine gene gün ışığı vurdu; Boğaz'dan gene masmavi rüzgarlar esti... “Çapa Kız Muallim Mektebi”nin koridorları, öksüzleri, kollarını açmış onları bekleyen hayata ileten bir yol oldu; fokstrot, çarliston ritimleri arasında, genç kız kahkahalarıyla, piyano ezgileriyle çınlayan...” (Atasü, 2009a: 54).

Vicdan'ın Atatürk'le görüştüğü yer Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayı'ndaki odasıdır. Vicdan, o odada bulunarak cumhuriyet tarihinin en önemli mekânında olduğunu hisseder. O odada olmak, Atatürk'e insan olarak yakın olmayı simgelediği kadar tarihi bir önemdedir. Atatürk'ün çalışma odası olduğundan, cumhuriyet tarihinin tanıklığına işaretler. Vicdan ve Raik'in bir gemide katıldıkları balo, yaptıkları danslarla ve giyilen kıyafetlerle birlikte düşünüldüğünde cumhuriyetin yaratmaya çalıştığı yaşamı açıklar. Balolar ve modern danslar, dönemin Ankara yaşamının bürokratik anlayışını ortaya koyar. Vicdan'ın kardeşlerinin Dersim'deki isyan ve bunun bastırılması konusundaki sohbetlerinin, bölgeye yakın bir karargâhta gerçekleşmesi, olayların yakınında ve özüne hâkim olunarak bir sohbet gerçekleştiği inancını pekiştirmek içindir. Bu sohbet, devletin isyanın bastırılması konusunda haklılığı teyit edilir. Vicdan ve Nefise'nin İngiltere'de kaldıkları odanın duvarında

Atatürk resmi aslıdır. Burada mekânın tasvirindense bu resimden bahsedilmiş olması, onların idealizmini ve Atatürk hayranlığını göstermek içindir.

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi'nde roman kişileri sol dünya görüşüne sahip olduklarından sık sık fakülte'deki meslek odasında buluşurlar. Bu mekândaki tartışmalar, dönemin politik olaylarının anlaşılmasına yardımcı olur. AyşeAysu'nun Fethi'yle tanıştığı ilk mekân burasıdır. AyşeAysu, Fethi ile ilk yakınlaşmasını ise apartmanlarının asansöründe yaşar. Annesiyle birlikte yaşadığı bu eve Fethi'nin misafir olması ve gecenin sonunda onu yolcu etmek için aşağı inerlerken asansörde Fethi'nin birliktelik yaşamaya çalışması, AyşeAysu'nun hayalindeki yakınlaşmadan çok, ona yapılmış bir saldırı niteliğindedir. Asansörün dar olması, her an bir başkasının görme ihtimali gibi nedenler Fethi'nin şahsında bir erkek için heyecan verici ve yalnız kalma fırsatı olarak algılanırken, AyşeAysu için tedirgin edici bir mekân olarak görülür. Asansörde birliktelik, kadının güvende olma isteğine uygun bir ortam değildir. Yine, AyşeAysu'nun Fethi ile gizlice buluştukları hastane odası, onların cinsel birliktelikler kurduğu ve AyşeAysu'nun yaşamını değiştiren bir iç mekândır. Kısa süren ilişkileri nedeniyle birkaç güne sığan bu odadaki buluşmalar, yakalanma ya da bir başkası tarafından görülme ihtimali nedeniyle çiftin aceleci davranmasına ve yaşanan heyecanın daha fazla hissedilmesine neden olur. Bu romanda kullanılan iç mekânlar, kadın cinselliğinin ve dönemin politik olaylarının anlaşılmasına zemin hazırlar niteliktedir.

Bir Yaşadönümü Rüyası, bir hastane koridorunda başlar. Şirin'in ameliyat olacağı hastanede bekleyen aile üyeleri, Feride'ye Şirin'in öz annesi olmadığını o bunaltıcı koridorda, ona karşı mesafeli ve soğuk davranarak hissettirirler. Feride'nin ilerleyen yıllarda kızı Şirin'le bir başka kasvetli ortamda, müzikli, karanlık bir eğlence mekânında hissettikleri benzer niteliktedir. Müziğin ritmini ve duygusunu itici bulan Feride, oradaki gürültü üzerinden kendi kuşağı ile genç nesil arasındaki uçurumu fark eder. Bu gürültülü ve karanlık mekân, gençliğindeki umut dolu hayallerinin önünde bir engel oluşturur.

Romanın "Mutfak Sohbetleri" adlı bölümünde, Feride ve kızı Şirin'in feminizme, eşcinselliğe ve yemeklere dair sohbetleri dikkat çekicidir. Kadının özgürlüğü konusunun, toplum tarafından yılların kadın mekânı olarak kabul edilen bir mutfak içinde geçiyor olması, yazarın özgürleşme eğiliminde olan kadınların geçiş sürecinde yaşadığı çelişkiyi ispatlar niteliktedir. Aynı mutfak, Feride'nin eşi Sedat'a cinsel şakalar yaparken, onun tarafından itilmesi ve bu hareketle ilgisi

olmasa da Feride'nin rahatsızlıklar yaşamaya başladığı mekândır. Kadın hastalıkları ile ilgili bir dizi ameliyat geçirir ve bu olumsuz hadise nedeniyle Sedat'tan soğur. Sedat'tan boşanır.

Açıkoturumlar Çağı'nda Meral ve Neslihan'ın ülkenin gidişatına dönük kaygılarına çözüm bulmak için gittikleri açıkoturum salonları, ülkedeki siyasi kutuplaşmaların ve ileride oluşacak tehlikelerin habercisi mekânlardır. Genellikle lüks otellerin toplantı salonları olan bu iç mekânlar, insanların oturuş düzeni itibariyle bile birbirinden ayrıldığı, kamplaştığı ortamlardır. Meral'in eczanesi de romanda önemli bir yer tutar. Haydar'ın, aranan bir genci orada saklamak istemesi ve Meral'in bunu kabul etmesiyle gelişen olaylar Türkiye'deki siyasi olayları ve baskıları gözler önüne serer. Romanda, "Üniversiteliler" adlı kafeterya, roman kişilerinin sıklıkla gittiği bir mekândır. Bu mekânda toplanan kişiler, ülkenin geleceğiyle ilgili politik tartışmalar yaparlar. Burası Meral'in, Haydar'la uzun yıllar sonra bir araya gelip yakınlaştığı mekândır. Buraya gelen kişiler, her meslekten ve her görüşten olabilmektedir. Meral ve Neslihan'ın cezaevine girmesi nedeniyle, Orhan'ın onları kurtarmak için araya dostlarını koyduğu insanlar, burada tanıdığı kişilerdir. Meral ve Neslihan'ın serbest kalmalarını sağlayan savcı, sürgün edilir ve romanın sonunda yine bu kafeteryada Orhan'la vedalaşır.

Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı'nda iç mekânlar daha önemli bir yer tutar. Güneş'in yaşadığı ev, onun yaşam serüveninin tanıdığı konumundadır. Güneş'in hayatında, "kazanılmış şeylerin korunmasını sağlar, bunları sürekli kılar." (Bachelard, 1996, 34). Romanda oda, kapıcı dairesi ve asansör gibi mekânların bölüm başlığı olarak da kullanıldığı görülür. Güneş'in doğup büyüdüğü eve ait olan misafir odası, anne ve babasının ölümünden sonra da orada yaşamaya devam etmesi nedeniyle hayatının tanıdığı konumundadır. Romanın başladığı ve bittiği yer olan bu odada, yıllar içinde çok fazla bir şey değişmez. İlerleyen yıllarda eklenen tek şey yazı makinesidir. Güneş'in yazarlık hayatı, dostlukları, yaşadığı aşklar ve cinsel birliktelikleri burada geçer. Romanın kurgusunda özel olarak bu odanın mekân olarak önemi, bölümlere isim olmasıyla hissettirilir. "Oda", "Zehra ve Oda" ve "Oda ve Şair" gibi bölümlerde, roman kişilerinin bu mekâna ve Güneş'le olan ilişkilerine dair gözlemleri birlikte verilir.

Güneş, ilk cinsel birlikteliklerini oturduğu apartmanın asansöründe yaşar. Erkek arkadaşı Doğan'ın macera tutkusu, Güneş'i rahatsız etmesine rağmen ona engel olamaz. Kendini güvende hissetmeyen ve apartmanda bir tanıdık tarafından

görülme ihtimali nedeniyle çok gerilen Güneş için bu durum, çekici değildir. Bu birliktelikler, anne babasının evde olmadığı zamanlarda Güneş'in evinde devam eder. Bu ev ve oda, anne babasının ölümünden sonra da burada yaşamaya devam etmesi nedeniyle Güneş'in kişisel biyografisinin merkezidir. İlerleyen yaşında, hem ilk birlikteliğini yaşadığı Doğan, hem de ondan sonra birlikte olduğu ve en uzun süreli ilişki kurduğu Şair'i ayrı zamanlarda görerek buraya davet eder ancak her ikisiyle de bir yakınlaşma kuramaz. Tüm bu yalnızlık, karamsarlık ve kentin tükenişi içinde Güneş, hazırladığı patlayıcı maddeyle bu odada intihar ederek yaşamına son verir.

Güneş'in yaşadığı apartmandaki kapıcı dairesi ile diğer daireler arasındaki farklılıklara dair mekân tasvirleri, bireyler arasında ülkedeki ekonomik ve sosyal farklılıkları gözler önüne sermek için kullanılır. Köyden kente göç etmiş kapıcı ailesi, sağlıklı bir ortamda ve şehre adapte olamadan yaşamaktadır. Kapıcı dairesi, loş ve rutubetli olduğu kadar, yoksulluğun da gözler önüne serildiği bir mekândır. Oysa apartmandaki diğer daireler daha kullanışlı, ışık alan ve ferah bir yapıdadır. Bununla, ekonomik farklılıkların yaşamdaki karşılığı ve çelişkiler gösterilmek istenir. Lokal, kafeterya ve dernek gibi iç mekânlar roman kişilerinin ülke sorunlarına dönük tartıştıkları, bu sorunlara çözüm bulmaya çalıştıkları yerlerdir. Sol kültürden insanların bir araya geldiği Teknik Elemanlar Derneği'nde yapılan toplantılardan birinde, Güneş ile Doğan arasında bir çekim meydana gelir. Güneş'in yılar sonra ilk sevgilisi Ali'yle oturduğu meslek odalarının lokalinde yapılan sohbet, o ve arkadaşlarının sol değerlerden ve ideallerinden uzaklaştıklarını üzülerek fark eder. Romanda emekli öğretmen İlhami Başoğlu'nun evi, bir devrimci ailesi olmanın şartlarını hazırlar nitelikte tasvir edilir.

“Neriman ve İlhami Başoğlu'nun evleri, evdence kütüphanedir. Basık tavanlı küçük mekân, mutfak, yüz numara, yatak odası dışında –banyo yoktur, sadece, alaturka helada duş- İlhami Başoğlu'nun çalışma alanıdır; bir köşede sedir durur; çalışmaya daldığı geceler, kıvrılıp uyusun, yatak odasına geçip karısını uyandırmasın diye. Pencerelerden, kaldırımsız, çamurlu yollar görünür, ağaçsız. Bir işçi evidir burası, çalışkan, sabırlı ve yılmaz bir ev. Kimse hastalıktan yakınmaz; hasta olsa da öyleymiş gibi davranmaz. Karı kocanın yüzleri öylesine sağlıklı, öylesine soluktur ki, insanın onları bu yoksulluğa mahkûm edenlerin suratına tüküresi gelir. Kişi burada, devrimin gerekliliğine ve gerçekleşeceğine inanır.” (Atasü, 2011:124).

2.5. ŞAHIS KADROSU

2.5.1. Asıl Kahraman veya Birinci Derecedeki Kahraman

Romanın şahıs kadrosu içinde, en merkezî konumda bulunan kişisidir. Olaylar onun etrafında şekillenir. Erendiz Atasü'nün bütün romanlarında başkişiler kadındır. Bu kişiler, romanların şahıs kadrosunun merkezinde oldukları kadar, olay örgüsünün de şekillenmesinde merkezî konumdadırlar. Romanlar, bu kişilerin diğer kişilerle olan ilişkileri ve başlarından geçenler üzerine kuruludur. Başkişilerin kadın olması yazarın bilinçli bir tercihidir. Kadın sorunlarına duyarlı ve kadının özgürleşmesine inançla bağlı bu kişiler, romanlarda bu arayışın ve mücadelenin çabasını gösterirler.

2.5.1.1. Vicdan

Dağın Öteki Yüzü romanı, aynı zamanda anlatıcının da annesi olan Vicdan Hayreddin ile onun çevresinde bulunan aile bireylerinin başlarından geçen olaylar üzerine kuruludur. Birinci Dünya Savaşı'nda yoksul düşen bir ailenin kızı olan Vicdan, 1910 yılında Selanik'te doğar ve ilk gençlik yıllarını burada geçirir. Babasının ölümü nedeniyle annesinin başka birisiyle evlenmesi, onun hayatına yatılı okulda devam etmesine neden olur. Türkiye Cumhuriyeti'nin burslu olarak yurtdışına öğrenim görmeye gönderdiği ilk öğrencilerden birisidir. Batı dilleri eğitimi görür ve ilerleyen yıllarda Türkiye'ye dönerek bu alanda çalışmalar yapar. Ankara'da yaşayan Vicdan'ın bir kızı (anlatıcı-yazar) vardır.

Kemalist ideolojiyi benimseyen Vicdan, romanda bu idealin saf ve ilkeli duruşunu temsil eder. Ülkesine hizmet noktasında kendi yaşamını bir kenara bırakabilecek kadar idealist bir kişiliğe sahiptir. Kadın haklarına ve özellikle Cumhuriyet devrimlerine inanan biri olarak, kadınlığını ve yaşamak istediği birçok şeyi bu idealleri uğruna arka plana atar ve yaşamının sonuna dek bu istekleri ile yüzleşmez. Yaşamı, cumhuriyet kuşağının fedakâr bir eğitimcisi olarak son bulur.

2.5.1.2. AyşeAysu

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi'nde geçmişte yaşadığı birlikteliğe yolculuk yaparak romanın ana kurgusunu oluşturan kişidir. Roman, AyşeAysu'nun ilk cinsel deneyimlerini anımsaması ve yeniden keşfi üzerine kuruludur. Ayşe ve Aysu isimlerinin birbiriyle bitişik ve ikinci ismin baş harfinin de büyük olması, iki farklı kişinin çatışmasını ya da birbirlerinden farklı davranışlar içinde çatışan iç benliği

yansıtır. Aysu, kadının toplumsal kurallara uyum sağlama zorunluluğuna uyma gerekliliğini hissedenden yanını simgelerken, Ayşe bu toplumsal baskılardan sıyrılıp cinselliğini özgürce yaşamak isteyen yönünü vurgular.

AyşeAysu, bulunduğu toplumun kurallarını erken yaşta kırabilmeyi başarmış bir kişidir. Cinsel olarak ilgi duyduğu Fethi ile toplumsal konumunu bir kenara bırakarak evlilik dışı birliktelik kurar ve devamında bu ilişkinin yürümesini sağlayamaz. Bir kadının birliktelik yaşaması, bu birliktelikten beklentileri ve kadını duyarlılıklar roman boyunca AyşeAysu'nun şahsında irdelenir.

2.5.1.3. Feride

Bir Yaşadönümü Rüyası, sol siyasi kültüre sahip idealist bir insan olan Feride'nin yaşamıyla ilgili dönemler üzerine kurulu bir romandır. Romanın bölümleri Feride'nin yaşamı üzerinden parçalara ayrılır. İlk bölüm olan “Gençlik ve Geçmiş”te Feride'nin evliliği ve bu dönemde yaşadıkları, ikinci bölüm olan “Orta Yaşa Uyanmak”ta ikinci evliliği, yaşadığı cinsel sorunları ve kendisinden yaşça küçük birine ilgi duyması, son bölüm olan “Hayatın Sonrası”nda ise ölümünden sonra kızı Şirin'in yaşadıkları ve hissettikleri anlatılır.

Feride, Ferhat'la evlenip onun eski eşinden olan çocuğu Şirin'i, anne şefkatiyle sahiplenmiş olması bakımından vefakâr ve sevgi dolu bir kadındır. Romanda, öz anne ya da arada kan bağı olmadan da annelik yapılabileceğini ispatlar. Bu fedakârlık yanında, Feride'nin aşkta arayışları üzerine de kurulu olan romanda, kadının mutluluğa ulaşamama serüveni anlatılır. Aradığı mutluluğu Ferhat'ın siyasi bir kavgayı ayırırken ölmesiyle yitiren Feride, daha sonra evlendiği Sedat'la ise tutkulu bir birliktelik yaşayamadığı için ayrılır. Kendisinden yaşça küçük Kâmuran'a âşık olması ve onunla birlikte olamaması onun için ayrı bir yıkımdır. Feride, kızı Şirin ve arkadaşlarına dair gözlemleri ile romanda, nesiller arası farklılıklara dikkat çekmesi bakımından da çok önemli bir konumdadır.

2.5.1.4. Meral

Açıkoturumlar Çağı'nda ülke sorunlarına çözüm bulmak adına bir açıkoturumdan diğerine koşturup duran Meral, eczacılık yapan sol görüşlü bir kadındır. Meral, yaşadıklarıyla hem 1990'lı yılların politik süreçlerine tanıklık eder, hem de cinsellikteki arayışları nedeniyle sürüklendiği olaylar nedeniyle istediklerine tam anlamıyla ulaşamaz. Eşiyle yaşadığı ilişkinin sıradanlığı, onun üniversiteden

arkadaşı Haydar'la yakınlaşmasına neden olur ve kendisini yasak bir ilişkinin içinde bulur. Evli olmasına rağmen böyle bir ilişki içinde bulunması, onun toplumsal değerleri kendi isteklerinin arkasına alabildiğinin kanıtıdır. Bu ilişki, Haydar'ın güneydoğulu olması nedeniyle, onun güneydoğu olayları ile yüzleşmesine de neden olacak tecrübeler yaşatır. Memleket ile ilgili kafa yoran, ancak aradığı mutluluğu bir türlü yakalayamamış bir kişidir. Kocasından boşanıp, Haydar'la ilişkisini bitirdikten sonra yeni bir yaşama başlar. Tutkulu bir kadındır.

2.5.1.5. Güneş saygılı

Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı, biyografik bir roman niteliğinde olduğundan, doğrudan doğruya Güneş'in yaşamı üzerine kuruludur. İlerlemiş yaşında geçmişinde yaşadığı aşkları ve hayal kırıklıklarını sorgulayarak romanın kurgusunu oluşturan Güneş, duyarlı bir insanın gerek aydın olarak gerekse bir kadın olarak yaşadığı sorunları yansıtır. Yazarlık denemeleri de yapan bir kişi olarak çevresinde meydana gelen politik ve sosyal sorunlara karşı da sorumluluk hisseder. Hayata, Ankara'da doktor bir ailenin kızı olarak başlayan Güneş, ilişki kurduğu erkeklerle kalıcı ilişkiler kuramaz ve yıllar sonra yalnızlığa mahkûm olur. Güneş'in yaşadığı her şey roman için son derece önemlidir. Onun hayatına giren erkekler, yaşadığı ev ve kent, döneminde yaşanan politik olaylar onun yaşam serüveni içinde anlam kazanır. Romanın sonunda, karamsar bir ruh haline bürünür. Bu hâliyle kendi gerçekliğine kavuşmuş bir kişidir. Gençlik yıllarındaki mutluluğunu ve yaşama sevincini kaybeder ve intihar ederek yaşamına son verir.

2.5.2. Hasım veya Karşı Güç

Eserde başkişinin karşısında olan, onun ideallerine ters davranışlar sergileyen ve gerçekleşmesini istediği şeylere engel olmaya çalışan kişilerdir. Erendiz Atasü'nün romanlarında başkişiler ve bu kişilerin yakın çevresinde bulunan kişiler genellikle sosyalist düşünceye sahip, cumhuriyete, laiklik ilkesine ve Atatürk'e bağlı olan insanlardan oluşur. Bu düşüncelerle sorun yaşayan kişiler karşı gücü temsil eden bir yapıda gösterilir. Olumsuz özelliklere sahip bu kişiler, romanın geçtiği tarihi ve politik dönemlere göre değişiklik gösterir.

2.5.2.1. Burhan

Dağın Öteki Yüzü'nde Vicdan'ın kardeşi olan Burhan, romanda doğum yeri olan Selanik'i İzmir olarak değiştirmiş olması nedeniyle Vicdan tarafından cumhuriyet ideallerine ve Atatürk'ün manevi şahsiyetine hakaret etmiş biri olarak algılanır. "Demokrat Parti iktidarı ile birlikte kol gezmeye başlayan bölgeciliğe teslim olmuş" (Atasü, 2009a: 190) ve Rumelili olmayı ayıp saymış olması nedeniyle Vicdan onu yıllar boyunca affetmez. Onun düşüncelerini, kendisinin tutkuyla bağlı olduğu cumhuriyet ideallerinin karşısında görür.

2.5.2.2. Hacı muhiddin efendi

Dağın Öteki Yüzü'nde Vicdan'ın babasının Kuva-yı Milliye mensubu olduğunu Alaşehir'i ele geçiren Yunan askerlerine ihbar eden kişidir. Aslında bu ihbarı bir Rum olan Yorgancı Yorgo'nun yaptığından şüphelenseler de sonrasında böyle olmadığı anlaşılır. Vicdan'ın babasını bir Rum'un değil de "Hacı" olarak hitap edilen Müslüman bir Türk'ün ihbar etmiş olması, roman kurgusu içinde Kuva-yı Milliye ideali ile bir kısım dindar görünen insanın karşıtlığını yansıması bakımından bilinçli bir tercihtir. Hacı Muhiddin Efendi'nin evinde Yunan bayrağı asılıdır. Rumelilileri sevmez. Görünürde beş vakit namaz kılmasına rağmen, anlatıcıya göre inançsız biri olarak ölür.

2.5.2.3. Bay temel tonyalı

Dağın Öteki Yüzü'nde Vicdan'ın eşiyle birlikte Burhan'ın evinde karşılaştığı bir kişi olan Yap-satçı Bay Temel Tonyalı, politik olarak cumhuriyetin kazanımlarını gerileten bir anlayışı temsil etmesi bakımından Vicdan için bir hasım olarak görülür. Burhan'ın milletvekilliği gibi politik beklentileri hatırına iyi geçindiği ve anlatıcıya göre dönemin iktidarı ile sıkı ilişkileri bulunan kapitalizme entegre olmuş biridir. Romanda Karadenizli olduğu isminden bile anlaşılan bu kişi, alaycı bir şekilde yöresel ağız özellikleriyle konuşturularak tanıtılır.

"Hee... Okimiş adamsun daa... Ha ben de hayat mektebundan mezunum. Ha böle apartüman yapıp satayrum, yapıp satayrum. Çok para kazanayrum. Allah bün bereket versun."(Atasü, 2009a: 178).

2.5.2.4. Tüccar ağabey

Dağın Öteki Yüzü'nde Fitnat Hanım'ın ağabeyidir. İsmi belirtilmeyen ve daha çok parayla ilişkisi hissettirilerek tanıtılan biridir. Fitnat Hanım, kocasının ölümünden sonra vasiyeti gereği bir süre çocuklarıyla birlikte onun evinde kalır. Çok zenginleşmiş bir kişidir ve bu varlığını İstanbul işgal altındayken düşman askerleriyle iyi geçinerek muhafaza etmektedir. Bu durum, Fitnat Hanım için katlanılabılır bir durum değildir ve orada çok kalmaz. Romanda, milli mücadelenin karşısında gösterilir ve hasımdır.

2.5.2.5. Şef

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi'nde AyşeAysu ve arkadaşlarının çalıştığı hastanede önemli görevler üstlenen bu kişi, onların muhalif duruşuna tepkilidir ve kendi konumu korumak adına onları darbe yönetimine ihbar ediyor olmasından şüphelenilen bir kişidir. Bu işbirlikçiliğin nedeni sol düşünceye olan önyargılarıdır. Romanda, 12 Eylül döneminin karanlık ilişkileri içinde görünmesi nedeniyle, AyşeAysu ve yakın dostları için mücadelelerinin karşı tarafında yer alır. Romanda, sol üzerindeki baskıları ve o dönem yaygın olan işbirlikçilik ya da ihanet kavramlarını açıklamak için vardır.

2.5.2.6. Bayhan

Açıkoturumlar Çağı'nda Neslihan'ın kız kardeşidir. Neslihan'la araları iyi değildir, çünkü siyasi olarak çok ciddi çelişkiler yaşarlar. Neslihan'ın ve ölen kardeşleri Gülbahar'ın sol düşüncelerinin aksine, liberal bir Türkiye'nin daha yaşanabilir olduğunu düşünmektedir ve bu doğrultuda eşi Cengiz Aytamer'le birlikte halkı kendi yanlarına çekmek adına televizyonlardaki açıkoturumlara katılmaktadır. Bu görüşleri nedeniyle Neslihan ile araları bozuktur ve görüşmemektedirler. Meral ve Neslihan için, siyaseten hasım kabul edilir.

2.5.2.7. Rody s.

Açıkoturumlar Çağı'nda Rodriguez Xavier Dominic Sanchez olarak tanıtılan, Cengiz ve Bayhan Aytamer çiftiyle yakın ilişkileri olan emekli bir üst düzey Amerikan askeridir. Liberal düşüncelerin Türkiye'de zemin bulmasını ve gelişmesini isteyen bir kişidir. Romanda, Amerika'nın Türkiye üzerinde

gerçekleştirmek istediği projeleri dillendiren ve bu gizli politikaları temsil eden bir kişi olarak görülür ve Meral ile Neslihan'ın karşı olduğu siyasi bir safta yer alır.

2.5.2.8. Kapıcı hasan

Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı'nda Güneş'in yaşadığı apartmanın babasının emekliği sonrasındaki yeni kapıcısıdır. Anne ve babasının ölümünden sonra Müberra ile evlenerek binada çalışmaya devam ederken, aynı zamanda farklı işlerle uğraşarak daha fazla para kazanma peşindedir. Karısına ve mahallenin diğer yoksul kadınlarına örgü işi yaptırıp, onlardan ucuza alarak satar. Ancak, bu işten kârlı çıkan aslında kendisi değil, onu da sömüren emek tüccarlarıdır. Romanda, köyden kente göçmüş ve kente adaptasyon sorunu yaşadığından kirli bir çarkın içine düşen insanları temsil eder. Modernleşme hareketinin, cumhuriyet projesi olarak başarısızlığa uğradığını hissettirir. Aslında Güneş için bir hasım olmamakla birlikte, Güneş'in kendi duygusal yaşamındaki tahribatların yanında, sosyal ve politik olaylardaki karamsarlığına katkı sağlaması bakımından etkilidir. Müberra'yı ezmesi, sömürü düzenine hizmet etmesi gibi nedenler, Güneş'in umutsuzluğuna ve intihara giden sürecine katkı yapar.

2.5.2.9. Ali

Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı'nda Güneş'in ilk sevgilisidir. Çok fazla bir yaklaşma yaşamadıkları için, Güneş'in hayatında kalıcı bir iz bırakmaz. Teknik Elemanlar Derneği'nin başkanı iken sol düşünceye sahip biridir. Ancak yıllar sonra tüm bu hayallerinden vazgeçerek, farklı değerlere inanmakla Güneş için saygı duyulmayacak biri olur. Güneş için, sol ideallerden uzaklaşmış biri olması dışında, sola dair umutların tükenmesini hissettirdiğinden, romanda Güneş'in intiharına giden karamsarlığında da etkisi bulunur.

2.5.3. Arzu edilen ve korku duyulan nesne

Roman başkişilerinin arzu ettiği ya da korku beslediği, onların yaşamlarında etkili olan kişilerdir. Erendiz Atasü'nün romanlarında başkişilerin kadın olduğu dikkate alındığında, onun arzu ettiği kişilerin erkek olması doğal bir sonuçtur. Bu kişiler bedensel olarak kadın kişilere çekici geldiği kadar, düşünce yapıları itibariyle de yakınlık hissettikleri kimselerdir.

2.5.3.1. Raik

Dağın Öteki Yüzü'nde, Vicdan'ın kocasıdır. Vicdan gibi, o da idealist ve cumhuriyet devrimlerine inanan birisidir. Romanda, Vicdan'ın âşık olduğu ve yaşadığı dönem şartları içinde evlenmeden yakınlamamadıkları kişi olması nedeniyle, cumhuriyetin ilk yıllarında kadın erkek ilişkilerinin gözler önüne serilmesine vesile olur. Vicdan'la cinsel anlamda birbirlerini çok istemelerine rağmen evlenmeden birlikte olamazlar. Romanda cumhuriyet ideallerine bağlı insanların aşklarındaki içtenliği ve idealleri için kendi duygularını bir kenara koyabilen insanların olabildiğini göstermesi bakımından önemli bir kişidir.

2.5.3.2. Fethi

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi'nde AyşeAysu'nun büyük bir aşkla bağlandığı ve romanın ana kurgusunu oluşturan kısa süreli ilişkisini yaşadığı kişidir. Daha önceden evlenip boşanmış olan Fethi, AyşeAysu ile uzun soluklu bir ilişki yaşamak istemez. Çalıştıkları hastane odasında, onun ilk cinsel deneyimlerini kendisiyle yaşamasını sağlar. Üç beş güne sığan bu cinsel birliktelikler, kadın cinselliğinin duygusal boyut da gerektiren yönünü ortaya koyması bakımından romanda önemli bir yere sahiptir. Roman, ilerleyen yıllarda AyşeAysu'nun Fethi ile cinselliğini keşfettiği o günleri anımsaması üzerine kuruludur. Bu nedenle, AyşeAysu'nun kadın cinselliği ve erkek kadın ilişkilerindeki beklentileri sorgulamasına vesile olması bakımından romanda çok önemli bir fonksiyon üstlenir.

2.5.3.3. Can

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi'nde AyşeAysu'nun yakın arkadaşı Tomris'in, eşinden gizli, bir süre birliktelik yaşadığı kişidir. Tomris, eşiyile olan monoton ilişkisinin farklı biriyle cinsellik yaşayarak sorun olmaktan çıkacağını düşünür ve bunu Can'la yaşamaya karar verir. Roman, Tomris üzerinden de kadın cinselliği üzerine yoğunlaştığından nasıl ki bir dönem Fethi, AyşeAysu için arzu duyulan bir kişiye, Can da Tomris için öyledir. Ancak, kadınların istediği şeyin sadece cinsellikle sınırlı olamayacağını göstermesi bakımından, Tomris'in hayatında ve dolayısıyla romanda kadın erkek ilişkileri ile ilgili önemli bir fonksiyon üstlenir.

2.5.3.4. Ferhat

Bir Yaşadönümü Rüyası'nda Feride'nin ilk eşidir. Sol düşünceye sahip idealist bir öğretmen olmasına karşın, iki sol grubun okul bahçesindeki bıçaklı kavgasını ayırırken yaralanarak hayatını kaybeder. Feride'nin hayatında, gerek cinsel olarak gerekse politik olarak çekici ve vazgeçilmezdir. Aslında onunlayken çok mutlu olmamasına rağmen Feride, onun ölümünden sonra sık sık cinselliklerine dair anıları hatırlar. Romanda, kadının tutkuyla bağlandığını göstermesi bakımından önemli olduğu kadar, Feride'nin Ferhat'ın ilk eşinden olan kızı Şirin'i onun ölümünden sonra da bir anne gibi sahiplenmesiyle kadındaki vefa duygusunu açığa çıkarır.

2.5.3.5. Kâmuran

Bir Yaşadönümü Rüyası'nda Feride'nin ölen iki kocasından sonra âşık olduğu kişidir. Feride'den yaşça çok küçüktür. Aslında eşcinseldir, ancak aralarında ilişki olmadığı için Feride bunu hiçbir zaman bilmez. *Çalığışu* romanına atfen, Feride ve Kâmuran ilişkisinin değişik biçimde ele alınmış olması nedeniyle dikkat çekicidir. Roman'da Feride'nin ondan hoşlandığı için eşcinsel eğilimleri olabileceğine dair kızı Şirin'in yaptığı tespitle ilginç bir tartışma yaşanmasına neden olur. Kadının, arzularında sınır olamayacağını ve her yaşta böyle duygular hissedebileceğini göstermesi bakımından romanda önemli bir yer tutar.

2.5.3.6. Haydar

Açıkoturumlar Çağı'nda Meral'in üniversite yıllarından arkadaşıdır. Güneydoğuludur ve oradaki ayrılıkçı hareketle ilişkili bir politik çizgiye sahiptir. Susuz köyü denilen bir yerle ilgili hak ihlali yapılmasına dair bir davada, sık sık temyiz duruşmasının takibi için geldiği Ankara'da, açıkoturulardan birinde karşılaşmaları sonucu Meral'le evlilikleri dışında gizli bir birliktelik yaşamaya başlarlar. Romanda, Meral'in hayatında eşi Fuat'tan daha önemli bir yer tutar. Meral'in hiç yapamayacağını düşündüğü aldatma eylemini gerçekleştirmesine neden olması bakımından önemlidir. Kadının cinsel yaşamındaki mutsuzluğunun ve arayışının onun hayatını nasıl etkileyebileceğini göstermesi bakımından romanda önemli bir fonksiyonu vardır.

2.5.3.7. Doğan

Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı'nda Güneş'in ilk cinsel deneyimini yaşadığı kişidir. Güneş'in ailesi evde olmadığı zamanlarda evine sık sık giderek onunla birlikte olur. Siyasi düşünceleri nedeniyle 12 Eylül döneminde cezaevine girer, cezaevindeyken Güneş'le arasındaki ilişkiyi sonlandırır ve teyzesinin kızıyla evlenir. Güneş'in hayatındaki çok derin izler bırakan Doğan, Güneş için bir tutku olduğu kadar aynı zamanda ciddi bir hayal kırıklığıdır. Kadında cinselliğin tutkuya neden olabilecek bir bağlılık yaratabildiğini ve terk edilmenin kadında yarattığı tahribatı göstermeye vesile olması bakımından önemli bir kişidir. Doğan'la yaşananların ilk cinsel birlikteliği olması, Güneş'in gözünde onun farklı bir yerde olmasına neden olur.

2.5.3.8. Şair

Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı'nda Güneş'in Doğan'dan sonra birlikte olduğu ve hayatının en uzun süreli ilişkisini yaşadığı kişidir. Romanda ismi belirtilmeyen ancak şiir yazdığı için böyle tanıtılan bu kişi, Güneş'in evinde onunla birliktelikler yaşar. Güneş'in hamile kalarak kürtaj olması gibi nedenlerle yaşadığı sorunlar, Şair'le aralarında bir kırılma noktasıdır. Şair, yeni boşandığı karısıyla görüşmeye gittiği bir gün onunla önceden tasarlamadığı bir şekilde birlikte olur. Ondan bir çocuğunun daha olması ve bu durumu Güneş'in yıllar sonra öğrenmesi aralarındaki bir diğer kırılma noktasıdır. Şair'in, Anadolu'da yakılan otel olayını doğal karşılaması ve ülkedeki politik, sosyal değişmelere farklı yorumlar getirmesi nedeniyle ilişkileri temelli sonlanır. Şair de Güneş'in hayatında derin izler bırakan bir kişidir. Romanda, sanatsal duyarlılığı ve edebî çalışmaları Güneş'e aktarması kadar, onun hayatında kopmak istemediği ancak sonunda ona erkeklerden soğumasına neden olacak ağırlıkta bir ayrılığı yaşatması bakımından etkilidir. Romanda, kadının cinselliği yaşama isteği ve bir erkeğe bağlanma arzusunu tetikleme bakımından önemli olduğu kadar, ilerleyen yıllarda politik çizgisinden taviz veren biri olarak Güneş'in umutlarını yitirip intiharına neden olan sürece de katkısı olan bir kişidir.

2.5.4. Yönlendirici

2.5.4.1. Turhan

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi'nde Tomris'in kocasıdır. Psikiyatri başasistanıdır ve aynı zamanda arkadaş grubu içinde saygın ve yönlendirici bir konuma sahiptir. AyşeAysu ile Fethi'nin yakınlaşmasını fark eder ve onların aynı ortamlarda bulunmasına olanak tanır. Bu vesileyle onların kısa süreli ilişki yaşamalarına neden olur. Onların karşılaşmalarını sağlayacak ortamları hep Turhan yaratır ve AyşeAysu'nun yaşamı boyunca derin izler bırakan ilişkisine o zemin hazırlar.

2.5.4.2. Orhan

Açıkoturumlar Çağı'nda Meral, Neslihan ve diğer arkadaşlarının üniversiteden asistan olarak derslerine giren ve sonraki yıllarda dostluk kurdukları arkadaşlarıdır. Meral ve Haydar'ın yakınlaşmalarına vesile olan kişidir. Ayrıca Meral ve Neslihan'ın cezaevinden çıkmaları için dostlarını araya koyar ve serbest kalmalarını sağlar. Orhan, roman kişilerini siyasi olarak yönlendirmekle birlikte, Üniversiteliler adlı kafeteryanın müdavimi olması nedeniyle roman kişilerinin de bir araya gelmelerinde etkilidir. Meral ve diğer roman kişileri genellikle onun masasında oturup siyaset tartışırlar.

2.5.4.3. Visalettin bey

Açıkoturumlar Çağı'nda Meral ve Haydar'ın sık sık yanına giderek hayata dair sohbet ettikleri kişidir. Meral'in hayranlık ve saygı duyduğu bu kişi, emekli bir öğretmendir ve gençliği devrimci mücadele içinde acılarla geçmiş bir insandır. Visalettin Bey, Haydar ve Orhan gibi roman kişilerini etkileyerek devrimci mücadeleye çektiği kadar, Meral'in de duygularının açığa çıkmasında ve dünyayı sorgulamasında etkili olmuş biridir.

2.5.4.4. İlhami başoğlu

Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı'nda, Güneş'in sıklıkla evlerine konuk olduğu bir kimsedir. Güneş, oraya gittiği bir gün Şair'le tanıştırılır ve onunla uzun sürecek bir ilişkiye başlar. Bu ilişkiden sonra da gidip gelmeler ve bu politik sohbetler devam eder. İlhami Başoğlu, sadece yaşarken değil, ölümüyle de Güneş'in hayatında bir kırılma yaratır. Alevilik üzerine konuşmak için gittiği bir kentte, otelin

yakılması sonucu katledilmesi ve bu durumu Şair'in politik olarak doğal karşılaması, Şair'le ilişkisini bitirmesine neden olur. Bu olaylar ve sonucunda gerçekleşen ölümler, Güneş'in hayatını etkilediği kadar ülkeyi de farklı boyutlarda etkiler.

2.5.5. Yardımcı

Roman kişilerinin hayatında önemli bir yere sahip yardımcı kişiler, romanın olay örgüsüne de katkıda bulunurlar. Erendiz Atasü'nün romanlarında başkişilerin tümünün kadın olması, onların kadın kadına dostluklar kurduğu kişileri de önemli kılar. Bu yardımcı kişiler, onların kişiliklerinin ortaya çıkmasında son derece önemli fonksiyonlar üstlenir. Ayrıca dost ya da eş olarak bazı erkek kişiler, babacan tavırlarıyla ve onları sahiplenmeleriyle roman başkişilerinin erkeklere kaybettikleri güveni yeniden kazanmalarına yardımcı olurlar.

2.5.5.1. Nefise

Dağın Öteki Yüzü'nde Vicdan'ın en yakın arkadaşı olan Nefise, Vicdan'la birlikte İngiltere'de Cambridge Üniversitesi'nde okur. Çok yakın arkadaş olan bu ikilinin arasında ilerleyen zamanlarda aralarında çeşitli sorunlar ortaya çıkar. Nefise'nin, Vicdan'dan hoşlandığını bildiği Hugh Eliot ile gizlice okulun mezuniyet balosuna gitmiş olması, birlikte gittikleri Almanya gezisinde sorulan sorulara kendisi esmer olduğu için Vicdan'dan daha Türk olduğunu söyleyerek karşılık vermesi, okuldan mezun olup memlekete dönmelerinden sonra Vicdan'a haber vermeden devlet memurluğuna başlaması gibi nedenler Vicdan'ın kendisinden uzaklaşmasına yol açar. Aralarında oluşan bu kıskançlık, ilişkilerinin kopmasına neden olur.

Nefise kendini yaşayabilen, kadınlığını ve duygularını bastırmayan bir kişi olarak romanda Vicdan'ın yapmak isteyip de yapamadıklarını temsil eder. Aslında kadın, Nefise gibi özgür ruhlu olabilmelidir. Anlatıcıya göre, Vicdan onun gibi olmak istememesine rağmen, ilerleyen yıllarda kızını (anlatıcıyı) Nefise gibi yetiştirecektir.

“Bir tek Nefise vardı yazgısına başkaldıran. Daktiloyla mektup yazan, otomobil kullanan, bir İngiliz subayına sevdalanan, arkadaşının nişanlısını arzulayan, boşanan, yayımladığı kitabına adını koyabilen! Yazgısına başkaldıran ve otuz iki yaşında maddesel varlığı parçalanan! Evet, annem haklıydı, ben Nefise'nin kızıyım.” (Atasü, 2009a: 260).

2.5.5.2. Tomris

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi'nde AyşeAysu'nun muayene olduğu ve sonrasında yakın arkadaşlık kurduğu bir psikiyatrdır. Romanda kadın sorunları ve kadının cinselliği konusunda AyşeAysu'dan sonra ikinci planda önemli bir kişilik olarak görülür. AyşeAysu'nun sırlarını paylaştığı ve dertleşebildiği tek kişidir. AyşeAysu'yu motive eden ve yaşamak istediklerini sınırlamadan yaşaması gerektiğine inandıran bir dosttur. Cinselliğine önem veren ve yaşamak istediklerini belli kalıplara sığdırmadan yaşayabilen bir kişidir. Romanda AyşeAysu'ya yardımcı özelliklerinin ağır basması yanında, onu Fethi ile ilişki kurması konusunda cesaretlendirmesi nedeniyle yönlendirici özellikleri de bulunan bir kişidir.

2.5.5.3. İzgen

Bir Yaşadönümü Rüyası'nda, romanın başkişisi Feride'nin ortaokuldan beri arkadaşı olmasına karşın, zamanla kadın kadına dostluklarda yaşanan sorunlarla uzaklaştıkları kişidir. İzgen ciddi bir hastalık geçirdiği için Feride onu eski günlerin hatırına hastanede ölümüne kadarki birkaç ay sürekli ziyaret eder. Kadın kadına dostlukların başarısızlığını göstermesi dışında romanda fazla bir fonksiyonu bulunmaz.

2.5.5.4. Neslihan

Açıkoturumlar Çağı'nda Meral'in en yakın arkadaşıdır. Meral'in özel hayatına dair her şeyi bilmekle birlikte, onun yaşamına hiçbir zaman müdahale etmez. Onun her zaman yanında ve destekçisidir. Meral'le açıkoturumlara beraber giderler ve aynı saflarda hareket ederler. Sol ideolojiyi benimsemesi nedeniyle 12 Eylül döneminde birkaç yıl cezaevinde de kalmış olduğundan, Meral'in siyasi konularda gelişiminde büyük yardımları olur. Siyaseten de çok iyi anlaşılır. Ancak bir kadın olarak Meral kadar cesur değildir. O da cinsel yaşamında istediği mutluluğu bulamamasına rağmen, Meral gibi farklı arayışlara girmez. Ancak bu konuda onu suçlamayarak, kadın kadına dostluğun güzel bir örneğini oluşturur.

2.5.5.5. Zehra

Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı'nda Güneş'in yaşadığı apartmanın kapıcısının eşidir. Romanda Güneş'in hiç kadın dostu olmamasına rağmen, Zehra ile ilişkisi dostluğa yakındır. Güneş'ten yaşça büyük olan Zehra, alevi kökenli olması

nedeniyle hep eziklik yaşayan ve sol siyasete inandığı için Güneş'e ve ailesine yakınlık hisseden biridir. Güneş'in sevgililerini anne ve babasından gizli eve aldığını bilmesi, bunu doğal karşılaması gibi nedenlerle Güneş'le aralarında bir güven duygusu gelişir. Romanda, Güneş'in dertleşebildiği tek kadındır. Romanda, alevi kimliğine vurgu yapılarak, bu kimliğin karşılaştığı Maraş ve Sivas olayları hakkında düşünülmesini sağlar.

2.5.5.6. Müberra

Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı'nda Zehra'nın gelinidir. Güneş'in yaşlılık döneminde, Zehra'nın ölümünden sonra sık sık görüştüğü biridir. Kocasını Hasan'la birlikte binanın işlerini yürüten Müberra, Güneş'e saygı duyan ve onun her zaman yanında olan biridir. Çocuğunun hastalanması ve ölümü üzerine Güneş'le aralarında daha yakın ilişkiler kurulur ve çocuğunun mezar ziyaretlerine birlikte giderler. Güneş'in ezilen insanlara ve kadın olmanın zorluklarına olan ilgisi, onun Müberra'yla daha yakından ilgilenmesine neden olur. Romanda, ezilen yoksul insanları olduğu kadar, çok çalıştığı halde hayal ettiği bir yaşama kavuşamayarak ezilen bir kadının da yaşamını ortaya koyar.

2.5.5.7. Dr. metin

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi'nde AyşeAysu'nun liseden sınıf arkadaşı olan ve yumurtalığındaki kist nedeniyle ilerleyen yıllarda geçirdiği ameliyatını yapan doktordur. Bu ameliyat sonrasında başlayan yakınlaşma sonunda AyşeAysu ile evlenirler ve bir çocukları olduktan sonra da boşanırlar. Romanda, büyük bir aşkın sonrasında gelen ayrılık ve hayal kırıklığının kadında yarattığı sığınma ve güvenme ihtiyacını ortaya koyması bakımından önemlidir. AyşeAysu'nun hayata tutunmasına ve erkeklere güven tazelemesine vesile olur. Ancak, tutku ve aşk olmayınca bu birliktelik sona erer.

2.5.5.8. Sedat

Bir Yaşadönümü Rüyası'nda, Feride'nin ikinci eşidir. Sol düşüncelerinden dolayı türlü baskılara maruz kalan Sedat, yaşının ve fikir dünyasının verdiği bir olgunlukla, Feride'nin ona sevgi dolu bir yakınlık hissetmesini sağlar. İlerleyen yıllarda bu birlikteliği heyecansız bir ilişki olarak değerlendiren Feride'nin isteğiyle boşanırlar. Sedat, romanda Feride'nin kaybettiği erkeğin ardından hayatına alınabilen

birisi olarak, kadının güvende hissetme ve bir insandan destek alma duygularına cevap vermesi bakımından değerlidir. Feride'nin de üvey kızı olan Şirin'i nüfusuna alarak, onların hayatında çok değerli bir insan olur. Vefa ve sahiplenme duygularıyla, Feride'nin erkeklere karşı güven duyabilmesini sağlaması bakımından önemli bir kişidir.

2.5.5.9. Murat

Açıkoturumlar Çağı'nda Meral'in kocası olan Fuat'ın kardeşidir. Meral'le aralarında bir yakınlaşma olmasına rağmen, siyasi nedenlerle keskin bir nişancı tarafından vurularak öldürüldüğü için, birbirlerine açılma fırsatı bulamazlar. Romanda ölmüş olmasına rağmen, yer yer Meral'in iç sesi olarak konuşur ve bazı olaylar onun ağzından aktarılır. Meral'e hiçbir zaman zarar gelmesini istemez ve ölmüş biri olmasına rağmen daima onun yanındadır. Romanda, derin güçler tarafından öldürülmüş birisi olarak dönemin siyasi olaylarını anlatıyor olması bakımından ve Meral'in sıkıştığı zamanlarda sığındığı bir iç ses olması bakımından özgün ve önemlidir. Kötü ve huzursuz anlarında Meral onu düşünerek teselli olur.

2.5.6. Tarihsel Öneme Sahip Kişiler

2.5.6.1. Mustafa kemal atatürk

Erendiz Atasü'nün tüm romanlarında başkişilerin ve onun çevresindeki olumlu kişilerin hayran olduğu ve minnet duyguları besledikleri Atatürk, *“Dağın Öteki Yüzü”*nde Reis-i Cumhur Gazi Hazretleri olarak tanıtılmış bir roman kişisidir. Romanda hem ölümsüz kişiliğiyle, hem de son zamanlarını hasta ve yalnız geçiren insan kimliğiyle yer alır.

Mustafa Kemal, diğer roman kişileri için insanüstü özellikler gösteren bir kahraman gibidir. Birçok roman kişisinin evinde onun resmi asıdır ve Vicdan'ın Dolmabahçe Sarayı'nda onunla görüşmesi dışında ondan bahsedilen tüm bölümlerde onun olağanüstü özelliklerine rastlamak mümkündür. Örneğin; ölümünden yıllar sonra Atatürk, Türkiye'den Kore'ye giderek savaşıyan Türk askerlerine ölümsüz bir kumandan olarak yardımcı olur.

“Üsteğmen Cumhur Özgecan, Harp okulu yoklamalarında “1283” sorusunu öğrencilerin tek avazda “içimizde” diye haykırarak yanıtladıkları günden beri Mustafa Kemal'i içinde hisseder. Anafartalar Cephesi Komutanını! Göğsünde mermi patlayan, kesin ölümden annesinin hayır duasını taşıyan saat sayesinde kurtulan askeri! Üç gün at

sırtında hiç uyumadan, Conk Bayırı'ndan savunmayı yöneten Generali! Büyük Taarruzun Başkomutanını! Önceki saldırılarda, Cumhuriyet'in düşleminde, al bir ata binmiş, altın saçları uçuşan bir Mustafa Kemal, havan ateşiyle kızıla kesmiş ufka doğru yönetti Kore Türk Tugayı'nı. Türk askeri neredeyse, orda var olan Mustafa Kemal, her zaman ve her yerde..." (Atasü, 2009a: 162).

Mustafa Kemal, insan kimliği ile vurgulanan bölümlerde çalışma odasını seven ve orada memleket üzerine kafan yoran bir devlet adamıdır. Bu düşüncelere yoğunlaştığı anlarda, sağlık durumunun bozulmasına dair tespitler ve değerlendirmeler söz konusudur. Gittikçe hastalanmakla birlikte, aynı zamanda yalnız ve mutsuz bir ruh haline bürünür. Vicdan, Dolmabahçe Sarayı'ndaki çalışma odasında onunla görüştüğünde bu rahatsızlık belirtilerini fark eder.

"Gazi sararmıştı. Soluksuz kalmıştı. Vicdan görüşmenin bittiğini anladı. Ayağa kalktı. Gazi güçlükle doğruldu. O anda, çok yaşlı bir adam gibiydi. Vicdan, Reis-i Cumhuriyet'in elini öpmeye davrandı. Gazi, zarif bir hareketle onu engelledi, tokalaştılar. Bu kez, biraz daha uzun tuttu Vicdan'ın elini elinde... Vicdan, Gazi'nin yüzünün parmakları kadar beyazlaştığını fark etti. Kadınlarda hiç eksik olmayan analık sezgisi, Gazi'nin sağlığının iyi olmadığına işaret ediyordu. Vicdan'ın hoşnut varlığında, birden her şey korku ve telaşa dönüştü... "Paşam" diye atıldı Gazi'ye doğru, onu korumak istercesine. Ne diyebilirdi ki? Vicdan, gencecik bir kadın, koca Gazi'yi kimden ve neden koruyabilirdi? Gazi balmumundan zarif elini yavaşça kaldırdı, ikisinin arasına koydu. "(Atasü, 2009a: 97).

2.6. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI

Bakış açısı, anlatmaya bağlı metinlerde olayların gelişiminde ve bunların okuyucu tarafından görülmesinde önemli bir unsurdur.

"Bakış açısı, bir roman ya da öyküde olayların okuyucuya kimin gözünden, kimin ağzından ulaştığı sorusuyla ilgili bir kavramdır. Her şeyden önce bir anlatım sanatı olan roman, anlatılacak birtakım olaylar ile bunları kendi sözleriyle okuyucuya iletecek bir anlatıcıdan oluşur. Bu bakımdan anlatıcı romanın ayrılmaz bir parçasıdır. Bir tiyatro oyununda olaylar seyircinin gözleri önünde geçtiği için, sahnede canlandırılan kişilerle onları izleyenler arasında hiç kimse yoktur. Oysa, hemen hemen baştan sona konuşma biçiminde yazılmış romanlarda bile bir anlatıcının varlığı sezilir. Bu gibi durumlarda anlatıcı kendini olayların ve kişilerin gerisine çekmiş, anlatımdaki payını azaltmıştır, o kadar." (Aytür, 2009: 19).

Eserde olayların kim tarafından görüldüğü, anlatıcının olayları ele alış biçiminden ortaya çıkar. "Eserlerde yazardan bağımsız, anlatıcı denilen ve anlatılan dünya ile okuyucu arasında aracılık işlevine soyunan kurmaca figürler" (Tepebaşı, 2001: 162) yaratan yazar, bu anlatıcıları olaylara karşı konumuna göre şekillendirir.

Her şeyi bilen ve kişilerin yaşantılarına her açıdan vakıf olan anlatıcı tarafından nakledilen eserlerde “Hâkim Bakış Açısı”, olayların içinde yaşayan bir kişinin gözüyle anlatılan eserlerde “Kahraman Anlatıcının Bakış Açısı” kullanılır. Eğer dışarıdan bir kişi, olayları tarafsız bir biçimde geçmiş ve gelecek bağlantısı kurmadan, o anıyla izleyip anlatıyorsa, “Gözlemci Anlatıcıya Ait Bakış Açısı” vardır. Hâkim bakış açısı “o” anlatıcı, kahraman anlatıcının bakış açısı “ben” anlatıcı olarak ifade edilebilir.

Dağın Öteki Yüzü'nde anlatıcı, Vicdan'ın kızıdır ve aynı zamanda çeşitli öyküler kaleme alan bir yazardır. Yer yer roman kişilerinden biri olarak romana dâhil olur. Romanda, zaman zaman hâkim bakış açısıyla anlatılan bölümler de vardır. Romanın “Dalga” adlı bölümünde, romanın başından beri anlatıcı konumunda bulunan Vicdan'ın kızında, annesinin hatıralarını canlandıran pırlanta taşlı bir yüzük ile giysisinin uyandırdığı izlenim dışarıdan bir gözle anlatılır.

“Olmuyordu. Yazdıklarına kendini veremiyordu. Akli törendeydi. Bu yazıya niçin başladığını bile unutmuştu. Neydi anlatmak istediği? Üşümüş, yalnız bir yüreğin susmak isteysi mi? O noktadan yirmi yıl sonra, yorgun bir gövdenin aynı noktaya yaklaşp, dinlenmek istemesi mi?..” (Atasü, 2009a: 24).

*“Dağın Öteki Yüzü”*nde sürekli değişen anlatıcı bazen de “Vicdan” gibi roman kişilerinden biri olur.

“Burhan’la öyle anlar paylaşmışızdır ki, anımsaması ömre bedel... Burhan ve ben... Eş ruhlar... Zaten hayat nedir ki, uzun bir anımsayıştan başka!.. Raik’le hep birbirimizi tamamladık. Benim hiçbir zaman tepkilere dönüşmeyen fevri duygularımı Raik hep sezdi önceden ve mantığıyla dengeledi. Böylece kocamla birlikte uyumlu bir ortamda yaşadık. Onun duyguları, nasıl bir inişle çıkışla dalgalanıyordu? Ruhunda buhran fırtınaları hiç esmedi mi? Belli etmezdi. O öleli beni terk etmeyen bu suçluluk niye? Burhan gibi bir erkekle evlenseydim, hayatımın seyri nasıl bir çizgi izleyecekti? İkiz ruhlar... Bir büyük farkla; o hep tepkiciydi, bense hep denetlerim tepkimi...” (Atasü, 2009a: 187-88).

Yazar, okura bu romanın kurgusunu nasıl oluşturduğuna dair önsöz niteliğinde “Sunuş” adını taşıyan bir bölümle seslenir. Okura bir mektup niteliğinde olan bu bölümde, romanın başkışisi Vicdan'ın, annesi Hadiye'den; Vicdan'ın kocası Raik'in, babası Faik'ten; Vicdan'ın annesi Fitnat Hanım'ın, anneannesi Elmas'tan esinlenerek yaratıldığını ifade eder. Roman kurgusundaki olayların tamamının düşsel olduğunu, yalnızca iki olayın gerçekte yaşandığını belirtir. “Birincisi Vicdan'ın Gazi Mustafa Kemal'le görüşmesi, ikincisi ise Vicdan'ın kardeşleriyle Uludağ'a tırmanmasıdır.” (Atasü, 2009a: 6).

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi, Bir Yaşadönümü Rüyası, Açıkoturumlar Çağı ve *Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı* adlı romanlar hâkim bakış açısıyla anlatılır. Ancak *Gençliğin O Yakıcı Mevsimi*'de AyşeAysu gibi, *Bir Yaşadönümü Rüyası*'nda Feride, Sedat ve Ferit gibi, *Açıkoturumlar Çağı*'nda yıllar önce vefat etmiş olan Murat gibi roman kişilerinin “ben” anlatıcı olduğu bölümler de bulunur.

Erendiz Atasü'nün romanlarında anlatıcılar, olaylar karşısında yansız değildir. Bu anlamda nesnel değil, öznel bir anlatımın tercih edildiği görülmektedir. Anlatıcılar politik olarak sol bir dünya görüşünü benimsemiş olmalarını hissettirmenin yanında, kadın sorunlarına ve kadının toplumsal yaşamda karşılaştığı sorunlara özel olarak dikkat çekerler. Gerçek yaşamdaki gibi “insan iyiyle kötünün belirgin bir biçimde ayırt edilebileceği bir dünya ister” (Kundera, 2005: 19) ve bu da anlatıcının hayal ettiği dünya için taraflı olma durumunu ortaya çıkarır. Anlatıcıyla ilgili bu durumun tüm romanlarda bir şekilde bulunabileceği tespitinde bulunmak mümkündür.

“Yazarın sesi ister açıkça ister farklı kisvelere bürünerek daima bizimle birlikte olduğu için kurmacada nesnellik diye bir şey olmadığını öne sürdüm ve bunun hâlâ doğru olduğunu düşünüyorum. Ve bu savı belli açık denetim biçimlerini yazarın sesinin meşru ifadelerinden biri olarak savunmak amacıyla kullandım.” (Bahtin, 2004: 20)

Romanlarda çeşitli anlatım tekniklerine de sıkça başvurulduğu görülür. Bu durum, özellikle anlatıcıların olaylar hakkında izlenimlerini yansıtmasına veya roman kişilerinin geçmişe yaptığı yolculuklara daha rahat hareket alanı bulması için kullanılır.

“İnsan bilincinde, geçmişe yönelik anıların/bilgilerin, fantastik düşlerin, geleceğe dönük planların/özlemlerin, yaşanan an içinde dış dünyadan algılananların ve tüm bunlarla birlikte giz dolu bir bilinçaltı yumağının, hiçbir zamansal sıralama olmaksızın aynı anda birlikte var olmaları, bu malzemeyi kullanarak bir metinsel dünya yaratmak isteyen yazarı, zorunlu olarak kurgu sorunları üzerinde düşünmeye ve biçim denemeleri yapmaya yönlendirir.” (Ecevit, 2008: 43).

Erendiz Atasü'nün romanlarında iç monolog tekniğine sıkça başvurduğu görülür. Yazar, bu yöntemle romanda geçen olaylara anlatıcının bakış açısını yansıtma için başvurur. *Dağın Öteki Yüzü*'nde parantez içinde verilen cümleler aracılığıyla gerek anlatıcının iç dünyasına ait hisleri, gerekse konuşmalara dair içinde yaşadığı çelişkiler aktarılır.

“Hep gülyüzlüydü, ama...” (Son yıllarda hep asık yüzlüydü) “Kahkaha attığını hiç duymadım...” (Ben de. Ayıp sanırdı galiba.)” (Atasü, 2009a: 26). “Memleketimiz adına... Türkiye'yi dışarıda en iyi temsil edecek kimseler, zat-ı âliniz gibi (Ah Kemal

Paşa, ne olur bu hitabı kullanmasan.... Vicdan yerin dibine geçiyor!)” (Atasü, 2009a: 96).

Açıkoturumlar Çağı, ölen kişilerin iç monolog yöntemiyle konuşmalarının yer alması ve yer yer bu kişilerin anlatıcı konumuna geçmeleri nedeniyle dikkat çekicidir. Yıllar önce vurularak öldürülmüş olan Murat, Meral’in iç sesi olarak olayları anlatır.

“Bakın bakın, nasıl da koşturuyor! Eskiden de böyleydi. Güzelim benim... Sırtında beyaz laboratuvar gömleği, ellerinde mektupları, yanakları telaştan pembeleşmiş. Uçuverirdi yanımdan. Belki de bu yüzden yitirdim onu, yetişemedim.” (Atasü, 2010: 3).

Erendiz Atasü’nün, romanlarında en sık kullandığı teknik, geriye dönüş tekniğidir. *Dağın Öteki Yüzü*’nde anlatıcının okuduğu mektuplar, şiirler ve karşılaştığı nesnelere, onu geçmiş yıllarda yaşananlara ya da yaşanmış olduğunu düşündüğü olaylara götürür. *Gençliğin O Yakıcı Mevsimi*’nde AyşeAysu’nun on yıl önce ayrıldığı sevgilisi Fethi’yi görmesi, onu yıllar önce birlikte yaşadıkları günlere götürür. *Bir Yaşadönümü Rüyası*’nda Feride’nin yaşam serüveni zaman içinde geriye dönüşlerle ve ileriye gidişlerle anlatılır. *Açıkoturumlar Çağı*’nda Yıldız Hanım’ın aspir çiçeği ile ilgili araştırmaları ve Meral’in Haydar’la üniversite yıllarına dayanan yakınlaşmaları gibi olaylar bu tekniklerle anlatılır. Geriye dönüşlerin ve ileriye gidişlerin en sık görüldüğü roman, *Güneş Saygılı’nın Gerçek Yaşamı*’dır. Romanda, Güneş’in yaşlılık günlerinden otuz beş yıl önceki yaşadıklarına dönüşler söz konusudur. Romanlarda bu teknikle olayların daha geniş ele alınması sağlanır.

Bir Yaşadönümü Rüyası’nda “Zar Duvarda İnce Çatlak” adlı bölümde Feride’ye sağlık görevlilerinin rahatsızlığı ile ilgili ifade ettiği sözler, erkek doktorda büyük puntolarla ve iç paragraf yöntemiyle (Atasü, 2009b: 98-106), kadın doktorda ise sadece iç paragraf yöntemiyle aktarılır (Atasü, 2009b: 100-101). Bu şekilde, erkeğin kadın bedenine dönük söylediklerinin kadını daha incitici bir boyutta etki bıraktığı hissettirilmek istenir. *Dağın Öteki Yüzü*’nde Atatürk’ün ülke ve devlet yönetimi üzerine düşündükleri ile aynı anda, sağlık durumunun bozulmasına dair periyot büyük harflerle yazılarak gösterilir. Bu şekilde, ölümsüz devlet adamı kimliği ile sağlığı bozulan insan kimliği birbirinden ayrılmak istenir.

“Doğu meselesi bir an önce kati neticeye bağlanmalıydı, kıyam önlenmeliydi, içinden yaralı bir memleket, dermansız dertler gizleyen bünyeye benzerdi; muhtemel bir cihan harbinden sağ çıkması mümkün olmazdı. KARINDA BİRKAÇ ZAMANDIR ARALIKSIZ SÜREN HASSASİYET, BAZEN ŞİDDETLİ AĞRI HALİNİ ALIYORDU. AĞRININ BAŞLAMASINDAN BİRAZ SONRA BAŞTA DÖNME,

KULAKLARDA UĞULTU İLE GENELE BİR HALSİZLİK TABLOSU BELİRİYORDU. HİÇBİR ZAMAN SAĞLIĞINI VE GÖVDESİNİ ÖNEMSEMEMİŞTİ. PEK ÇOK CİDDİ HASTALIĞI ÖYLECE ATLATIVERMİŞTİ, ZİHNİNİN İŞLEYİŞİ ETKİLENMEDEN.”² (Atasü, 2009a: 236).

Özetleme tekniğinin de kullanıldığı bazı romanlarda, kişilerin geçmiş yaşantılarının okuyucu tarafından kavranması amaçlanır. *Dağın Öteki Yüzü*'nde Raik'in hayatı bu teknikle tanıtılır.

“Küçük bir sandalla kaçtılar Trabzon'dan. Annesi günlerce gecelerce kürek çekti. İki büyük oğul –ağabeyleri- Sarıkamış'ta Enver'in kırdığı orduyla yok oldular. Üçüncü oğul –ortanca ağabey- Milli Mücadele'ye katıldı. Anne sonsuzca fedakâr, her mihnete katlandı ve yavrularını –küçük oğullar- aç koymadı. Var olmayla yok olma arasındaki mayınlı arazide babasının kırıldığını gördü Raik, ve annenin dayandığını, Kurtuluş Savaşı, barış, Cumhuriyet. Trabzon'a yeniden kavuştuğunda ancak kavradı Raik burasını ne kadar sevdiğini, denize yüksekten bakan bu evi, evi çevreleyen tütünlüğü, incir ağaçlarını, sardunyalı. Çocukluğunun tasasız bölümü bu mekânla iç içe geçmişti.” (Atasü, 2009a: 214).

Montaj tekniğiyle roman kişilerinin birbirlerine yazdığı mektuplar romanlara konulabilir. *Dağın Öteki Yüzü*'nde Vicdan, Nefise ve Cumhur gibi roman kişilerinin birbirlerine yazdığı mektupların, *Açıkoturumlar Çağı*'nda Neslihan'ın Belçika'daki araştırmalarına destek veren üniversiteye yazdığı mektubun, *Bir Yaşadönümü Rüyası*'nda Şirin'in Feride'ye yazdığı mektubun ve Güneş *Saygılı'nın Gerçek Yaşamı*'nda Doğan'ın cezaevinden Güneş'e yolladığı ayrılık mektubunun olduğu gibi romanlara dâhil edildiği görülür. *Dağın Öteki Yüzü*'nde Nazım Hikmet'in Kuva-yı Milliye Destanı ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Bursa'da Zaman gibi şiirler, *Gençliğin O Yakıcı Mevsimi*'nde Faruk Nafiz Çamlıbel'in Han Duvarları gibi şiirlerden bazı parçalar romana bu teknikle olduğu gibi konulur. *Açıkoturumlar Çağı*'nda dönemin basın-yayın organlarında yer bulan olaylar montaj edilir. Bu teknikle, olay ve kişilerin gerçek yaşamla ilişkileri güçlendirilmek istenir.

Bir Yaşadönümü Rüyası'nda Şirin'in Özgürcan Yılmaz, Emek Çalışkan Kâmuran Zülkadiroğlu gibi arkadaşlarının geçtiği bölümlerde çerçeve çizgileri ile ayrılmış olarak, bu kişilerin kimlik bilgileri, aile yaşamları, etnik, politik özellikleri ve eğitim-meslek durumları ile ilgili bilgiler verilir. Bu bölümler bir künye niteliğindedir. Bu şekilde, bu kişilerin genel özellikleriyle tanıtılması amaçlanır.

Diyalog tekniği, roman kişilerinin birbirleriyle konuşturularak “olaylar sanki okuyucunun gözleri önünde canlandırılıyormuş hissi” (Stanzel, 1997: 17) vermek

² Büyük harflerle yazılan yerler, metinde olduğu şekliyle konulmuştur.

için kullanılır. *Dağın Öteki Yüzü*’nde Vicdan’ın bakıcısı ile anlatıcının; Vicdan ile Nefise’nin ve Fitnat Hanım’ın bu yöntemle konuştukları görülür. *Gençliğin O Yakıcı Mevsimi*’nde AyşeAysu ve Fethi arasında, *Açıkoturumlar Çağı*’nda Meral, Haydar ve Orhan gibi kişiler arasında diyalog vardır. *Bir Yaşadönümü Rüyası*’nda Feride, Şirin ve diğer roman kişileri arasında, *Güneş Saygılı’nın Gerçek Yaşamı*’nda Güneş ve çevresindeki insanlar arasında sık sık konuşmalar geçer. Bu konuşmalar, bireylerin aşka ve siyasete dair düşüncelerini anlamamızı sağlar. Bu teknikle, romanda geçen kişilerin düşüncelerinde yıllar içinde meydana gelen değişimler gösterildiği gibi, konuşmaların geçmişte değil de gözümüzün önünde o an gerçekleştiği hissi uyandırılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ERENDİZ ATASÜ'NÜN ROMANLARININ TEMA BAKIMINDAN İNCELENMESİ

3.1. ATATÜRK HAYRANLIĞI

Erendiz Atasü'nün romanlarında başkışiler ve onun yakın çevresinde var olan kişiler Atatürk'e ve onun yaptıklarına karşı hayranlık duyarlar. *Dağın Öteki Yüzü*'nde Vicdan, *Açıkoturumlar Çağı*'nda Meral için daha yoğun görülen bu sevgi ve bağlılık, daha çok Mustafa Kemal Atatürk'ün resimleri üzerinden hissettirilir. *Dağın Öteki Yüzü*'nde Vicdan ve Nefise'nin İngiltere'de okurken kaldıkları pansiyonun sahibi Miss Meadow, kızların odasında asılı duran resmi üzerinden Atatürk'ü, Peygamber İsa gibi kutsal bir varlık olarak hisseder.

“Küçük insanların küçük akıllarını ve duygularını biçimlendirirken kullanıp ziyan ettikleri o Tanrısal armağan, sezgi gücü cisimleşmişti sanki Mustafa Kemal'in yüzünde. Fotoğraftaki adam gözlerini ileriye dikmiş, zamanın ötesine; neredeyse umutsuz bir bakışla! Yalnız bir adam... “Büyük adamlar görebiliyor,” diye düşündü Miss Meadow. “Yalnız yarını değil, öbür günü de. Onun için umutları bile umarsız...” İsa yukarıya bakar; gökyüzüne, babasına doğru. Yeryüzünü özümsemenin umutsuz hüznüyle ve sonsuz bir teslimiyetle. Her şeyi sezebilmesi sonsuz bir berraklık yaratmıştır ruhunda; yüzüne vurur. Işık erimiştir gözlerinde. Durgun bir yüzdür onunki, sonsuzca duyarlı. Hüznün teslimiyetle birleşince, tatlı bir duyguya dönüşür; “sevgi”ye... Yalnız bir adam...” (Atasü, 2009a: 73).

Aynı romanda Vicdan, öncesinde sırf Atatürk'e benzediği için bile diğer kardeşlerinden daha çok benimsediği kardeşi Burhan'ın nüfus cüzdanından Atatürk'ün de doğum yeri olan Selanik'i sildirip İzmir olarak değiştirmesi nedeniyle onun Atatürk'ün manevi şahsiyetine ihanet ettiğini düşünür. “Mustafa Kemal'in resmini indir duvardan, ona bakmaya layık değilsin!” (Atasü, 2009a: 194) diyerek onunla ilişkisini keser.

Aynı romanda, Atatürk'ün kişisel olarak olumsuz bir özelliğine vurgu yapıldığı tek yer Fitnat Hanım'ın onunla ilgili tespitidir. Kızına iş imkânı sağlaması konusunda Atatürk'le görüşmesini istediği kızının Atatürk'ün meşguliyetini bahane göstererek görüşmek istememesine çok kızar ve Atatürk'ün devlet işlerini ihmal ettiğine dair sert ifadeler kullanır.

“Bak sen... Ne sanıyorsun kendini... Kestane ve kabuğu!.. Devlet işleriymiş... Onun neyle meşgul olduğunu herkes biliyor. İçmekle... Tıpkı üvey baban gibi...” (Atasü, 2009a: 232).

3.2. ATATÜRKÇÜLÜK

Erendiz Atasü'nün roman kişilerinin çoğu Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet'e bağlı, Atatürkçü kişilerdir. Roman kişileri için Atatürkçülük, onun ilkeleri üzerinden vatanın sevilmesi ve cumhuriyet değerlerine inanılması olarak algılanır. Fransız devrimi sonrası ortaya çıkan ulus devlet modelinin Türkiye Cumhuriyeti özelinde başarısına, Atatürkçülük değerleriyle birlikte oluşan toplumsal değişimin ve onun ilkeleriyle şekillenen devrimlerin gerekliliğine inanırlar. Roman kişilerinde cumhuriyet ve bağımsızlık kavramları, Atatürkçülük fikrinin içinde algılanır.

“1770'lerin sonunda Onüç Eyalet'in isyanının başarısı ve 1780'lerin sonunda Fransız Devrimi'nin başlangıcı etkilerini güçlü bir şekilde duyurdu. Bu “kültürel devrim”in en açık kanıtı, yeni bağımsızlığını kazanmış topluluklara, neredeyse evrensel bir şekilde egemen olan *cumhuriyetçilik*'tir.” (Anderson, 2007: 67).

Dağın Öteki Yüzü'nde ismi geçen kişilerin çoğu Kemalist'tir. Hatta roman kişilerinin tanıtıldığı bölümün adı “Kemalistler” olarak tercih edilir. Vicdan'ın anne babası Fitnat Hanım ve Hayreddin Bey de, Atatürk'ün çevresinde toplanan Kuva-yı Milliye hareketini desteklemeleri nedeniyle sıkı Atatürkçüdürler (Atasü, 2009a: 51). Vicdan, Nefise ve Vicdan'ın kardeşleri devletin yönetiminde Atatürk ilke ve inkılâplarının olmazsa olmaz olduğuna inanırlar. Vicdan, kişisel istek ve arzularını Kemalist ideolojiye ve ülkesine bağlılığı nedeniyle bastırır ve bu nedenle arkadaşı Nefise ile arası açılır. Fitnat Hanım'ın ikinci evliliğinden olan çocuğuna Cumhur adını vermesi de bu sevgi ve bağlılığın bir sonucudur. Roman kişileri yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin aydınlık bir geleceği olduğuna samimi bir şekilde inanırlar. Vicdan, Cumhuriyet'in kadınlara sağladığı sosyal hakları Atatürk'ün isteğiyle İngiltere'de bir radyoda tüm dünyaya anlatır. Atatürk ilkelerinden uzaklaşılmasını bir tehdit olarak gören roman kişileri yanında, anlatıcının da bu düşünceleri paylaştığı görülür.

“ATATÜRK İLKELERİNDEN TAVİZ VERDİLER EZANI ARAPÇA’YA ÇEVİRDİLER KADIN HAKLARINI ÖNEMSEMİYORLAR”³ (Atasü, 2009a: 177).

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi’nde yeni kurulan devletin, Atatürk ilkelerinin daha etkin olduğu yıllara oranla gittikçe kötüye giden bir süreç yaşadığı hissettirilir. Eğitime verilen önem, devlet kademelerinde Atatürkçülükten uzak birtakım eğitimsiz kişilerin etkin olmaya başlamasıyla önemini yitirmeye başlar.

“Sonra belirir fabrikalar, uzun ve yalnız tuğla bacalarıyla. Şeker, çimento ve mensucat. Cumhuriyetin yılmaz emeği, şiddetli içtenliği!.. Devrime ve sanayiye inanç tam. Ne zaman ve nasıl yoksullar hakkında ferman kesildi, kaderleri damgalanıp mühürlendi? Ne zaman ve nasıl göbekleri kalın köstekli, kostak yürüyüslü ağalar, beyler, eşraf ve sarıklı imam efendiler, Cumhuriyetin yoksul ve azimli mühendislerini, öğretmenlerini, ustabaşlarını kenara ittiler! Ne sıra kuklalarını oturtular yönetim masalarında! Tarlalar kayboldu. Tek tük fabrikalar da.” (Atasü, 2000: 90).

Aynı durum, *Bir Yaşadönümü Rüyası*’nda Feride’nin Atatürkçü değerleri ve cumhuriyeti temsil ettiğini düşündüğü Türkiye Cumhuriyeti’nin başkenti Ankara üzerinden söz konusudur. Onun gözünde Ankara, bu değerlerden uzaklaşarak günden güne kötüye gitmektedir.

“Feride’nin Ankara’ya alışılmış bakışı, aile ocağından uzaklaşan bir ergen karşısında anne-babanın kapıldığı ikilemli duygular gibidir. Hem fazla tanıdık bu durmadan değişen kent, hem incitici ölçüde yabancı, Feride’nin beğeneceği tarzda gelişmemektedir. Hoyrat ve toydur. Tarih kaybolmuştur. Arsız beton kütlelerin ezici gölgesinde. Milli mücadelenin simge binaları küçücük kalmıştır, küsmüş, incinmiştir duruşları. Ne Roma’nın izleri, ne Ahi Cumhuriyeti’nin yankıları...” (Atasü, 2009b: 237).

Açıkoturumlar Çağı’nda Meral, kadınlara okuma yazma kursunun devam etmesi için dolaştığı devlet dairelerinde gördükleri karşısında Atatürk’ün ilkelerinin unutulduğunu hisseder. Bunu da Atatürk’ün resmine hüznle bakarak sorgular.

“Biz sadece Atatürk ilkelerini savunuyoruz,” dedi Meral. Duvarda asılı Atatürk resmine baktı; içi sızladı.” (Atasü, 2010: 202).

Bazı romanlarda, roman kişilerinden bazılarının cumhuriyete olan koşulsuz bağlılığı sorguladığı görülür. *Bir Yaşadönümü Rüyası*’nda Sedat, cumhuriyetin birtakım kusurları olduğuna inanır. Cumhuriyete koşulsuz olarak bağlanmış kişilerin, ilerleyen yıllarda haklı olmadıkları izlenimini edinir.

“Sedat’ın bilincine, Cumhuriyet’in annesiyle babasının inandıkları kadar kusursuz olmadığı, onları görev yaptıkları uzak illerde, kasabalarda ziyaret ettiği yaz tatillerinde yavaş yavaş yerleşti.” (Atasü, 2009b: 50).

³ Romanda olduğu şekliyle, büyük harfle kullanılmıştır.

Dağın Öteki Yüzü'nde Raik'in amcaoğlu cumhuriyete dair eleştiriler getirirken, Raik onun bu sert eleştirilerine biraz daha zaman tanınması gerekçesiyle karşı çıkar (Atasü, 2009a: 216;217). *Açıkoturumlar Çağı*'nda Haydar, eczanecilik ile ilgili eleştirisinde politik bir karşılaştırma yapar ve Kemalizm'in işlevini yitirdiğini savunur.

“... Bize düşen, eczaneye yeni işlevler bulmaktır; bunu yapamadık. Eczacı eczanesinde dondan terliğe kadar her şeyi satarsa, elin oğlu da gelir, ilacın her yerde satılabileceğini bize dayatır. Özet olarak, eczane Kemalist Cumhuriyet gibi işlevsiz kalmıştır.” (Atasü, 2010: 42).

3.3. LAİKLİK

Erendiz Atasü'nün romanlarındaki başkışiler ve yakın çevresi, laiklik ilkesine sıkı sıkıya bağlıdırlar ve bu ilkeyi cumhuriyetin en önemli kazanımı olarak görürler. Devletin din ve vicdan özgürlüğü önündeki engelleri kaldırması yanında, tüm inanç gruplarına eşit mesafede olması roman kişileri için vazgeçilmezdir ve buna karşı tehdit oluşturan düşünceler, olumsuz ve tehlikeli düşüncelerdir.

Bir Yaşadönümü Rüyası'nda anlatıcıya ve Feride'ye göre 90'lı yıllarda köktendincilik tırmanışa geçer ve bu durum olumsuzdur. Şeriat düşüncesi taşıyan insanlar ülke için bir tehdittir. Feride, öğretmenlik hayatı boyunca öğrencilerinin bu tip fikirlere yönelmemeleri için çabalar.

Açıkoturumlar Çağı'nda laiklik ilkesine inanmayan, karşı düşüncedeki insanlar olumsuz ve gericidir. Haydar'ın, eczacılığın da Kemalist Cumhuriyet gibi işlevini yitirdiği konusundaki düşüncelerini çürütmek için, roman kişilerinden Orhan, Sivas'ta Madımak Otelindeki ölümleri hatırlatarak bunu gerçekleştirenleri “Şeriatçı Caniler” (Atasü, 2010: 44) olarak nitelendirir. Gerçekleşen bu olay üzerinden Sivas, *Dağın Öteki Yüzü*'nde anlatıcı tarafından “yangın yeri”, “hain, zalim, şaşkın kent” (Atasü, 2009a: 247) olarak anılır. *Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı*'nda şair sevgilisi yaşanan bu olayı doğal karşıladığı için, Güneş onunla ilişkisine son verir.

Açıkoturumlar Çağı'nda 12 Eylül darbesi öncesi ve darbenin gerçekleştiği dönemde, anlatıcıya göre faşistler ve solcular bir arada bulunamayacak kadar kanlı bıçaklı iken, bu gruplardan bağımsız, dini duyarlılıkları fazla “mazlum duruşlu, usul sesli, gözleri yerde, mahçup gülüştü dindar arkadaşlar” (Atasü, 2010: 12) yıllar sonra katıldıkları açıkoturumlarda, o dönemin güçsüzlüklerini üzerlerinden atarak daha

güçlü ve özgüven dolu cumhuriyet karşıtı söylemlerin içindedirler. Bu söylemler, laiklik ilkesini olduğu kadar cumhuriyetin temelini de yıkmak demektir.

“Zulüm Cumhuriyeti camileri kapatmıştır. Camilerimiz ahır niyetine kullanılmıştır! Kutsal mekânlarımıza pislemişlerdir! Artık gün bizim günümüzdür! Biline ki hesap sorulacaktır! Bundan böyle dinin şanlı bayrağı dalgalanacaktır! Böyle biline!” (Atasü, 2010: 14).

Meral, açikoturulardan birinde, laiklik yandaşları ve müminler olmak üzere iki uçlu keskin sınırlar çizen açikoturum konuşmacısı profesörü dinlerken, dini referanslar üzerinden verilebilecek tıbbi hizmetlerin olumsuzluklarını sorgular.

“Hastanenin kapısı duvar. Günlerden cumartesi, kentlerden Tel-Aviv. Dini esaslara göre kurulmuş hastane, Musevilere çalışmanın haram olduğu kutsal günde kapalı. Cankurtaran Ortadoğu coğrafyasını bir anda kat edip Ankara’ya ulaşıyor, trafik kazasında gövdesi parçalanmış birini en yakın hastaneye, bir Müslüman kuruluşuna yetiştiriyor. Güneş ufka yaklaşmak üzere, mevsimlerden yaz, aylardan Ramazan. Yaralıyı ‘acil’in ameliyathanesine alıyorlar. Cerrah, tam da doyum eşiğine ulaşmışken, dışsal bir engel yüzünden sevişmesi kesintiye uğramış biri kadar hayal kırıklığı içinde. Kan şekeri iyice düşmüş, kas hâkimiyeti en aza inmiş. Titreyen eline neşteri alıyor...” (Atasü, 2010: 10).

Güneş Saygılı’nın Gerçek Yaşamı’nda İlhami Başoğlu, Türkiye’nin 1980 Askeri Darbesi sonrası “Türk-İslam sentezi denen ucubeye” (Atasü, 2011: 189) kaydığını ve laiklik ilkesinin tahrip edildiğini vurgular. Buradaki amaç, sosyalistleri yok etmektir ancak bu yapılanlar ülke için çok ciddi sorunlar yaratacak bir süreç başlatır. Bu konuşmayı yapacağı kentte çıkan olaylarda diğer sanatçı ve yazarlarla birlikte kaldığı otelin yakılması sonucu hayatını kaybeder. Onun ölümü trajik olduğu kadar, bu düşüncelerinin böyle bir eylemin gerçekleşebiliyor olması nedeniyle haklılığını ispatlar nitelikte verilir. Sadece bu romanda değil, Erendiz Atasü’nün diğer romanlarında da, Sivas’ta 1993 yılında yaşanan Madımak Oteli yangını ve orada yaşanan ölümler Türkiye’yi karanlığa götürmek isteyen insanların yaptığı bir olay olarak hissettirilir.

Erendiz Atasü’nün romanlarında Alevi kimliğine sahip insanların toplum ya da devlet tarafından dışlandığı hissettirilir. *Açikoturumlar Çağı*’nda Haydar’ın Susuz köylülerinin devam eden bir davasını insan haklarına duyarlılık adına takip etmesi ile ilgili Neslihan’la sohbetlerinde, köyün Alevi olmasından kaynaklı önyargılar nedeniyle mahkeme sürecinde yaşadığı zorluklar dile getirilir. Aynı durum, *Güneş Saygılı’nın Gerçek Yaşamı*’nda Güneş’in yaşadığı apartmandaki kapıcı ailesi için söz konusudur. Zekai ve eşi Zehra, Alevi olduklarını herkesten gizlemek için özel bir

çaba sarf ederler. Bunda, 12 Eylül öncesi gerçekleşen Maraş olaylarının etkisi vardır. Bina sakinleri buna rağmen onların dinsel kimliklerini öğrenir ve açıktan olmasa da onlara karşı bir hoşnutsuzluk hisseder. Onları bu kimliklerinden dolayı olduğu gibi kabul eden tek aile, Güneş'in ailesidir. Anlatıcıya göre, Alevilik ya da diğer dinsel inançların birtakım özellikleri nedeniyle dışlanıyor ve ölümlerle karşılaşılıyor olmalarını engelleyecek şey, laikliği kararlılıkla uygulamakla mümkündür.

3.4. SİYASET

Erendiz Atasü'nün romanlarında başkişilerin tümü ve çevresindeki insanların birçoğu kendilerini Atatürkçü oldukları kadar, solcu ya da sosyalist olarak tanımlarlar. Bu durum, romanlarda anlatıcıların bakış açılarında ve olayları aktarışında da hissedilir. Roman kişileri ve anlatıcıları sol bir dünya görüşünün penceresinden olayları yorumlamakla birlikte, bu ekonomik yapıda konumlanacak bir yönetim yapısının en doğru sistem olduğuna inanırlar. Bu inanç doğrultusunda her türlü bedeli ödemeye hazırdırlar.

"*Dağın Öteki Yüzü*"nde anlatıcı kimi zaman hayatından kesitler sunarak, kimi zaman da yorumlarda bulunarak dünyaya sol pencereden bakan bir insan portresi çizer. Anlatıcı, özgürleştiğini hissederek geçmişini daha iyi kavradığında, dünyanın masumiyetini yitirerek kirlendiği düşünür. Bu kirleniş aynı zamanda politiktir. Sosyalizmle idare edilen ülkelerin ve bu ülkelerin yönetimlerinin emperyalist güçler tarafından bilinçli bir şekilde masum insanlara dünyayı tehdit eden bir tehlike olarak gösterildiğini düşünür.

"...masumiyetimi hepten yitirdim. Ve ancak o zaman, o güne dek gördüklerimi ve okuduklarımı kavrayabildim! Kimse, atom bombasının körleştirici ışığında görme yeteneğini yitirdiğini, mazeret diye öne süremez artık. Yaratılan öcüler yok oldu. Ardına sığınılıp, masumiyet taklidi yapılacak "demir perde" yıkıldı! Geriye emperyalizm ve açlık kaldı!" (Atasü, 2009a: 19).

Aynı romanda İkinci Dünya Savaşı başlayınca, Türkiye'de solcular üzerindeki baskı artar. Raik'in amcaoğlu ve Nazım Hikmet bu nedenle cezaevindedir. Vicdan, kardeşi Cumhuriyet'in de katıldığı Amerika ile birlikte Komünist Kuzey Kore'ye karşı yapılan savaşın anlamsız olduğunu düşünür. Cumhuriyet ve Türkiye'den Kore'ye savaşmaya giden askerler, "Alçak komünistlere karşı dünya sulhunu koruduklarına" (Atasü, 2009a: 159) inanmaktadır. Moskof düşmanlığı

(Atasü, 2009a: 153) nedeniyle Sabahattin Ali sınırda vurulur. Nâzım Hikmet, ülkeden kaçmak zorunda kalır.

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi'nde roman kişileri sol hareketler içinde aktif olarak rol almaktadırlar ve karşıt görüşlü gruplarla hayatî risklere varabilecek çatışmalar yaşarlar. Roman kişilerinden Fethi, aşırı sağ görüşlü bir öğrenci tarafından sadece siyasi gerekçelerle bıçaklanır (Atasü, 2000: 116).

Bir Yaşadönümü Rüyası'nda Sedat sol dünya görüşünden ve eylemlerinden dolayı, hem okuduğu tıp fakültesinden hem de ilerleyen yıllarda çalıştığı memuriyetinden çıkarılmıştır. *Açıkoturumlar Çağı*'nda Neslihan, 12 Eylül darbesi döneminde sol düşüncelerinden dolayı iki yıl cezaevinde kalır ve burada işkencelere maruz bırakılır. Yaşadığı işkenceler, anlatıcı tarafından ayrıntılı olarak aktarılır.

“Hapisteyken gözlerini bağlamışlar, onu karanlık ve soğuk bir yere götürmüşlerdi. Ayakkabılarını çıkarmasını ve donunu indirmesini buyurmuştu, duygusuz bir kadın sesi. Onu bir masaya yatırmış, bacaklarını açıp bağlamışlardı. Suskun karanlık ve kötücül bekleyiş... Apansız şiddetli bir fişkırmaya sesi! Apış arasında müthiş bir basınç ve yanma! Belinden aşağısı sırılısıklam kesilmişti. Varlığı yarılmış kopmuştu; aklı vajinasına soğuk su püskürtüldüğünü çözebiliyordu.” (Atasü, 2010: 162).

Erendiz Atasü'nün romanlarında, roman kişilerinin çeşitli mekânlarda sol siyasetin durumu ve yöntemi üzerine tartıştıkları görülür. Sol silahlı mücadelenin halk tarafından destek görmemesi *Bir Yaşadönümü Rüyası*'nda Sedat, Ferit ve diğer arkadaşları arasındaki politik mücadele yöntemi tartışmalarında ortaya konulur. Sedat, solun ve özellikle de mücadele yönteminin halk tarafından destek göremeyeceğini ve başarısızlığa uğrayacağını düşünür.

“Sedat akışı durdurmuştu; kendinden emin, öfkesiz konuşmuş, geri adım atmamıştı. Köylülerin kendi kanlarından olmayan kurtarıcılara asla güvenmeyeceklerini, kır gerillasına kucak açmayacaklarını, hatta onu ihbar edeceklerini söylemişti.” (Atasü, 2009b: 84).

Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı'nda Güneş, sık sık gittiği İlhami Başoğlu'nun evinde onun eşi ve gelen misafirleriyle sol siyasetin yöntemleriyle ilgili tartışmalara katılır. Darbe sonrası dönemde Doğan da devrime ve devrimcilere olan inancıyla ilgili çelişkiler yaşar. Devrimin gerekliliğine inanmasına rağmen, devrimcilere karşı güvenini yitirir. Duygularına, solun başarısız olacağına dair karamsarlık hâkimdir.

“Devrim imgesine inancının gücünden pek bir şey eksilmeden çıkmıştı cezaevinden, birçok yoldaşının tersine. Siyasi görüşündeki çelişki derinleşerek sürüyordu, bir anlamda. Devrime inanmak ama devrimcilere inancını yitirmek... Düşlenen ile

gerçekliği bağdaştıracak bir yol bulamamak. Bir türlü itiraf edemese de halka inancını yitirmişti. En önemlisi bir devrimci olarak kendine inancını yitirmişti.” (Atasü, 2011: 76-77).

Romanlarda solun karşısında görülen fikirler, olumsuz yönleriyle gösterilir. Roman kişileri için bu fikirler, ülkeye ve dünyaya zarar veren şeylerdir. *Dağın Öteki Yüzü*'nde Vicdan'la Raik'in sohbetlerinde Amerikan politikalarına destek veren ülkedeki sağ siyasetçiler eleştiri konusudur.

“İktidar bir şeyleri peşkeş çekiyor bu adamlara, madenleri filan. Çok mu şüpheciyim?”
 “Yok canım, ne münasebet! Beyaz sayfa üzerine siyah mürekkeple çizilmiş bir geometri biçimi kadar net görünüyor. Elbette egemenliğin bir kısmını Amerikalılara devrediyor iktidar!” (Atasü, 2009a: 180).

Açıkoturumlar Çağı'nda Meral'e göre, sağ politik görüşe yönelim dünyanın her geçen gün daha da kötüye gitme nedenidir. Romanda sosyalizmin karşısında bulunan liberal politikalara dair olumsuz yargılar, Bayhan ve Cengiz Aytamer çifti ile, Amerikalı Rody S. şahsında gösterilir. Bu kişiler, ülkeyi kapitalist güçlerin eline teslim edecek ve yoksulların daha da yoksul olmasına sebep olacak politikaları savunurlar. Bu çalışmalar, aslında Amerika gibi ülkelerin Türkiye'yi istediği bir şekilde değiştirme projesidir. Roman kişileri Meral ve Neslihan, bu duruma karşıdırlar ve bu konuda mücadele etme kararlılığındadırlar. Amerikalı emekli asker Rody S. şahsında liberal politikalar üzerinden Amerika'nın Türkiye'yi değiştirme ideali onun ağızından aktarılır.

“Bayhan, sizi yarı yolda bıraktığıımı düşünmeyin lütfen. Türkiye'nin geniş toprakları, büyük nüfusu, işsiz genç kitleleri, hantal yönetimiyle; modası geçmiş Kemalist idealleriyle, bölgede küreselleşmenin ve gerçek barışın, gerçek özgürlüğün yani toplulukların kendi etnik ve dini kimliklerini alabildiğince özgür yaşayabilmelerinin karşısında bir engel olduğu; ordusuyla bölge barışına karşı potansiyel bir tehdit oluşturduğu görüşümüzden vazgeçmiş değiliz. Türkiye küçülmeli. Türkiye aslına dönmeli, İslamiyet'e. Kùltürlerin çeşitlenip kucaklaşabilmeleri ve bölgedeki iktisadi kaynakların akıllı ve yararlı kullanımı için küçük kıvrak devletlere ihtiyaç var. Liberal ekonomi bunu gerektiriyor. Türkiye'nin destabilizasyonu esastır. Yalnız, uzun süre alacak bu işler arasında, yan ürünler denetimden çıkmamalıdır. Şimdi, gerek Türk solundan, gerek Türk ulusçuluğundan artakalanları eritebilmek için, daha yumuşak bir destabilizasyon yöntemi deneyeceğiz. Zaman bizim tarafımızdadır. Türk sermayesinde bu hırs, köylülükten kopmuş kitlelerde iyi yaşamlar için bu iştah varken! Kaleyi içten fethetmeliyiz, tatlılıkla.” (Atasü, 2010: 291).

Bir Yaşadönümü Rüyası'nda anlatıcı, ekonomik gelişmişlik olarak gösterilmeye çalışılan zenginlerin sayısındaki artışın, aslında kirli ilişkiler sonucu

yoksullardan çalınan ve insanlığa yapılan kötülükler sonucu elde edilmiş paralarla ortaya çıktığını düşünmektedir.

“90’larda Türkiye’nin damarlarında kaynağı belirsiz bol para kirli kan gibi akıyor; her kılcala, her hücreye ulaşıyordu, arzu edilse de edilmese de, farkına varılsa da varılmasa da. Feride alınının teriyle kazandığı banknotlara her el sürüşünde, kağıt parçasının önceki serüvenlerini düşünmeden edemiyordu, sosyalist gençliğinden kalma bir refleksle. kimin cebinde buruş buruş kirlenmişlerdi, hangi silah kaçakçısının ya da uyuşturucu zengininin? Giderek refleks zayıfladı. Dışarıda esen rüzgara ne kadar karşı koyabilirdi ki...” (Atasü, 2009b: 143).

Açıkoturumlar Çağı’nda liberal politikaların sonucu olarak özelleştirmelere ve özel sektörün yaygınlaşmasına dair Meral ve Neslihan, katıldıkları bir açıkoturumda tezgâh üstü ilaçlar hakkında tartışırlar. Tezgâh üstü ilaçlar, eczane dışında alışveriş merkezlerinde de satılabilecek niteliktedir ve onlara göre bu tamamen ilaç tüccarlarının, daha geniş manada da kapitalizmin istediği bir şeydir. Onlara göre sağlık ve mesleki etik dikkate alındığında bu duruma karşı konulması gerekir. Meral ve Neslihan, kenar mahallelerde zor şartlarda yaşayan insanların, doktora ve ilaca para bulamayacak kişilerin, çarşıda pazarda kolaylıkla alacağı bu ilaçlardan sağlık yönünden olumsuz etkileneceğini düşündükleri için böyle bir pazarın oluşmasına karşı çıkarlar.

3.5. AŞK VE CİNSELLİK

Erendiz Atasü’nün romanlarında tüm başkişilerin kadın olması nedeniyle, onların aşka dair hissettikleri, yaşadıkları ve yaşamak istedikleri kadının cinselliğiyle birlikte ele alınmalıdır. Tüm romanlarda, kadınlar âşık oldukları erkeklere karşı cinsel arzular beslerler. Bu nedenle aşkta cinsellik yoğunluktadır ve cinsellik ile aşk birbirinden ayrılamaz. Kadın cinselliği ve erkeği algılayış biçimi, roman kişilerinin aşkı ele alış biçimlerine de yansır ve cinsellsiz bir aşk yaşamazlar. *Dağın Öteki Yüzü*’nde anlatıcının yaşadığı cinsel arzular, yeni aşklara olan umudu beslediği kadar, bir kadının bedensel uyarılmışlığını ayrıntılı olarak anlatması bakımından dikkat çekicidir.

“Kadın çıplak tenine dokundu; avucu ılık memesini buldu; derisi, balkona tırmanan güllerin pembe taçyaprakları gibiydi... Kadın, seher yeliyle dökülen gül yapraklarını topladı. Üstlerinde çiy damlacıkları pırıldıyordu; onları tenine bastırıldı; derisi, yaprağın dokunuşunu ve nemini duydu. Bir zamanlar, dokunulmaya aç genç gövdesi, yarılırcasına sızlardı; anlatılası değil... Şimdi, tümlenmişti; gövdesi almak değil, taşımak istiyordu; özgürdü... Yaprakların dokunuşuyla uyanan ve kabaran gövdesini

hoşnutlukla hissetti... Dalga yükseldi, yükseldi; ve yumuşakça indi; ıslaklığını duydu.”
(Atasü, 2009a: 31-32).

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi, AyşeAysu'nun şahsında, aşk ve tutku üzerine yoğunlaşmış bir romandır. Fethi'ye âşık olan AyşeAysu, onunla birlikte olma düşleri kurar. Romanda aşk, kadında cinsel arzuların bedende yarattığı etkilerle birlikte sunulur.

“Karından başlayıp göğüs uçlarına ulaşan; yoksa tersi de geçerli miydi, göğüs uçlarında kıpırdayıp karna yayılan-tam da şöyleydi işte: Karın altından köklenip yukarıya tırmanan, göğüslerin yuvarlak oylumunda yuvalanıp, uçları zorlayan ve ordan görünmez içsel kanalı oyup gövdenin yatağında, yeniden karın altına, bu kez en alta inen, döl yolunu ince bir sızıyla kımıldatan devinimi başlatıyordu, durul derinin altında, Fethi ya da Fethi'nin düşlemedeki imgesi.” (Atasü, 2000: 57).

Aynı romanda “G Noktası” gibi kadın cinselliğine dair tıbbi terimlerin de kullanıldığı görülür. *Bir Yaşadönümü Rüyası*'nda erkeklik organı üzerine Feride'nin düşünceleri ve Kâmuran'ın eşcinsel olduğunu öğrendiğinde, Şirin'in kendisinin cinsel yönelimini sorgulamasından rahatsız olarak onu bir erkek gibi istediğini ifade etmesi de ilerleyen yaşlardaki bir kadının cinsel heyecanını yansıtır.

“Ama ben onun penisini istiyorum!” diye bağırdı, telaş ve ürkü çınlıyordu sesinde.
“Allah kahretsin! Vajinam sanki oyuluyor! İbneymiş, umurum değil! Çocuğum yaşıdaymış! Hiç aldırımıyorum! Onu istiyorum, anladın mı, bütün vücudunu istiyorum! Hayatımda ilk defa bir penis istiyorum!” (Atasü, 2009b: 259).

Tüm bu insani istekler, romanlarda kadının toplumsal konumu gereği baskı altında tutması ya da yaşanırken gereken özenin gösterilmesini zorunlu kılar. *Dağın Öteki Yüzü*'nde Nefise cinselliğin daha özgür yaşanmasını, Vicdan ise toplumsal kurallar gereği bunun öyle olmaması gerektiğine inandığından aralarında ciddi çatışmalar yaşanır. *Gençliğin O Yakıcı Mevsimi*'nde AyşeAysu'nun annesi, kızına bekâretin erdemini öğretmiş bir kadın olmasına rağmen, onun evlenmeden önce böyle bir cinsel deneyim yaşamış olma ihtimaline dair çelişkiler yaşar. *Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı*'nda, ailesinin olmadığı zamanlarda evine sevgilisini alan Güneş, apartmanda yaşayan diğer komşuların görmemesi için çaba harcar. Her ne kadar, rahat bir insan da olsa bu buluşmalarda ailesiyle birlikte yaşıyor olmanın kaygısını taşır. Aynı gerginliği, kürtaj olduğunu başkalarının öğrenmemesi için de çabalayarak yaşar.

Kadının cinsel yaşamda mutluluğu yakalayamama sorunu da, birçok romanda görülür. Bu durum, *Bir Yaşadönümü Rüyası*'nda Feride'nin Sedat'la olan evliliğinde söz konusudur. Feride, bu sorunu yaşadığı halde görmezden gelen

dünyadaki birçok kadın gibi yine de mutlu olmaya çalışır. Anlatıcıya göre, Feride ilk ve son orgazmını Kâmuran kendisinin kucağında ağladığında yaşamıştır. Bu durum, kadının cinsellikte aradığı şeyin sadece tensel olmayan, duygusal tatmin de gerektiren bir yönü olduğuna işaret eder. *Açıkoturumlar Çağı*'nda Neslihan'ın eşi Olgun'la yeni evlendiği ilk aylar dışında cinsel hayattan zevk aldığı dönemler çok azdır. Aralarında konuşamadıkları fanteziler, bu ilişkilerin zevkli hale gelememesinde önemli bir faktördür. Kadınların cinsellikten bahsetmelerinin toplumsal öğretilerden kaynaklı olarak Neslihan için zor olması ve eşi Olgun'un bir bacağı sakat olması nedeniyle cinsellikle ilgili bazı şeyleri konuşurken özenli olma gayreti gibi nedenler bu mutsuzluğun başlıca sebepleridir.

“Hiçbir zaman kocasına sevişirken üstte olmak istediğini söyleyememişti. İçinden gelen buydu, oysa. O tuhaf ezikliği atamamıştı.” (Atasü, 2010: 162). “Kocasını altta yatsa, bacağı daha rahat etmeyecek miydi? Bunu önermenin yararı yoktu. Üstelik Olgun kırılabilirdi. Aldırmaz görünmesine karşın, doğumunda doğanın ona oynadığı bu oyunu, kocasının hiçbir zaman kabul edemediğini ve edemeyeceğini, Neslihan artık görebiliyordu.” (Atasü, 2010: 285).

Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı'nda Güneş, yarattığı düşler ile yaşadığı birlikteliği arasında cinsel anlamda uyum yakalayamaz. Doğan'ın ona karşı kullandığı her üzücü cümlesi, onun cinselliğinde istediğini yakalayamamasına sebeptir.

“Cinsel hayattan zevk alıyor muydu? Kulaklarını hoş bir ezgi gibi dolduran uğuldama, günün tüm yorgunluğunu, tüm kötücül olasılıkları, küçüklükleri, iğneli konuşmaları silen o tatlı uyuşukluk, gövdenin ağırlığını yitirmesi, yumuşayıp açılması... Hepsi bedenine giren sert darbeye dağılıyor, esrimeye ulaşmak pek mümkün olmuyordu. Böylece her sevişme balsı bir rüyadan, tadı belirsiz katı bir gerçekliğe uyanışı andırıyordu. Tok dokunuşuna rağmen, içi boş bir gerçekliğe...” (Atasü, 2011: 66-67).

Erkeğin bencil davranışları cinsel tatminde sorun yarattığı kadar, sağlıkta da kadınların olumsuz etkilenmesine neden olur. *Bir Yaşadönümü Rüyası*'nda cinsel ilişkide korunma yönteminin kadına yüklenmesi sonucu Feride, rahim içi araçla korunur ve bu durum bünyesine aykırı geldiği için rahim ve yumurtalıklarının alınmasını gerektiren bir operasyon geçirir. Bu durum doktor tarafından erkeklerin kendi rahatlığını düşünmesi olarak belirtilir.

3.6. AYRILIK

Erendiz Atasü'nün romanlarının başkişileri olan tüm kadınlar, sevdiği erkekler tarafından terk edilirler ve yıllarca bunun acısını çekerler. Romanlarda bu

durum kadınların olgunlaşmasına ve hayatı daha iyi sorgulamasına vesile olması yanında, verdiği acılarla ve yarattığı tahribatla onlarda mutsuzluk ve umutsuzluk kaynağı olur. Ayrılan kadınlar, mutluluğu başka erkeklerde aramalarına karşın, istedikleri sonucu alamazlar ve başarısızlığa uğrarlar.

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi'nde bu durum, romanın kurgusunu oluşturur. Yıllar önce ayrıldığı Fethi'yi başka bir kadınla gören AyşeAysu, geriye dönüşlerle yaşadığı o eski heyecanı özler.

“Ne yapsa unutamıyor, hıçkırık gibi kıvrılmış kadını-bedeninin kırık harfleri “kucakla beni” diye dizilmiş, küçük bir çocuğun beceriksiz masumiyetiyle.” (Atasü, 2000: 88).

Aynı durum, *Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı*'nda Güneş için de söz konusudur. Güneş, yaşadığı iki büyük aşkı ömrünün sonuna kadar unutamaz ve onların da kendisinde yarattığı bu duygusal boşluk içinde yaşamına son verir.

Romanlarda, ayrılık üzücü ve yıkıcı bir konu olduğu kadar, bazen de gerekli bir durumdur. Artık eskisi gibi aşk ve heyecan hissetmediğini düşünen roman kişileri, eşlerinden ayrılarak yalnız yaşamaya karar verirler. Bir Yaşadönümü Rüyası'nda Feride Sedat'tan, Açıkoturumlar Çağı'nda Meral Fuat'tan bu şekilde ayrılır.

Bazı romanlarda, yaşamının geri kalan kısmında erkeklerin tamamen hayattan çıkarılma tercihi söz konusudur. *Dağın Öteki Yüzü*'nde anlatıcının evlilik üzerine sohbetlerinde, annesi Vicdan'a erkekleri yaşantısından çıkardığını söylemesi, erkeklerin kadın dünyasına uzak varlıklar olarak algılanmasını haklı gören bir nitelikte ve erkeklere karşı bir kadın dayanışması örneğidir. Kadınların hayatında erkeklerin olmaması daha mutlu olunmasına vesiledir. *Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı*'nda Güneş de, yaşadığı aşkların üstüne yaşadığı hayal kırıklıkları sonrasında erkekleri hayatından çıkarma kararı alır. Yaşadığı yoğun aşkların ve ayrılıkların üstüne, duygusuz beraberlikler yaşayan Güneş, bir süre sonra bu yaşam temposundan da sıkılır. Duygusuz tensel birlikteliklerin anlamsız olduğunu ve aradığı gerçek aşkı da hiçbir zaman yakalayamayacağını düşünerek erkeklerle olan birliktelikleri bir daha yaşamama kararı alır. Bu durum, kadının aslında duygusal tatmin sorunu nedeniyle kendi bedenine küsmesidir. Güneş, mutluluğu başka mecralarda arar.

“Heyecanın ritmi gevşerse, beden bir kenara itilmiş taş gibi düşüveriyordu hayatın dışına; ritim hızlanırsa, kanatlanıyor... Bir karar vermesi gerekiyordu. Birkaç yıl oyalandıktan sonra, erkek defterini kapattı. Kitaplar yazdı, yolculuklara çıktı; üçüncü kattaki yazı odasının penceresinden, aşağıda çöken caddeyi, çöp yığınları arasında kokuşan şehri seyretti. Bedeni sonsuzluğa doğru çekiştiren o güçlü ve ters akıntının

birbirini dengelediği çağda, tenselliğin aşkınlığı ile tenin çürümesinin bileşimi olan orta yaşında, kendi tümlüğü içinde sağlam bir dengeye, bir tür mutluluğa ulaştığı söylenebilirdi. Benliğinin hiç bu kadar bilincinde, çıldırardan bu denli uzak olmamıştı.” (Atasü, 2011: 197).

3.7. ALDATMA

Kadının cinsel ve duygusal olarak tatmin olamama sorunu, birlikte olduğu kişiden soğumasına ve yeni arayışlara yönelmesine neden olur. *Gençliğin O Yakıcı Mevsimi*'nde Tomris'in her ikisinin de başkaları ile evli olmalarına rağmen Dr. Can'la gizlice yaşadığı cinsel birlikteliklerin nedeni, Tomris'in kocasında bulamadığı cinsel heyecanı bir başkasında bulabilme isteğidir. Aynı durum, *Açıkoturumlar Çağı*'nda Meral'in kocasında bulamadığı şeyleri Haydar'la yaşamak istemesinde söz konusudur. Her iki romanda da bu gizli birliktelikler uzun sürmez. Eşlerinden gizli olarak giriştikleri bu ilişkilerde bulmak istedikleri şeylere de tam olarak ulaşamazlar.

Romanlarda erkekler tarafından aldatılma, kadınlar için çok önemli bir sorundur. *Bir Yaşadönümü Rüyası*'nda Şirin'in kocası onu genç bir kızla aldatır. Üstelik bu aldatma trajik bir sonla biter. Genç sevgilisiyle cinsel ilişkiye girerken ölen kocası için Şirin'in sevindiği şey bu olayın Feride'nin ölümünden sonra gerçekleşmiş olmasıdır. *Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı*'nda Güneş'in şair sevgilisi eski eşiyle görüşmeye gittiği bir gün birlikte olduğundan ondan bir çocuğu daha olur ve bu durumu yıllar sonra öğrenen Güneş tam anlamıyla yıkılır. Buradan hareketle, romanlarda anlatıcılar tarafından kadının aldatma eyleminin daha meşru gösterildiği, erkeğin böyle bir eylemde bulunmasının daha açıklanamaz görüldüğü söylenebilir.

3.8. KADIN SORUNLARI

Kadının sosyal yaşamdaki yeri ve özgürleşmesi konusu Erendiz Atasü'nün romanlarının tümünde açıkça hissettirilir. Bu özgürleşme, romanlarda kadınların mücadele azmi ve bilinciyle gerçekleştiği kadar, genç cumhuriyetin de katkısıyla gerçekleşir. *Dağın Öteki Yüzü*'nde kadın anlatıcı çocukluğunu anımsarken, okuduğu romanların kadın roman kişileri şahsında kadın kimliği ve özgürleşme arayışından bahseder.

“Gencecik Jülyet, Verona'daki balkonunda Romeo'sunu bekleyen. Marie Stuart ateş alı giysileriyle, fütursuz yürüyor başını uçuracak cellada doğru, sonuna kadar başkaldırıcı ve yenilmez... Leydi Macbeth vicdan azaplarıyla kıvrıyor. Eugenie Grandet boynu bükük, içine kapalı, mahzun, taşradaki evinde boşuna bekliyor. Uçarı Nataşa Prens

Andrey ile Piyer arasında kararsız. Madam Bovary sönük taşra kentinde intihar ediyor. Sonia cezalandırılma tutkusu yüzünden suç işliyor. Nora kapıyı çekip özgürlüğe yürüyor; yalnız genç kızlığım şaşkın, hüznü ve umutlu bakakalıyor ardından...” (Atasü, 2009a: 16).

Ancak kadınlara toplumsal olarak biçilmiş olan rolün kadınların bilinçaltına yerleştirildiği anlatıcı tarafından belirtilir. Vicdan, yaşamak istediği hiçbir şeyi kendisine öğretilmiş kadın kimliğinin dışına çıkamadığı için gerçekleştiremez.

“(Kadınların yazgısına batmıştın, boğazına kadar; ayırmsamak istemiyordun. Evlenmeliydin. Sadık eş ve anne olmalıydın. Gözlerini yummuştun, bataklığın çamurunu görmemek için; masumiyetini yitirmekten ölesiye korkuyordun.)” (Atasü, 2009a: 17).

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi'nde AyşeAysu'nun boşandıktan sonra hayata tutunmada karşılaştığı sorunlar, bir erkeğin yaşamına devam ettiği kadar kolay değildir. Kadın, toplumsal rolü içinde kendini yeniden inşa etmek zorunda iken, erkekler normal yaşamlarına olduğu gibi devam edebilmektedir.

“Gelsin yeni çevreler! AyşeAysu aynı soruyu ilerde de soracaktı kendine, evliliği bittikten sonra. Çift dağılınca, yeni çevre kurmak zorunda kalan niye kadındı? Yetmiyor muydu çarpan ilk yıldırım, parçalanma! Kendini yeniden var edebilmek için, yeni toprak bulmak zorundaydın. Kökler için farklı bir kimya, taze soluk, yapraklara...” (Atasü, 2000: 110-111).

Kadınların kendilerine yüklenen toplumsal konumu ile bireysel olarak yapmak istedikleri arasında ortaya çıkan çelişki, onları intihara kadar sürükler. Bu intiharlar, anlatıcılara göre kadın kimliğinin toplumsal olarak baskı altında tutulması nedeniyledir. *Dağın Öteki Yüzü*'nde İngiliz yazar Wirginia Woolf, Nefise ve Vicdan'ın da katıldıkları Cambridge'deki konferansta kadınlıktan, zamandan, kadınlığın üstünden geçen çağlardan ve acılardan bahsetmiş etkileyici birisidir. Narin de İngiltere'ye gelip bocalamalar içinde, kültürel şok yaşamış genç bir Türk kızıdır. Wirginia Woolf ve Narin yaşadığı çelişkiler nedeniyle intihar yolunu seçmiş iki kadındır. *Bir Yaşadönümü Rüyası*'nda anlatıcı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ortaya çıkan kadın intiharlarının artış göstermesinin asıl nedeninin, kadınsı ihtiyaçların toplumsal kuşatmayla bastırılması olduğunu düşünür.

3.9. CİNSEL İSTİSMAR

Erendiz Atasü'nün romanlarda kadınlara dönük cinsel saldırılar da görülür. Bu saldırılar kadın kimliğine yapılan en büyük tehdittir. Kadınların özgürce sokaklarda yürümelerine ve rahat hareket etmelerine engeldir. *Dağın Öteki Yüzü*'nde

Vicdan'ın kocasına yazdığı mektupta Virginia Woolf için söyledikleri, kadınların maruz kaldıkları cinsel istismarın bölge ve kültür farkı göstermediğini kanıtlar niteliktedir.

“Virginia Woolf’un acı bir çocukluk yaşadığı söylenir. Annesi, babası ölür; üvey ağabeyi ona sataşır. Zavallı kadıncağız, çocukken, böyle bir ıstırap yaşar. Kim bilir, neler gelmiş başına?.. Üvey ağabeyi ona hakikaten tasallut etmiş olabilir mi? Bu unutulmaması gayr-ı mümkün, pek fena tecrübeyi akraba evlerinde edinen bir kadın, bir daha gülebilir mi?” (Atasü, 2009a: 31).

Aynı romanda Nefise, Vicdan’a Ankara’dan yazdığı mektupta Ankara’nın bir kadın için İngiltere kadar güvenli olmadığını ifade eder. *Bir Yaşadönümü Rüyası*’nda erkekler tarafından kadınlara yapılan sözlü ya da fiziksel nitelikli tacizler, tüm çirkinlikleriyle gözler önüne serilir. 70’li yıllar, Feride’nin anlatımıyla erkeklerin kadınları taciz ettikleri ve kadınların yalnız başına sokaklarda dolaşmaktan çekindikleri bir dönemdir.

“Yetişkin erkeklerin veya bizden az kabaca oğlanların üzerimize bir namlu gibi çevirdikleri cinsel dürtüyü tanımlayacak başka kelime bulamıyorum: Korkutucuydu. Sarkıntılıkların anısı kapanmayan yaraydı. O yıllarda kadınlar derin mahcubiyetlerle kuşatılarak büyütülürdü. Bir kızın kendini savunması zordu. Bir insanın erkek olduğunun farkına varmak bizi korkutuyordu herhalde. Bu bilgiyi reddediyorduk. Ve gelişen vücutlarımızdan bambaşka bir talep yükseliyordu. İçimizde karşı konulamaz bir dalga hareketi çalkalanıyor, kendini kâh bu kıyıya, kâh karşı kıyıya vuruyordu.” (Atasü, 2009b: 16).

Aynı romanda Feride, Şirin’e seslendiği Mazi Sayfaları 3 adlı bölümde, kendisine yapılmış tacizi tüm ayrıntılarıyla anlatır.

“O güçle tanıştığımda on iki yaşındaydım ve hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Erkeklerin birer penisi olduğunu biliyordum ama nasıl bir şeydi o, hiçbir fikrim yoktu. Ortaokul birdeydim. Okula otobüsle gidip geliyordum. İğne atsan yere düşmezdi. Kalçama sert bir şey dayandı. Ne olduğunu anlamadan korkmuştum. İçgüdüyle. Uzaklaşmaya çalışıyordum, kıpırdayabildiğimce tabii. Adam da benimle birlikte davranıyordu. Orta yaşlı, belki de iyice yaşlı bir adamdı. Pek bakamadım yüzüne. Çeşitli bölgelerime dayıyordu o sert şeyi. Niye olduğunu bilmeden utanıyordum. Kimse bir şey yapmıyordu. Yolcular durumu görüyordu. Adamın insafına kalmıştım. O kalabalığın içinde tek başıma. Annemden babamdan, korunaklı evimden uzak. İlk boşalan koltuğa can havliyle kendimi attım. Kurtulmuştum, o seferlik. Adamın ben yaşta bir başka kıza yanaştığını fark ettim.” (Atasü, 2009b: 67).

Toplumun birçok sosyo-ekonomik katmanından erkek bireylerin bu türlü tacizlerde bulunabilme ihtimali olduğu düşüncesinde olan Feride, bu yaşlı insanlar dışında üniversiteli öğrencilerin de grupça böyle sarkıntılıklar yaptığı ve bunların

yıllar sonra büyükelçilik gibi üst düzey bürokraside yer alan insanlar olduğu tespitiyle bu konunun ciddiyetine dikkat çeker.

3.10. DOSTLUK

Erendiz Atasü'nün tüm romanlarının başkişileri kadın olduğu için, yakın dostluk kurduğu kadın arkadaşlarıyla olan ilişkileri de romanlarda yer bulur. Ancak bazı romanlarda bu ilişkiler başlangıçta çok olumlu bir seyir izlerken, ilerleyen dönemlerde dostların arasına birtakım sorunlar girer. Bu durum, kadın kadına dostluklarda karşılaşılan zorluklarla açıklanabilir. *Dağın Öteki Yüzü*'nde çok iyi arkadaş olan Vicdan ve Nefise arasındaki gerilimin temeli, Nefise'nin Vicdan'a âşık olduğunu bildiği halde Hugh Eliot ile birlikte üniversitenin balosuna birlikte gitmesidir. Bir başka neden, Vicdan'ın sarışın ve köken olarak Rumelili olması nedeniyle sorulan her yabancı ortamda kendisinin Anadolu ve esmer olması nedeniyle daha fazla Türk kanı taşıdığını iddia etmesidir. Nefise'nin, Vicdan'dan gizli olarak göreve başlayıp ve Vicdan'ın henüz dönmediği yalanını söyleyerek onun işe başlamasını engellemesi kıskançlığın son noktasıdır. Bu durum, aralarındaki dostluğun bitmesine neden olur. *Bir Yaşadönümü Rüyası*'nda aynı durum Feride için söz konusudur. Çocukluk arkadaşı olan İzgen'le olan samimiyeti araya giren kıskançlıklar sebebiyle kesintiye uğrar.

Kadınların erkeklerle kurduğu dostluklar daha başarılıdır. *Bir Yaşadönümü Rüyası*'nda Şirin'in erkek arkadaşları kız arkadaşlarından daha fazladır ve onlarla çok iyi anlaşır. *Açıkoturumlar Çağı*'nda Meral ve Neslihan'ın her zaman görüştüğü Orhan onların sırdaşıdır. Yine Meral'in sonradan tanıdığı Visalettin Bey'le yaşadığı yakınlık, dostluk düzeyindedir. *Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı*'nda Güneş'in İlhami Başoğlu'yla olan dostluğu, politik yapıdaki benzerliklere dayandığı kadar aynı zamanda karşılıklı anlayış temelindedir.

3.11. KUŞAK ÇATIŞMASI

Erendiz Atasü romanlarında kuşak farklılıklarına da değinir. *Dağın Öteki Yüzü*'nde anlatıcının anne ve babası dönemindeki kültürel yapıyı trajik bulması ya da *Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı*'nda Güneş'in yaşadıkları üzerinden yeni gelişen ilişkileri ve yaşantıları itici bulması bu duruma örnek verilebilir. Bu farklılıkların çatışmaya dönüştüğü *Bir Yaşadönümü Rüyası*'nda Feride, üvey kızı Şirin ve arkadaşları üzerinden kendi gençliği ile yeni gelişen gençlik arasındaki değişikliğe

dair kaygılar taşır. Kendi gençlik döneminin siyasal tartışmalar, müzik kültürü ve paylaşımına dair özverisi yönüyle daha anlamlı olduğunu düşünür. Eşcinsel ilişkilerin yaygınlaşmış olması, ikili ilişkilerde çıkar ilişkilerinin dostlukların önüne geçmesi ve eğlence kültürünün kalitesinin düşmesi Feride’yi üzer. Feride, Şirin’in arkadaşlarıyla beraber katıldığı müzikli bir mekânda, pop müzik ile karşılaşır. Bu müziğin söz ve ezgi yönüyle anlamsız, hissiz olduğunu düşünür. “Türk popu” denilen müzik, Feride için müzik değeri olmayan bir kültür erozyonunun sonucudur.

“Alacakaranlık... ve müzik aletleriyle gümdürdeyen ses! Gece denizinin yabancılığına dalmak, su duvarına sertçe çarpıp onun tarafından yutulmak gibi bir şey, son yıllarda patlayan “Türk popu”yla karşılaşma! Gençler –ve tek tük orta yaşlılar- büyük bira bardaklarıyla kalabalık masalara üst üste yığılmışlar. Pistte ne tango, ne vals, ne slov, ne ça ça, ne şeyk ne tvist... şekilsiz bir devinim, biraz göbek havası, biraz çiftetelli karışımı. Feride bir sirki izler gibi bakıyor, eğlencenin bu köksüz türüne.” (Atasü, 2009b: 154).

Feride’nin karşılaştığı bu müzikal yozlaşma, onun geçmiş yıllarda dost meclislerinde yaşadığı güzel ortamlara dair anımsamalarıyla daha bir gün yüzüne çıkar. Feride’ye göre halk türkülerinin ve Klasik Türk Müziği şarkılarının, yeni yeni ortaya çıkan bu gürültülü ve anlamsız müzik ile kıyaslanması mümkün değildir.

“Esrik düş gücü ise maziye uçmuş, gençliğin dost sofralarını anımsıyor... *Çökertme*’den çıkıyorlar yola, *İzmir’in kavak yelleri* duyumsanıyor, *Antalya’dan mor üzümler* derlenip *yayla çiçeği kokuşlu* Toros dağları aşıyor, kavruk bozkırda yükselen *Hasan Dağı*’nı selamlıyorlar, Antepililerle vuruşuluyor, yanık Urfa’da *gözleri ceylan* bir kız seviliyor ve nihayet *Hekimoğlu*’nun Karadeniz kıyısındaki yurtluğuna varılıyor. Uzak yaylalardan gelip gövdenin en içsel noktalarına dokunan titreşimler, öylesine yakın... Sonra şarkılar yükseliyor geçmişten... Dede’den Şevki Bey’e, Itri’den Lemi Atlı’ya... Görkemli zamanlardan, seferberlik ve kıyım günlerinden, gözden göze narin sevdalardan, dertleri zevk edinmiş rind gönüllerden süzülen şarkılar... Yaz sofralarından dalga dalga taşan, cumbadaki sedirden, *gamli hazan bahçeleri*’nden, duvarda asılı sazdan ince ve mahzun sızan, genişleyip ulaşan nağmeler, şimdiye ve geleceğe, dağlara ve ovalara, kar sularına kavuşan çatlamış toprağa, hasat mevsimlerine, ay ışığında köpüren ya da uyuyan denizlere... Genzi tırmalayan, gözleri yaşartan yakıcı bir hava eşlik ederdi ezgilere, yanık şeker kokusu gibi... Gövdesine ait ezik bir arzu...” (Atasü, 2009b: 155).

3.12. GÜNEYDOĞU’DA YAŞANANLAR

1980’li yıllardan itibaren Türkiye’nin güneydoğusunda yaşanan şiddet olayları ile bu olayların ortaya çıkış nedenleri ve sonrasında ortaya çıkan duygusal ve ekonomik tahribat konusuyla “*Bir Yaşadönümü Rüyası*”nda ve “*Açıkoturumlar*

Çağı’nda roman kişilerinden bazılarının ilgilendiği görülür. Olayların yaşanmaya başladığı dönemlerde yaşayan roman kişileri, bu konuda çözüm önerileri ya da olayların çıkış nedenleri ile ilgili çıkarımlarda bulunurlar. *Bir Yaşadönümü Rüyası*’nda Sedat, Şirin ile yaz tatili geçirdikleri sitede Kürt Hareketi üzerine bir rapor üzerinde çalışmaktadır. Bu raporda Kürt Hareketi’ni eleştirir.

“Geleneklere sığınmak, şiddete dayalı baskıcı aşiret kültüründe kimlik aramak, bu kültürün dönüştürülmesine katkıda bulunmamak, bu ataleti tümüyle merkezi otoritenin özgürlükleri kısıtlayıcı tutumuna bağlamak yanlış ve bu yanlış Türkiye solunun bir parçası olan Kürt muhalefetinin bu tümlükten koparak kanlı maceralara sürüklenmesini kolaylaştırdı.” (Atasü, 2009b: 129).

Sedat, 90’lı yıllarda Kürt muhalefetini şiddetten arındırma ve Türkiye soluyla birleştirme çalışmaları yürütür ancak istediğini başaramaz.

Bu konunun en yoğun işlendiği *Açıkoturumlar Çağı*’nda her gün ölüm haberlerini işittiği televizyonu kapatan Orhan, bu olayları duymayarak ve bu olaylardan uzak kalarak güvende olmak ister. Orada yaşanan olaylar, insanlar için kanıksanmış olsa da, güneydoğuda yaşananlar üzerinden ülkedeki şiddet ortamının gözler önüne serilmesi bakımından dikkat çekicidir.

“Alevler mezarları boğuyor; el bombasıyla oynayan küçük bir çocuk paramparça oluyor; çamurdan kara petrol yerine kan fişkiriyordu. Karanlık pusularda hain adamlar avlarını bekliyordu. Yerdeki ölüleri mal tespiti yapar gibi sayıyordu, üniformalılar. Genç bir kadının ölü yüzünü parçalıyorlardı arkadaşları, kimliği anlaşılmasın diye. Burada ne işim var, diye şaşkın bakınıyordu yeni asker, ateş edemiyordu, sonra hiç işitmediği bir ses, sesler karışımı! Feryadı ayırt ediyor, öbür sesleri seçemiyor henüz, yanındaki arkadaşın karnı yarılmış, ala bulanmış derimsi şeritler taşıyor patlaktan; yağ dokusu, kas kokusu, sinir ve başka şeyler... Şaşkınlığım can havline dönüşmesi ve ateş! Kimisi tepeden tırnağa öç kesiliyor. Sağ kalma güdüsünün yalın ve keskin hâkimiyeti başka her şeyi susturuyor, kiminde. En önce anlam yıkılıyor.” (Atasü, 2010: 48).

Aynı romanda Haydar, Yaşam Hakkını Savunma Derneği’nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yer alan Susuz köylüleri için açtığı davanın temyizi için Ankara’ya gidip gelmektedir. Ayrılıkçuların etkin olduğu bu köyden birçok kişi dağda ölüm ile yaşam arasında, birçoğu da Ankara’nın kenar mahallelerindeki akrabalarının yanında ekonomik sıkıntılar çekerek yaşarlar. Romanda, oradaki şiddet ortamının ölüm ya da göç ikileminde kalmış insanlar yarattığına dikkat çekilir. Aynı romanda Yıldız Hanım, güneydoğuda yaşanan olaylara ilgili sebep-sonuç ilişkisi kurmaya çalışan ve olayları çok yönlü olarak irdeleyen bir kişidir. Bu konudaki düşünceleriyle, konunun farklı boyutlarını irdeler. Ev işlerinde kendisine yardımcı

olan Hacer'in askerden dönen oğlunun derisindeki acılara dair his kaybını, çocuğun güneydoğuda yaşadığı kötü tecrübelerle bağlar. Omuz omuza verilen silah arkadaşlarının ölümünün yarattığı travma ve zorunlu göç, Yıldız Hanım'ın düşsel gücüyle aktarılır.

“Küçük gruplar halinde keşfe çıktıkları bir gün, güzel güzel söyleşiyorlardı arkadaşıyla, çok sakindi her şey, saldırı beklemiyorlardı. Birden arkadaşı paramparça oldu. Hani Gençlik Parkı'ndaki fiskiye vardı ya, işte öyle havaya püskürdü arkadaşı. İlik toprakları, Hacer'in oğlunun yüzüne gözüne sıçradı; arkadaşının parçaları gözlerinin, burun deliklerinin içine girdi. O anda dünyası değişti, sanki yer yarıldı ve Hacer'in oğlunu yuttu.” (Atasü, 2010: 55).

Olaylar nedeniyle boşaltılmak zorunda kalan köylerden göçmek zorunda kalan köylülerin dramı da orada yaşanan talihsizlikler olarak hissettirilir. Bu olayların gerçekleşmesinde devlet görevlilerinin duygularından uzaklaşmış tavırları, sorunun yarattığı insanî duygulardan uzaklaşmış ortamları göstermek için kullanılır.

“Komutan, “Yirmi dört saatin var” dedi muhtara, “Çabuk toparlanın ve akrabalarınızın yanına gidin.” Muhtarın dili o saat çözüldü. Ani bir ruh değişimine uğramıştı, yalvarıp yakarıyordu. Ama komutanın ruh hali değişmiyordu. Köylü göç konusunda suskunluğunu sürdürüyordu. “Ateşe verin!” dedi komutan. Emir yerine getirildi. Köylü feryat fiğan, hayvanlarıyla birlikte –ne eşyaları vardı ki- yola düzülürdü. Meçhule. Askerler arkadan baktılar; hiçbir şey hissetmediler.” (Atasü, 2010: 56).

Anlatıcıya göre güneydoğudaki çatışmalarda canı pahasına memleketi korumak için mücadele verip, birçok zaman da vücutlarının parçalarından bir şeyler kaybetmiş askerler bir süre sonra toplum tarafından unutulmaya yüz tutmaktadır. Bu durum, dramatik bir biçimde aktarılır.

“Dönünce... Davul zurnayla karşılanacaklardı. Kurbanlar kesilecekti. Konu komşu hoş geldine gelecekti. Sonra, el etek çekilecekti. Bir köşede kalacaklardı, yaşamak için yakınlarına muhtaç... Suskun, kederli babaları, boynu bükük, gözü yaşlı anaları; varsa, içine kapalı, mutsuz bir eş... Ya da sönük, işsiz bekârlık...” (Atasü, 2010: 65).

Ayrılkçı faaliyetler ve bu faaliyetlerin içinde bulunup rutin gündelik yaşama devam edişler Neslihan'ın gördüğü bir olay üzerinden aktarılır. Bu durum, oradaki olaylara katılan ayrılkçılar ile halkı birbirinden ayırma noktasındaki zorluğa işaret eder. Neslihan, Yıldız Hanım'la aspir çiçeği için gittiği güneydoğudaki kaldıkları otelin çalışanlarını gece yarısı tuhaf giysilerle dağlara doğru uzaklaşırken gördüğü grubun içinde bulunan aynı genç kadının sabah otelde müşterilerine kahvaltı hazırlamasına şahit olur. Yıldız Hanım, güneydoğudaki ayrılkçı hareketin tırmanma

nedenleri arasında gelir dağılımındaki adaletsizliğin yanında, Kürtçe ile ilgili sorunların olduğunu düşünür.

Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı'nda Güneş yıllar önce ayrıldığı sevgilisi Şair'in, ilerleyen yıllarda ayrılıkların bildirilerine imza atıyor olmasını olumsuz bir durum olarak görür.

3.13. VATAN

Dağın Öteki Yüzü'nde "Vatan neresi?" sorusuna Vicdan ve Nefise kendi içlerinde cevap ararlar. Vicdan'ın doğduğu yer Selanik, çocukluğunun geçtiği yer Alaşehir ve ilerleyen yıllarda bir süre İstanbul olduğundan nereli olduğunda bile netleşemez. Aynı durum Nefise için de geçerlidir. Doğup büyüdüğü ve yokluk içinde yaşadığı Karaman için ne düşünmesi gerektiğini o da bilmez. Vicdan, Mustafa Kemal ile Dolmabahçe'de görüştüğünde vatan ile ilgili duygusal içerikli sözler işitir. Daha önce vatan toprakları olan birçok yer, savaşlar sonunda elden çıkmak durumunda kalınca her ikisinin de doğduğu yer olan Selanik, artık vatan toprağı değildir. Bu ve buna benzer kayıplar, acı da olsa alışılması gereken bir durumdur. Almanya'da ve İngiltere'de iken Vicdan ve Nefise'nin sürekli sorguladığı ve cevap aradıkları "Vatan neresi?" sorusunun cevabını, yıllar sonra Vicdan'a Mustafa Kemal verir. Vatan, Anadolu topraklarıdır. Türkiye'dir.

"Vatanımızın bir kısmını kaybettik, çocuğum. Vatan kaybetmek, vücudun bir uzvunu kaybetmesine benzer. Yeri asla doldurulamaz ama uzvun yokluğuyla yaşamak öğrenilebilir. İstiraptan güzel şeyler yaratılır. Yurdumuz artık Anadolu'dur; güzel Türkiye'miz, vatanımız. Kalbimizin ıstırabını yurt sevgisine inkılap ettirmeye mecburuz, çocuğum." (Atasü, 2009: 94).

3.14. TÜRKÇE

Dağın Öteki Yüzü'nde Karaman ilçesi sembolik bir yer tutar. Nefise Karamanlıdır ve atanmadan önceki mektubunu Vicdan'a oradan yazıp gönderir. Türkçe dili için önemli bir merkez olan Karaman, tarihte Karamanoğlu Mehmet Bey'in 1277 yılında verdiği Türkçeden başka dil kullanılmaması emrinin uygulama merkezidir ve günümüzde de dil bayramı kutlamalarının ev sahibi olan bir yerleşim yeridir. Nefise, Ted'in evlenme teklifi ile Türkiye'ye dönmek arasında ikilem yaşadığı anlarda, kurtuluşunu doğum yeri olan Karaman'a ve onun sembolize ettiği Türkçede söylenmiş duygusal eserlere sığınmada bulur.

“Anadolu’nun sessiz, kederli ve mütevekkil insanların, yeni yeni öğrendiği türkülerindeki, şiirlerindeki, deyişlerindeki güzelliğe inanmak ve güvenmek zorundaydı... Çıkış yolu Türkçe’ydi... Nefise, dillerini yeniden yaratılardan olmalıydı, büyük edipler, şairler, mütercimler gibi... Türkçe’nin göçebe özgürlüğüne, bozkır sadeliğine, Doğulu durgunluğuna, Müslüman sabrına; Batı’nın inceliklerini, zenginliklerini, atılgan canlılığını katmalıydı... Ona, Konya Karaman doğumlu Nefise Celâl’e bir varoluş sunan Anadolu ihtilaline, Nefise’nin katkısı ve teşekkürü bu olmalıydı... Nefise’nin başka bir vazifesi, özgürlüğü, kimliği yoktu; olmamalıydı... Ülkesine ve kahramanına dönmeliydi, zamanı gelince...” (Atasü, 2009a: 77).

Güneş Saygılı’nın Gerçek Yaşamı’nda Güneş ve Şair arasında yaşanan tartışmalardan biri, şiirde Türkçenin nasıl kullanılacağı ile ilgilidir. Güneş, Şair’in Osmanlıca özentisi dil kurma çabalarını hem Türkçe için bir olumsuzluk olarak görür, hem de bu kullanımda ısrar eden Şair’den duygusal olarak uzaklaşır.

“Tartışma “mündemiç” sözcüğü yüzünden patlak vermişti. Güneş’in sinirine dokunan, sevgilisinin Osmanlıca sözcükler kullanması değildi aslında; yapısında bulunmayan bir kültürel etkiyi özümseyemeden bu etkiye özenmesiydi, daha doğrusu Osmanlılığı şöyle ya da böyle biçimde varlığına katabilmiş kimi şairlere imrenmesiydi. İnsan neyse oydu, öyle değil mi? “İçkin gibi pırıl pırıl, saydam bir sözcük varken, mündemiç ne ola!” demişti, Güneş, “Lütfen halka mal olmamış böyle sözcükleri kullanma. Bilirsin, dilde sadeleşmeyi abartılardan değilim. Sevda de, hasret de, ne bileyim kudretli de, daha böyle yığınla sözcük var, türkülere, manilere girmiş; onları kullan dilediğince; ama lütfen sırf tarihin tozuna bulanmış diye yapay bir estetiğin kelimelerine takılma!” (Atasü, 2011:175-176).

SONUÇ

1947 yılında Ankara’da doğmuş olan Erendiz Atasü, 1981 yılından bu yana çeşitli dergi ve gazetelerde deneme, fıkra, makale türlerinde yazılar kaleme almakla birlikte; otuz yıldır devam eden bu yazma serüvenine beş roman, sekiz hikâye ve altı deneme kitabı sığdırmıştır. Edebiyat alanında aldığı altı ödülü yanında yazarın birçok eseri, farklı ülkelerde de farklı dillere çevrilerek yayımlanmıştır. Özellikle feminist bilinçle kaleme aldığı, kadının sosyal hayattaki yeri ve özgürleşmesi sorununa duyarlı eserleriyle tanınan yazarın, incelediğimiz romanlarından hareketle beslendiği belli başlı beş kaynaktan söz etmemiz mümkündür:

- 1) Kadın sorunları ve kadının özgürleşme çabaları
- 2) Kadın dünyasında aşk ve cinsellik
- 3) Cumhuriyete ve Atatürkçü değerlere bağlılık
- 4) Laiklik ilkesinin önemi ve dinin devlet yönetiminde etkin olmaması gerekliliği
- 5) “Sol” düşüncelerle yönetilen dünyanın daha yaşanabilir olacağı düşüncesi

Romanların tümünde anlatıcıların ve başkişilerin kadın olması, dünyada ve Türkiye’de gerçekleşen olaylara olduğu kadar, bireyin iç dünyasında olan bitenlere de bir kadın gözüyle bakılabildiğini sağlamıştır. Genelde “romanda bu kadın ruhu çoğu zaman tamamen erkeğe özgü yapıtlar tarafından” (Plisnier, 2003: 98) aktarılırken, bu romanlarda durum farklıdır. Beklentilerine cevap bulamayan kadının arzuladığı aşkı yaşamaması sonucu umutsuzluğa düşmesinin paralelinde, ülkede ortaya çıkan umutsuzluk verici gelişmelerin yarattığı tahribat da bir kadın gözüyle irdelenmiştir. Yazar, romanlarında genellikle hayata ilk gençlik yıllarında umutla başlayan kadınların, kalıcı olmayan birliktelikler sonrasında uğradığı hayal kırıklarını anlatmıştır. Kadınların toplumsal anlamda yaşadığı baskılara ve uğradığı

haksızlıklara dur diyebilme cesaretini gösteren bu kadınlar, genellikle sevdikleri erkekler tarafından yalnız bırakılmışlardır. Roman başkişilerinin ve onların değer verdiği diğer roman kişilerinin tamamının cumhuriyet devrimlerine inanan, laiklik ilkesini benimseyen ve sol bir dünya görüşüne sahip insanlar olduğu görülmektedir.

Romanlarda olaylar genellikle roman kişilerinin ya da anlatıcıların geçmişe dair anımsamalarıyla şekillenmiştir. Türkiye tarihinin son yüzyıl içinde gerçekleşen toplumsal ve siyasi olayları da roman kişilerinin yaşamlarına paralel olarak romanlarda yer bulmuştur. Vaka zamanlarının 20. yüzyılı kapsayan bir zaman aralığında cereyan ettiği romanlarda, anlatma zamanlarının aynı yüzyılın sonları ile 21. yüzyılın başları olduğu görülmektedir. Bu anlamda romanlarda zamanın yakın Türkiye tarihini kapsadığı ve anlatıcıların olaylara günümüzden baktığı söylenebilir.

Romanlarda genel olarak Ankara kentinin mekân olarak seçilmiş olması ve genellikle dış mekâna ağırlık verilmesi romanların büyük kent yaşamı ve beraberindeki sorunlara yönelmesi kadar, Ankara'nın roman kişileri tarafından siyasetin ve cumhuriyetin merkezi olarak algılanmasıyla ilgilidir. İstanbul, Sivas v.b. kentlerin mekân tasvirleriyle değil, bu kentlerin politik ve sosyal olaylar üzerinden insanlar üzerinde yarattığı izlenimleriyle romanlara dâhil edilmeleri de bunu doğrular niteliktedir. Romanlarda iç mekân olarak genellikle siyasetin tartışıldığı lokal, dernek ya da kafeterya gibi döneminin sosyal ilişkilerini yansıtan mekânların veya aşkların toplumdaki gizli yaşanabilmesini sağlayan ev ya da oda gibi kapalı mekânların tercih edildiği görülmektedir. Yazar, bununla kadın cinselliği üzerindeki toplumsal baskıyı hissettirmek istemiştir.

Erendiz Atasü'nün romanlarında yaygın olarak hâkim bakış açısı kullanılmıştır. Bazen kahraman anlatıcının bakış açısıyla anlatılan bölümler olmakla birlikte, bunların yeniden hâkim anlatıcıya devredildiği görülmektedir. Gerek anlatıcılar, gerekse roman kişileri için duygusal yaşamları ve paralelinde gelişen toplumsal olayların etkileri onların bakış açılarına göre verilmiştir. Anlatıcıların, gelişen toplumsal olaylara tarafsız kaldığı söylenemez. Romanlarda darbe dönemleri ya da roman kişilerinin yaşanan siyasal olaylara dair gözlemleri, roman kişilerinin sol dünya görüşünü benimseyen bakış açılarına göre sunulmuştur. Anlatıcılar, olaylara ve dünyaya bu gözlerle bakmışlardır.

Romanlarda geriye dönüş tekniğine çok sık başvurulmakla birlikte iç monolog tekniği, iç diyalog tekniği, bilinç akımı tekniği, montaj tekniği ve iç çözümleme tekniği gibi birtakım anlatma tekniklerinden yararlanıldığı

görülmektedir. Bu teknikler aracılığıyla romanlarda şahıs kadrosunun zenginleşmesi ve olayların daha da geniş bir zaman aralığına yayılması sağlanmıştır.

Erendiz Atasü'nün romanlarında şahıs kadrosunu başkişiler ve onların yakın çevresinde bulunan insanlar oluşturmaktadır. Romanların tümü, başkişilerin üzerine kurulu bir yaşam serüvenidir. Başkişilerin yakın ilişkide buldukları kadın dostları da bu yaşama kendi hayatlarından bir şeyler katarak dâhil olmuşlardır. Bu yardımcı kişiler, politik olarak tıpkı başkişiler gibi sol bir dünya görüşünü benimsemişlerdir. Bu açıdan bakıldığında başkişilerin siyasal duruşunun karşısında bulunanlar hasım olarak görülmektedir. Hasımlar, genellikle politik olarak solun karşısında olan düşünce ve anlayışa sahip kişilerdir. Bu kişilerin yaşanan kötü olaylarda payları olduğu kadar, başkişilerin yaşadığı ortamlarda güçlü oldukları görülmektedir. Başkişilerin âşık olduğu, tutkulu bir aşkla bağlandığı ve ilişki kurduğu erkekler romanlarda kadın dünyasında aşkın ve cinselliğin keşfine vesile olmaları bakımından çok önemlidir. Arzu duyulan bu kişiler, kadının erkeğe karşı ilgisi ve ondan beklentisi konusunda hayatı anlamlandırmasını ve kadın erkek ilişkilerinin gözler önüne serilmesini sağlamıştır. Kadınlar ya mutsuz birliktelikler yaşamışlar ya da ayrıldıkları bu kişilere tutkuyla bağlanmışlardır.

Erendiz Atasü, farklı türlerdeki edebî eserleriyle ve aldığı sanat ödülleriyle başarısını ortaya koyan bir sanatçıdır. Romanlarında cumhuriyet sonrası Türkiye tarihine dair olayları bir kadın gözüyle başarılı bir biçimde irdelemesi yanında, kadın bireyin aşka ve cinselliğe dair bakışını yalın bir biçimde ortaya koyması bakımından Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir.

KAYNAKLAR

- Aktaş, Ş. (2005). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Akçağ Yayınları, Ankara, ss.108-109.
- Anderson, B. (2007). *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*. Savaşır, İ. (Çev.), Metis Yayınları, İstanbul, 4. Baskı, s.67.
- Atasü, E. (2000). *Gençliğin O Yakıcı Mevsimi*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Atasü, E. (2009a). *Dağın Öteki Yüzü*. Everest Yayınları, İstanbul.
- Atasü, E. (2009b). *Bir Yaşadönümü Rüyası*. Everest Yayınları, İstanbul.
- Atasü, E. (2010). *Açıkoturumlar Çağı*. Everest Yayınları, İstanbul.
- Atasü, E. (2011). *Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı*. Everest Yayınları, İstanbul.
- Atasü, E. Homepage: <http://www.erendizatasu.com/> (17.06.2012)
- Aytür, Ü. (2009). *Henry James ve Roman Sanatı*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.19.
- Bachelard, G. (1996). *Mekânın Poetikası*. Derman, A. (Çev.), Kesit Yayıncılık, İstanbul, 1. Baskı, s.s.34-36.
- Bahtin, M. M. (2004). *Dostoyevski Poetikasının Sorunları*. Soydemir, C. (Çev.), Metis Yayınları, 1. Baskı, s.20.
- Çetin, N. (2006). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Edebiyat Otağı Yayınları, Ankara, s.135.
- Ecevit, Y. (2008). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*. İletişim Yayınları, İstanbul, s.43.
- Fabian, J. (1999). *Zaman ve Öteki*. Budak, S. (Çev.), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1. Baskı, ss.47-48.
- Goldmann, L. (2005). *Roman Sosyolojisi*. Erkay, A. (Çev.), Birleşik Yayınevi, Ankara, 1. Baskı, s.25.
- Kundera, M. (2005). *Roman Sanatı*. Bora, A. (Çev.), Can Yayınları, İstanbul, 2. Baskı, s.19.

Lukács, G. (2003). *Roman Kuramı*. Soydemir, C. (Çev.), Metis Yayınları, İstanbul, 1. Baskı, s.83.

Parla, J. (2007). *Don Kişot'tan Bugüne Roman*. İletişim Yayınları, İstanbul, s.232.

Plisnier, C. (2003). *Roman Üzerine Düşünceler*. Uçan, H. (Çev.), Hece Yayınları, Ankara, 1. Baskı, s.98.

Stanzel, K. F. (1997). *Roman Biçimleri*. Tepebaşı, F. (Çev.), Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya, 1. Baskı, s.17.

Tekin, M. (2003). *Roman Sanatı I Romanın Unsurları*. Ötüken Neşriyat, İstanbul, ss.63-64.

Tepebaşı, F. (2001). *Edebiyat ve Roman*. Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya, s.162.

ÖZGEÇMİŞ

Hasan Polat 1979 yılında Gaziantep'te doğmuştur. İlk, orta ve lise öğrenimini Gaziantep'te; üniversite öğrenimini İzmir'de Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümünde 2001 yılında tamamlamıştır. 2002 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak atandığı görevini halen sürdürmektedir.

VITAE

Hasan Polat was born in Gaziantep in 1979. He completed the first, middle, and high school education in Gaziantep and then he graduated from Dokuz Eylül University in İzmir, in 2001. Since 2002, he has been working in Gaziantep as the teacher of Turkish Language and Literature.